

SÁMEDIGGI

Sámedikki 2024 bušeahtta

Mearriduvvon 06.12.23

Ášši 57/23

Bušeahtta x Budsjett

Sisdoallu

1	Álggahus	13
2	Váldosisdoallu	14
3	Rámmat ja prinsihpat	16
3.1	Ekonomalaš rámmaeavttut	16
3.1.1	Ollislaš juolludus Sámediggái	16
3.1.2	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus	17
3.2	Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit	18
3.2.1	Njuolggodoarjja	19
3.2.2	Ohcanvuđot doarjja	19
3.2.3	Ohcanvuđot doarjagat hálddašuvvon earáid ovddas	20
3.3	Šiehtadusat ja njuolggadusat	20
3.3.1	EEO-njuolggadusat	20
3.3.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin	20
3.3.3	Duoji ealáhusšiehtadus	20
3.3.4	Valáštallanšiehtadus	20
3.3.5	Sámi Giellaǵáldu - šiehtadus	20
3.4	Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat	21
3.4.1	Vuodđoláhka § 108	21
3.4.2	ON julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra	21
3.4.3	ILO-konvenšuvdna nr. 169 ja konsulterengeatnegasvuohta	21
4	Giella	23
4.1	Ángiruššansuorggit - Giella	23
4.1.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Giella	23
4.2	Sámeǵielaid geavaheapmi	23

4.2.1	Čoahkketabealla - Sámegielaid geavaheapmi	24
4.2.2	Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja	25
4.2.3	Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja	26
4.3	Sámegielaid ovdánahttin	26
4.3.1	Čoahkketabealla - Sámegielaid ovdánahttin	27
4.3.2	Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja	28
4.3.3	Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja	29
4.3.4	Sámi giellaguovddážat, vuodđodoarjja - njuolggodoarjja	29
4.3.5	Sámi giellaguovddážat, aktivitehtadoarjja - njuolggodoarjja	31
4.3.6	Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánsa	32
4.3.7	Stipeanda joatkaskuvlaohppiide - ohcanvuđot doarjja	33
4.3.8	Giellastipeanda alitohppui - ohcanvuđot doarjja	33
4.3.9	Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	34
4.3.10	Sámi giellavahkkodoaimmat - ohcanvuđot doarjja	34
4.3.11	Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja	35
4.3.12	Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš- ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja	35
4.4	NAČ 2016: 18 Váibmogiela čuovvoleapmi	36
4.4.1	Giellafálaldat mánáide ja nuoraide	36
4.4.2	Oainnusmahttin ja ovttasbargu	37
4.4.3	Rekrutteren ja gelbbolašvuoda buorideapmi	37
4.4.4	Sámi giellaáittardeaddji	38
5	Bajásšaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan	39
5.1	Ángiruššansuorggit – Bajásšaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan	39
5.1.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit – Bajásšaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan	40
5.1.2	Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin	40
5.2	Nuvttá sámegielat mánáidgárddit	40
5.2.1	Čoahkketabealla – Nuvttá sámegielat mánáidgárddit	41

5.2.2	Nuvttá sámegielat mánáidgárddit, bagadallanruđat - prošeakta	41
5.2.3	Nuvttá sámegielat mánáidgárddit, váhnenrefušuvdna - ohcanvuđot doarjja	42
5.2.4	Nuvttá sámegielat mánáidgárddit, ovddidanruđat - ohcanvuđot doarjja	42
5.3	Sámegielat mánát otná servodagas	43
5.3.1	Čoahkketabealla - Sámegielat mánát otná servodagas	44
5.3.2	Sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja	44
5.3.3	Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja	45
5.3.4	Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	45
5.3.5	Julevsáme sámástahtte - njuolggodoarjja Viejega AS:i	46
5.4	Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis	46
5.4.1	Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis	46
5.4.2	Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main leat sámi ossodagat - ohcanvuđot doarjja	47
5.5	Máhttu ja gelbbolašvuohta vuodđun boahhteáiggi mánáidgárddiin	47
5.6	Sámi sisdoallu skuvllas	47
5.6.1	Čoahkketabealla - Sámi sisdoallu skuvllas	49
5.6.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta	49
5.6.3	Pedagogalaš fágabeaivvit - konferánsa	50
5.6.4	Árbevirolaš máhttu vuodđoahpahusas - ohcanvuđot doarjja	50
5.6.5	Fierpmádat sámegielloahpahussii/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	51
5.7	Psykososiála oahppanbiras	51
5.7.1	Čoahkketabealla - psykososiála oahppanbiras	52
5.7.2	Bargu eastadit givssideami - prošeakta	52
5.7.3	Givssideami ja sámiid cielaheami eastadeapmi - ohcanvuđot doarjja	53
5.7.4	Mánáid mielváikkuheami	53
5.8	Oahpponeavvut	53
5.8.1	Čoahkketabealla - Oahpponeavvut	54
5.8.2	Oahpponeavvuid ráhkadeapmi - ohcanvuđot doarjja	54

	5.8.3 Oahpponeavvuid rámmašiehtadus	55
	5.8.4 Ovttas Aktan Aksesne – njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	55
	5.8.5 Rádjerasttildeaddji sámegeoloahpahus	56
	5.9 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alitoahpus ja dutkamis	56
	5.10 Oahppo- ja dutkanfálaldat	56
	5.11 Rekrutteren	56
	5.11.1 Čoahkketabealla – Rekrutteren	57
	5.11.2 Stipeanda alitohppui – ohcanvuđot doarjja	57
	5.11.3 Rekrutteren – prošeakta	58
6	Areálat, biras ja dálkkádat	59
	6.1 Áŋgirusšansuorggit – Areálat, biras ja dálkkádat	59
	6.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgirusšansuorggit – Areálat, biras ja dálkkádat	59
	6.2 Areálahálddašeapmi	60
	6.2.1 Čoahkketabealla – Areálaid hálddašeapmi	60
	6.2.2 Protect Sápmi vuodđudus – njuolggodoarjja	60
	6.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát – ohcanvuđot doarjja	61
	6.2.4 Geahččaleapmi mohtorjohtolat meahcis - prošeakta	61
	6.3 Luondduresurssat	61
	6.4 Luondduvaljodat	62
	6.4.1 Čoahkketabealla – Luondduvaljodat	62
	6.4.2 Suodjalanstivrrat - seminára	62
7	Ealáhusat	64
	7.1 Áŋgirusšansuorggit - Ealáhusat	64
	7.1.1 Áŋgirusšansuorggit váikkuhangaskaoamit - Ealáhusat	65
	7.2 Vuodđoealáhusat	65

7.2.1	Čoahkketabealla - Vuodđoealáhusat	66
7.2.2	Mearrasámi vuoigatvuođat – Borjjádat – prošekta	66
7.2.3	Mariidnaealáhusat	66
7.2.4	Luossa	67
7.2.5	Eanadoallu, gilvvagárdedoallu ja vuovdedoallu	68
7.2.6	Boazodoallu	68
7.2.7	Boraspiret	69
7.3	Mánngabealat ealáhusat	70
7.3.1	Čoahkketabealla - Mánngabealat ealáhusat	70
7.3.2	Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja	71
7.3.3	Nuorra Ealáhushutkan – njuolggodoarjja	71
7.4	Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš	72
7.4.1	Čoahkketabealla - Sámi mátkeealáhusat, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš	73
7.4.2	Sámi mátkeealáhusčoahkit ja innovašuvdnafierpmádat - prošekta	73
7.4.3	Sámi borramuš - prošekta	73
7.4.4	Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš - ohcanvuđot doarjja	74
7.4.5	Dáiddadállu – njuolggodoarjja	74
7.5	Duodji	75
7.5.1	Čoahkketabealla - Duodji	75
7.5.2	Duodjeinstituhtta – njuolggodoarjja	75
7.5.3	Ovdánahttin ja rekruteren duodjeealáhusas – njuolgadoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii	76
7.5.4	Duoji ealáhusšiehtadus	77
7.6	Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)	80
8	Kultuvra	82
8.1	Ángiruššansuorggit – Kultuvra	83
8.1.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit – Kultuvra	83

8.2	Sámi dáidaga ja kultuvrra lámčima, ovttasbarggu ja eavttuid ovddideapmi	83
8.3	Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	83
8.3.1	Sámi dáiddáršiehtadus	84
8.3.2	Luohti ja sámi musihkka – ohcanvuđot doarjja	85
8.3.3	Kulturdoaimmat – ohcanvuđot doarjja	86
8.4	Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	87
8.4.1	Čoahkketabealla – Sámi kulturásahusat	88
8.4.2	Báddáddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 – njuolggodoarjja	89
8.4.3	Internasjonalt Samisk Filminstitutt – direkte tilskudd Feil! Bokmerke er ikke definert.	
8.4.4	Sámi Dáidaguovddáš – njuolggodoarjja	90
8.4.5	Festiválat – njuolggodoarjja	91
8.4.6	Teáhterat – njuolggodoarjja	92
8.4.7	Museat – njuolggodoarjja	93
8.4.8	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat – njuolggodoarjja	95
8.4.9	Ásahusovddideapmi – ohcanvuđot doarjja	96
8.5	Sámi girjjálašvuhta	96
8.5.1	Čoahkketabealla – Sámi girjjálašvuhta	97
8.5.2	Čális fal – Njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	97
8.5.3	Sámi girjjálašvuđa ovddideapmi ja ovdánahttin – njuolggodoarjja	98
8.5.4	Sámi girjjálašvuđa prošeaktadoarjja - ohcanvuđot doarjja	98
8.5.5	Sámi girjjálašvuđa gaskkusteapmi – njuolggodoarjja	99
8.5.6	Sámi girjjálašvuđabeaivvit – konferánsa	100
8.5.7	Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus – njuolggodoarjja Romssa fylkkagildii 100	
8.5.8	Loga munnje! Les for meg! – prosjekt	100
8.6	Sámi mediat	101
8.6.1	Čoahkketabealla – Sámi mediat	101
8.6.2	Sámi mediat – njuolggodoarjja	102
8.7	Sámi valášállan	102

	8.7.1 Čoahkketabealla – Sámi valášttallan	103
	8.7.2 Sámi valášttallan – njuolggodoarjja	103
	8.7.3 Kultur- ja valášttallanstipeanda – stipeanda	103
9	Kulturmuittosuođjalus	105
	9.1 Áŋgiruššansuorggit – Kulturmuittosuođjaleapmi	105
	9.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit – Kulturmuittosuođjaleapmi	106
	9.2 Kulturmuittuid hálddašeapmi	106
	9.2.1 Čoahkketabealla – Kulturmuittuid hálddašeapmi	107
	9.2.2 Sámi kulturmuittosuođjalus – ohcanvuđot doarjjaortnet	107
	9.2.3 Ceavccageađggi kulturmuittogovllu dikšun- ja gaskkustanbargu -prošeakta 108	
	9.3 Sámi kulturmuittosuođjalusa rámmaeavttut	108
	9.4 Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi	108
	9.4.1 Čoahkketabealla – Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi	109
	9.4.2 "Dovddus ja dohkkehuvvon" - lullisámi kulturárbbi áŋgiruššan - prošeakta	109
	9.4.3 Sámi kulturbirrasiid ealáskahttin "Fotefar mot Nord" - prošeakta	109
	9.4.4 Sää'msijdd - deaivvadanbáiki ja nuortalaš kulturárbbi gaskkustanarena - prošeakta	110
	9.4.5 Kulturmuittut areálavuoigatvuodaid ja sámi areálageavaheami vuodđun - prošeakta	110
	9.5 Sámi huksen- ja fanasárbbi gaskkusteapmi	110
	9.6 Sámi bázahusaid hálddašeapmi	111
10	Dearvvašvuohta, sosiála ja mánáidsuođjalus	112
	10.1 Áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuohta, fuolahus ja mánáidsuođjalus	112
	10.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuohta, fuolahus ja mánáidsuođjalus	113
	10.2 Spesialistadearvvašvuođabálvalusat	113

10.3	Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	114
10.3.1	Čoahkketabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	115
10.3.2	Geavaheaddjivuđot fáladat sámi álbmogii, eallingearde- ja álbmotdearvvašvuodaperspektiivvas - njuolggodoarjja Várdobáikái	115
10.3.3	Sámi doaktáriid searvi - njuolggodoarjja	115
10.3.4	Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarjja	116
10.3.5	Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaide - Oslo sámi viessu - njuolggodoarjja	116
10.3.6	Lullisámi dearvvašvuodakonferánsa - njuolggodoarjja	116
10.3.7	Dearvvašvuoda-, fuolahus- ja mánáidsuodjalusprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	117
10.4	Álbmotdearvvašvuoha	117
10.5	Ovttáárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus	118
10.6	Sosiála dilli ja buresveadjinbálvalusat	118
11	Álgoálbmogiid vuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	120
11.1	Ángiruššansuorggit - álgoálbmotvuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	120
11.1.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit – álgoálbmogiid vuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	121
11.2	Sámi ovttasbargu	121
11.2.1	Čoahkketabealla – Sámi ovttasbargu	121
11.2.2	Sámi Giellagáldu	121
11.2.3	Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)	122
11.3	Davviguovllut	122
11.4	Álgoálbmotvuoigatvuodát	122
11.4.1	Čoahkketabealla – Álgoálbmogiid vuoigatvuodát	123
11.4.2	Duohtavuoda- ja seanadankommišuvnna raportta čuovvoleapmi - prošeakta	123
11.4.3	Riikkaidgaskasaš bargu – njuolggodoarjja	124

	11.4.4 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	125
	11.4.5 Eamiálbmogiid biebmovuogádagat – prošeakta	125
	11.4.6 Jevgenij Jushkova foanda - njuolggadoarjja Sámeráđđái - Norgga bealde juhkosii	125
	11.5 Dásseárvu ja solidaritehta	126
	11.6 Dásseárvu	126
	11.6.1 Čoahkketabealla – Dásseárvu	127
	11.6.2 Sámedikki dásseárvodieđáhusa sámevaši vuosttá ja doaibmaplána čuovvoleapmi - prošeakta	127
12	Ovttasbargošiehtadusat	128
	12.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Ovttasbargošiehtadusat	128
	12.2 Regionála ovttasbargu	128
	12.2.1 Regionálaovddidanprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	129
	12.3 Interreg	129
	12.3.1 Interreg – ohcanvuđot doarjja	130
13	Eará doaibmabijut	131
	13.1 Čoahkketabealla - Eará doaibmabijut	131
	13.1.1 Noereh! – njuolggodoarjja	131
	13.1.2 Sámi váldoorganisašuvnnat - ohcanvuđot doarjja	132
	13.1.3 Doarjja bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	132
	13.1.4 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	133
	13.1.5 Sámediggeválggaid dutkan - šiehtadus	133
	13.2 Politihkalaš dási doaibmagolut	133
	13.2.1 Sámedikki politihkalaš joavkkut	133
	13.2.2 Opposišuvnna bargoeavttut	133

14	Dievasčoahkkin	134
	14.1 Doaibmagolut parlameanta	134
	14.1.1 Sámedikki dievasčoahkkin	134
	14.1.2 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	135
	14.1.3 Sámedikki fágálávdegottit	135
	14.1.4 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	135
	14.1.5 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)	136
	14.1.6 Sámedikki váiddalávdegoddi	136
	14.1.7 Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta	136
15	Sámediggeráđđi	137
	15.1.1 Čoahkketabealla - Sámediggeráđđi	137
	15.2 Sámediggeráđđi	137
	15.2.1 Sámediggeráđđi	137
	15.2.2 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)	138
	15.2.3 Sámedikki vuorasolbmuidráđđi	138
	15.2.4 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás	138
	15.2.5 Molssaevttolaš bušeahttamodeallaid čielggadeapmi - prošeakta	138
	15.2.6 Diehtovuoddu Sámedikki válgaortnet - prošeakta	138
16	Sámedikki hálddahus	139
	16.1 Čoahkketabealla – Sámedikki hálddahus	139
	16.2 Giellaossodat	140
	16.2.1 Sámi báikenammanevvohat	140
	16.3 Bajásšaddan-, oahpahu-, alitoahppo- ja dutkanossodat	141
	16.4 Kulturmuito-, areála- ja birasossodat	141
	16.5 Ealáhu-, kultur- ja dearvvašvuodaossodat	142
	16.6 Vuoigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat	143
	16.7 Politihkalaš čállingoddeossodat	144
	16.8 Hálddahusossodat	145

16.9	Sámedikki direktvra ja gulahallanstába	145
17	Mearkkašumit ášši 57/23 meannudeamis	146

1 Álggahus

Sámediggi lea Norgga sápmelaččaid nationála álbmotválljen parlameanta. Sámedikki dievasčoahkkin mearrida juohke čavčča bušeahta Sámediggeráđi jahkásaš árvalusa vuodul ja Sámedikki plána- ja finánsalávdegotti meannudeami vuodul.

Sámedikki bušeahta vuodđun leat ekonomalaš rámmat maid ráđdehus evttoha juolludit Sámediggái stáhtabušehttaproposišuvnnas (Prop. 1 S) guoskevaš jahkái (gč. kap. 3.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit).

Rievdadusat ráđdehusa stáhtabušehttaevttohussii mat bohtet Stuoradikki meannudeamis ja mearrádusas, sajáiduvvet go Sámedikki bušeahtta reviderejuvvo čuovvovaš giđa.

Sámedikki politihkalaš ja hálddahaslaš doaibma doaimmahuvvo Sámedikki mearridan bušehttarámmaid siskkobealde. Eará guovddáš bealit mat váikkuhit Sámedikki doibmii leat riikkaidgaskasaš ja nationála šiehtadusat (gč. kap. 3.3 Šiehtadusat ja njuolggadusat) ja eará lágat (gč. kap. 3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat).

2 Váldosisdoallu

Sámedikki bušehttarámma lea lassánan 4,3 % jagi 2023 bušehta ektui. Dat vástida 25,4 miljovna ruvdnosaš lassáneami. Stáhtabušehta haddegoargŋun lea árvoštallojuvvon leat 4,2 %, mii mearkkaša ahte Sámediggi oažžu bálká- ja haddegoargŋuma gokčojuvvot. Sámediggi atná ráđdehusa stáhtabušehttaevttohusa vuodđun dán bušehttii.

Ráđdehus lea juolludeamis merken 8,3 miljovna ruvdnosaš lasáhusa Beaivváš Sámi Našunálateáhterii. Dát galgá gokčat divron viessoláiggu go teáhter fárra ođđa visttiide. Plána mielde fárrerit borgemánus 2024. Sámediggi lea maiddá vuoruhan 1,8 miljovna ruvdnosaš lasáhusa teáhterii máksin dihtii loanaid maid váldet viessodávviid ja biergasiid oastima oktavuodas teáhterii. Dasa lassin lasihuvvo bušehtta 500 000 ruvnnuin. Dan lea Sámediggi bargan oassin buoridanplánas, nannen dihtii teáhtera obbalaččat.

Ráđdehus lea juolludeamis maiddá merken 3,6 miljovna ruvno Dieđ. St. 13 (2022-2023) Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – Gelbbolašvuotta ja rekrutteren mánáidgárddis, vuodđooahpahas ja alit oahpus čuovvuleapmái. Sámediggi lea dán čuovvuleapmin várren 2,6 miljovna ruvno doaimmaide mat loktejit gelbbolašvuoda mánáidgárddiin, doarjjaortnega bokte “Nuvttá sámegeiel mánáidgárdefáldat”. Dasa lassin lea stipeanda alitohppui lasihuvvon 801 000 ruvnnuin ja giellastipeanda joatkkaskuvllaide lea lasihuvvon 500 000 ruvnnuin. Dasto lea Sámediggi nannen doarjaga sámi oahpponeavvuide 2,8 miljovna ruvnnuin, mii maiddá lea oassin namuhuvvon stuoradiggedieđáhusa čuovvuleamis.

Sámediggi lea reviderejuvvon bušehtas ásahan ođđa nuvttá mánáidgárdeortnega guovlluide mat leat olggobealde dan guovllu masa ráđdehus fállá nuvttá mánáidgárdeortnega. Sámediggi fállá nuvttáortnega bokte nuvttá váhnenmávssu, seammás go geatnegahtta mánáidgárddiid bargat gelbbolašvuodaovdánahttimiin. Nuvttá sámegeiel mánáidgárdeortnet lea oassin Beaiveálgu-julggaštusa doaimmain. Sámediggi háliida dáinna ortnegiin sihkkarastit sámi mánáid vuoigatvuoda oažžut mánáidgárdesaji mas lea sámegeiella. Sámedikki bealis lea dá stuora ánggiruššan ja ortnet nannejuvvo jagis 2024. Lea leamaš ollu beroštupmi ortnegii ja dan dihte leat oallugat háliidan searvat ortnegii. Ortnegis lea jagis 2024 oktiibuot 10 miljovna ruvno. 3,3 miljovna das manná ovdánahttindoaimmaide ja 6,7 miljovna váhnenmávssu gokčamii.

Sámediggi lea maiddá nannen mearrasámi kulturásahusaid ja Bivddu, mii lea mearrasámi beroštusorganisašuvdna. Dat lea oassi Sámedikki mearrasámi ánggiruššamis, mas Borjjádat-prošeakta maiddá lea mielde.

Sámediggi nanne maiddá barggu nuortalašášiiguin, sihke miljovna ruvdnosaš merkejuvvon juolludemiin Deanu ja Várjjat museasiidii nannen dihtii Ávv ja sin giellabarggu, ja prošehtii mainna galget sihkkarastit Onterivistti ja Halonenvistti Sää'msijddas. Nuortalašsámi giella, kultuvra ja historjá lea revitaliserenmuttus. Ovttas earret eará báikkálaš ánggiruššiiguin lea Sámediggi mañemus jagiid strategalaččat bargan nuortalašsámi gielain, kultuvrrain ja historjjáin. Doarjja Ávv Saa'mi Mu'zei lea oassi revitaliserenstrategiijas maid Sámediggi lea mearridan. Sää'msijdd Njávdamis lei Njávdánsiidda geasseorohat, ja lea okta dan 12 ráfáidathton kulturbirrasis Norggas. Sámediggi eaiggáda oasi guovllus ja mánga vistti. Sámediggi áigu njealji jagi badjel ánggiruššat Sää'msijdda nannemii gaskkustanarenan. Jagis 2023 juolluda 350 000 ruvno, njealji jagi badjel 1,8 miljovna ruvno.

Giela dáfus lea Sámediggi vuoruhan oažžut mielde ođđa Kárenaš giellaguovddáža, lasihit stipeandapoastta joatkkaskuvlaohppiide geain lea sámegeiella ja várret ruđaid giellateknologijakonferánsii mii galgá čađahuvvot riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid logijagi oktavuodas.

Organisašuvdna Garmeres – norggabeale juogus oažžu vuohččan njuolggodoarjaga Sámedikkis. Dat galgá nannet vuoigatvuodabarggu LHBTIQ-olbmuid ovddas sámi servodagas ja dohkkeheami iešgudet seksuála sojuide ja sohkaalidentitehtaide. Dát lea mielde nanneme LHBTIQ-sápmelaččaid vuoigatvuodaid ja dohkkeheami iešgudet seksuála sojuide ja sohkaalidentitehtaide.

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvna raporta ovdanbuktojuvvui jagis 2023. Sámediggi ii leat raportta vuodul ožžon liige ruđaid jahkái 2024. Sámedikkis leat alla vuordámušat čuovvuleapmái ja dasa ahte makkár váikkuhusat das

leat sihke Sámediggái ja muđui sámi servodahkii. Sámediggi lea goitge válljen várret ruđaid raportta čuovvoleapmái. Ásahusovddideami ohcanvuđot ortnet lea nannejuvvon 0,5 miljovna ruvnnuin ja 0,5 miljovna ruvdnosaš juolludus mii lea reviderejuvvon bušeahtas addojuvvon ohcanvuđot ortnegii “Kulturdoaimmat”, lea čuovvuluvvon. Goappašat dát nannejuvvojit ođđa vuoruhemiin Duohtavuođa- ja soabadankommišuvvna raportta čuovvoleami oktavuodas. Dasa lassin jotkojuvvo 250 000 ruvdnosaš lassáneapmi Sámedikki reviderejuvvon bušeahtas ieš dan prošehtii, man ollislaš submi lea 350 000 ru ja lea várrejuvvon 0,5 miljovna ruvdno Sámedikki ođđa bušeahttamálla čielggadeapmái. Dát lea maidđái Sámedikki dievasčoahkkinášši 49/22 Sámedikki 2023 bušeahtta 1. mearkkašumi ja ášši 45/23 Sámedikki cealkámuš 2025 stáhtabušehtii mearrádusa čuovvoleapmi.

Sámedikki bušeahtadilli árvvoštallojuvvo ain duodalažžan, mii váikkuha Sámedikki vejolašvuhtii dustet sámi ásahusaid dárbbu. Dat váikkuha maidđái Sámedikki vejolašvuhtii bidjat johtui ođđa doaimmaid. Dan dihte joatká Sámediggi barggu loahpahit prošeavttaid ja unnidit prošeaktabušeahtaid. Dát mielddisbuktá 2 miljovna ruvdnosaš seastima jagis 2024.

3 Rámmat ja prinsihpat

3.1 Ekonomalaš rámmaeavttut

3.1.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	(duháhiid mielde) % erohus
560.50 Gielda- ja guovlodepartemeanta - GGD	641 721	582 114	59 607	10,2 %
226.21 Máhttodepartemeanta - MD	6 000	6 000	0	0,0 %
328.78 Kulturdepartemeanta - KD	2 220	2 100	120	5,7 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	0	1 000	-1 000	-100,0 %
Juolluduvvon oktiibuot	649 941	591 214	58 727	9,9 %

Ollislaš bušeahhtarámma Sámediggái lea lasihuvvon 58,7 miljovnnain ruvnnuin. Sámedikki ollislaš bušeahhta jahkái 2024 lea 649,9 miljovna ruvno, mii dahká 10,8 proseanta lassáneami Sámedikki 2023 bušeahhta ektui. Dat miljovna mii lei 2023 bušeahτας, lei ovttagearddejuolludus Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas mii lei addojuvvon erenoamážit jahkái 2022, ja mii ii jotkojuvvo jagis 2023 iige 2024.

Sámediggi ovdanbuktá iežas bušeahta stáhtabušeahhtaevttohusa vuodul juohke jagi. Rievdadusat mat bohtet salderejuvvon bušeahτας, eai válđojuvvo mielde ovdal go Sámedikki reviderejuvvon bušeahτας. Dan dihte gullá 10 miljovna ruvdno lasáhusas soahpamuššii maid ráđdehus dagai SG:in 2023 salderejuvvon bušeahτας. Reviderejuvvon nátionálabušeahτας Sámediggi oaččui 2 proseantta buhtadusa haddegoargnuma ovddas nu go buot eará stáhta ásahtasat ožžo, danne go 2023 haddegoargnuma vurde leat stuorábun go maid álggos jáhkke. 12,4 miljovna dan lasáhusas bohtá haddegoargnuma heiveheamis reviderejuvvon nátionálabušeahτας.

8,3 miljovna juolludusas leat merkejuvvon Beaivváš Sámi Našunálateáhtera viessoláigogoluide, mii fárra odđa vistái borgemánus 2024.

3,6 miljovna juolludusa lasáhusas leat merkejuvvon Dieđ. St. 13 (2022-2023) Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – Gelbbolašvuohta ja rekrutteren mánáidgárddis, vuodđoahpahusas ja alit oahpus čuovvleapmái.

Stáhtabušeahta goluid haddegoargnuma lea ráđdehus bidjan 4,2 prosentii jagis 2024.

58,7 miljovna ruvdnosaš lasáhusain oktan láidestusaiguin, DBD juolludusa gessosiiguin ja juolludusaiguin salderejuvvon ja reviderejuvvon nátionálabušeahta bokte oktiibuot 33,3 miljovna ruvno ovddas, mearkkaša dat ahte Sámedikkis lea haddegoargnumbuhtadus 25,4 miljovna ruvno ovddas. 2023 bušeahhta ektui lea haddegoargnum buhtaduvvon 34,3 proseanttain. Sivvan erohussii ráđdehusa 4,2 proseanttas lea ahte juolludus mii juolluduvvo salderejuvvon bušeahτας ii leat válđojuvvon mielde sámediggeráđi haddegoargnuma meroštallamis.

3.1.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Doaibmaboađut				
Departemeanttaid juolludusat	649 941	591 214	58 727	9,9 %
Submi doaibmaboađut	649 941	591 214	58 727	9,9 %
Doaibmagolut				
Politihkalaš dási doaibma	40 681	35 712	4 969	13,9 %
Hálddahusa doaibma	162 844	151 994	10 850	7,1 %
Submi doaibmagolut	203 525	187 706	15 819	8,4 %
Doaibmaboađus	446 416	403 508	42 908	10,6 %
Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit				
Njuolggodoarjja	291 357	260 731	30 626	11,7 %
Ohcanvuđot doarjja	107 576	94 333	13 243	14,0 %
Šiehtadus	33 524	32 625	899	2,8 %
Prošeakta	13 009	15 069	-2 060	-13,7 %
Konferánsa ja árvvoštallan	950	750	200	26,7 %
Submi doaibmabijut	446 416	403 508	42 908	10,6 %
JAHKEBOAĐUS	0	0	0	

Stuorát ja stuorát oassi Sámedikki bušehtas manná sámi ásahusaide njuolggodoarjjan. Sámediggi oaidná ahte sámi ásahusat leat dehálaččat sámi siviilaservodaga ovdánahttimis, ja danne vuoruha buhtadit njuolggodoarjagiid ollásit vurdojuvvon haddegoargnuma ektui. Go Sámediggi ii oáččo ruđaid rahčamušaide, de lea maiddái váttis nannet ohcanvuđot doarjagiid.

3.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaomit

Sámediggi juohká váikkuhangaskaomiid váldopoasttaid jahká 2024 čuovvovaččat:

Doaibmabijut	(duháhiid mielde)			
	Bušehtta 2024	Bušehtta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Giella	114 926	110 180	4 746	4,3 %
Bajásšaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan	65 700	56 738	8 962	15,8 %
Areálat, biras ja dálkkádat	3 546	3 472	74	2,1 %
Ealáhusat	37 021	36 023	998	2,8 %
Kultuvra	191 678	167 068	24 610	14,7 %
Kulturmuutosuodjalus	4 200	3 150	1 050	33,3 %
Dearvvašvuohhta ja sosiála	3 825	3 349	476	14,2 %
Álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	9 797	8 529	1 268	14,9 %
Ovttasbargošiehtadusat	2 500	2 500	0	0,0 %
Eará doaibmabijut	13 223	12 499	724	5,8 %
Submi doaibmabijut	446 416	403 508	42 908	10,6 %

Sámedikki ekonomalaš váikkuhangaskaomiide gullet njuolggadoarjagat organisašuvnnaide ja ášahusaide, iešguđet ohcanvuđot doarjjaortnegat, šiehtadusat, proševttat, konferánsat ja evalueremat.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusat geatnegahttet Sámedikki fuolahit ante doarjjahálddašeapmi lea beaktit ja ulbmiliid mielde. Dasa gullá maid gáibádus bearráigeahččan- ja duodaštanortnegiidda, vai ruhtageavaheapmi lea bures duodaštuvvon.

Sámediggerádis lea váldi hálldašit Sámedikki bušehta earret go čuovvovaš poasttaid:

- 1010 Sámedikki dievasčoahkkín
- 1110 Sámedikki dievasčoahkkínjođihangoddi
- 1111 Sámedikki fágálávdegottit
- 1120 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi
- 1930 Sámedikki váiddalávdegoddi
- Sámedikki hálldahuš
- Sámi Giellagáldu kap. 11.2.2.
- 87101 Sámedikki politihkalaš joavkkut
- 87110 Opposišuvnna bargoeavttu

Sámediggerádis lea ovddasvástádus mearridit mihttomeriid ja boadusolaheami, ja maiddái raporteret dievasčoahkkimii rádi dieđáhusa ja jahkedieđáhusa bokte. Sámediggerádis lea maiddái válđi hálddašit barggaid mat Sámediggái leat addojuvvon lága olis.

Sámediggerádis lea válđi ođđasis disponeret gitta 20 % bušehta várrejuvvon ruđain, earret go ovdalis namuhuvvon poasttaid, mii dahká 85 miljovna ruvno. Válđi ođđasis disponeret ii guoskka hálddaha doaimmagoluide ja namuhuvvon poasttaide maid sámediggeráđđi ii hálddaš. Sámediggeráđđi ii sáhte ođđasis disponeret poasttaide mat eai leat mielde dán jagi bušehtas ja/dahje reviderejuvvon bušehtas. Sámedikki direktivrras lea válđi hálddašit ruđaid kapihttalis 16 Sámedikki hálddahus, ja sus lea válđi ođđasis disponeret hálddahuslaš poasttaid gaskkas bušehtas. Sámi Giellagáldu direktivrras lea válđi disponeret ruđaid mat leat várrejuvvon kapihttalis 11.2.2 Sámi Giellagáldu.

Dievasčoahkkinn addá maiddái sámediggeráđđái válđdi viidáseappot juohkit juolludusaid maid departemeanttat dahje dan vuollásaš etáhtat juhket Sámediggái, earret go stáhtabušehta ja ráđđehusa reviderejuvvon nátionálabušehta. Dát guoská juolludusaide mat bohtet dan jagi ja mat leat merkejuvvon dihto ulbmiliidda dahje sámi ásausaide. Dakkár juolludusat galget raporterejuvvot rádi dieđáhusas.

Sámediggeráđđi galgá rádi dieđáhusa oktavuodas bidjat mielde bajilgova vejolaš ođđasis disponeremiin mat leat dahkkon dieđáhusjagi.

Sámedikki dievasčoahkkinnjođihangottis lea válđi disponeret poasttaid kapihttalis 14 earret go doaimmanummára 1310 Sámi parlamentáralaš ráđđi. Dasa lassin hálddaša dievasčoahkkinnjođihangoddi ortnegiid Sámedikki politihkalaš joavkkut (doaimmanummar 87101) ja Opposišuvnna bargoeavttut (doaimmanummar 87110)

3.2.1 Njuolggodoarjja

Njuolggodoarjagiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi guhkida válđdi.

Dárkilat čilgehus ovttaskas njuolggodoarjjaortnegii boahťa ovdan Sámedikki njuolggodoarjagiid njuolggadusain ja juolludusreivviin. Sámediggeráđđi fápmuduvvo mearridit jagi 2024 njuolggodoarjagiid njuolggadusaid.

Sii geat ožžot njuolggodoarjaga galget mihtuid ja eavttuid vuodul bargat, ja buktit raportta ja rehketdoalu áigemeeriide. Jus dát ii dahkkojuvvo, de gessojuvvo njuolggodoarjja ruovttoluotta ja válđojuvvo eret boahťe jagi bušehtas.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusaid mielde galgá njuolggodoarjjavuostáiválđi namuhuvvot juolludusmearrádusas dahje bušehtaproposišuvnnas vai lea čielggas ahte doarjjajuolludeapmi lea merkejuvvon sutnje. Dan dihte leat doarjjavuostáiváldit namuhuvvon njuolggodoarjjatabeallain.

3.2.2 Ohcanvuđot doarjja

Ohcanvuđot doarjjaortnegiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá válđdi.

Ohcanvuđot doarjjaortnegat spesifiserejuvvojit dárkileappot Sámedikki ohcanvuđot doarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida jagi 2024 ohcanvuđot doarjjaortnegiid njuolggadusaid, earret go daid maid Sámedikki dievasčoahkkinn mearrida bušehtameannudeamis.

Sámedikki váiddalávdegoddi doarjjaáššiid várás lea váiddaorgána doarjjamearrádusaide maid sámediggeráđđi dahje orgána maid sámediggeráđđi lea fápmudan, lea mearridan. Dievasčoahkkinnjođihanlávdegotti doarjjamearrádusaide lea Sámedikki váiddalávdegoddi doarjjaáššiid várás váiddaorgána.

3.2.3 Ohcanvuđot doarjagat hálddašuvvon earáid ovddas

Sámediggi hálddaša, lassin iežas doarjjaortnegiidda, guokte doarjjaortnega Riikaantikvára ovddas. Dát ruđat juolluduvvojit Sámediggái ohcama vuodul. Riikaantikvára mearrida lánkaásahusaid dáid ruđaid geavaheapmái ja meannuda váiddaáššiid mat gusket dán guovtti ortnegii.

3.3 Šiehtadusat ja njuolggadusat

3.3.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus Norgga, Islánda ja Liechtenstein, ja nuppe bealde EO-riikkaid ja Eurohpalaš searvevuoda gaskkas. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EO siskkit márkani. EEO-šiehtadusa ulbmil lea nannet gávppašeami ja ekonomalaš čanastagaid beliid gaskkas seamma gilvoeavttuiguin ja seamma njuolggadusaiguin. EEO-láhka čađaha Norgga rievttis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra. Njuolggadusat stáhtadoarjaga birra leat Norggas seamma go EO:s.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea dohkkehan dihto ráddjemiid go guoská nátionála politihka hábmemii, nugo stáhtadoarjaga ja guovllupolitihka surggiin. EEO-šiehtadus ii atte makkárga oppalaš lobi spiehkastit stáhtadoarjannjuolggadusain sámi dahje eará álgoálbmotberoštumiid ovddideamis.

Danne go stáhtadoarjaga sáhtá ráfehuhttit márkaniid nu ahte dat váikkuha EEO-guovllu gávpeoktavuhtii, de lea váldonjuolggadussan dat ahte stáhtadoarjaga ii leat lohpi, muhto leat mearriduvvon mánga spiehkastaga maid vuodul sáhtá addit doarjagiid mat ovddidivčče servodatlaš ja politihkalaš mihttomeriid. Sámedikki doarjjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dávistit EEO-njuolggadusaide.

3.3.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi dagai 2004:s váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin, maid Sámi dáiddárráđdi ovddasta. Ulbmil lea ovddidit buori ja girjás sámi kultureallima, ja lánčit dili sámi girjjálašvuoda, musihka, dánssa, teáhtera, filmma, govvaáidaga ja dáiddaduoji duddjomii ja gaskkusteapmái. Dáiddáršiehtadus guoská sohppojuvvon doaibmabijuide dáiddasuorggis, mat čađahuvvojit ekonomalaš rámmaid siskkobealde maid bealit sohpet. Juohke jagi dahkkojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.3.3 Duoji ealáhusšiehtadus

Sámediggi šiehtada juohke jagi ealáhusšiehtadusa duodjái, mas leat doaibmabijut maiguin lea áigumuš ovddidit ealáhusa politihkalaš mihttomeriid ja njuolggadusaid vuodul maid Sámediggi áiggis áigái mearrida. Giđa 2023 šiehtadus Sámiid Dujiin gusto dasto maiddái jagiide 2024 ja 2025.

3.3.4 Valáštallanšiehtadus

Sámi valáštallama ođđasisorganiserema oktavuodas mearriduvvui ahte galge bargagoahtit sierra valáštallanšiehtadusa ráhkademiin ja jahkásaš šiehtadallamiiguin sámi valáštallama rámmaid birra. Vuosttaš šiehtadus dahkkojuvvoi jagis 2023 ja vuosttaš šiehtadallamat ledje 2023 giđa. Šiehtadus maid sohpe jahkái 2024 lea Sámi Valáštallan Lihtu (SVL) ja Sámedikki gaskkas.

3.3.5 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi šiehtadallá jahkásaččat Sámi Giellagáldu ruhtadeami ovttas Suoma ja Ruođa beale sámedikkiiguin, Sámi Giellagáldu mearrádusaid vuodul.

3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat

3.4.1 Vuodđoláhka § 108

Vuodđolága § 108 lea bajimuš riektenjuolggadus stáhta eiseválddiid hárrái ja geatnegahtttá Norgga stáhta lámhit diliid nu ahte sámít ieža sáhttet sihkkarastit ja ovddidit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima.

Geavahusas mearkaša dát ahte stáhta eiseválddiin lea geatnegasvuohta aktiivvalaččat lámhit doaibmabijuid sápmelaččaid kulturovdanbuktimii ja suodjalit dakkár sámpolitiikkas mii áitá sámí gielaid ja kulturvuođosa. Vuodđoláhka § 108 addá geatnegasvuođa das ahte sámí kultuvrra ain bisošii, ja dat ráddje stáhta doaibmafriijavuođa sihke lámkaaddinproseassain ja hálddašeamis. Vuodđolága § 108 vuodul lea eiseválddiin geatnegasvuohta deattuhit sámí kultuvrra vuhtiiváldima mearrádusain mat váikkuhit sápmelaččaide.

3.4.2 ON julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra

Jagi 2007 ON julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra čilgejuvvojit unnimus standárddat álgoálbmotvuoigatvuođaid hárrái. Álgoálbmotjulggaštus namuha dálá ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođaid, oppalaš riikkaidgaskasaš lágaid ja riikkaidgaskasaš vierrorievtti. Dat vuodđuvuođo dálá vuodđoolmmošvuoigatvuođaide kultuvrralaš, historjjálaš, sosiála ja ekonomalaš suorggis mat gusket álgoálbmotvuođaid erenoamáš diliid.

Álgoálbmotjulggaštus vuodđuvuođo prinsihpaide rievttalašvuođa, demokratiija, olmmošvuoigatvuođaid gudnejahtima, ovttaárvosašvuođa, vealatkeahkesvuođa, buorre stivrema ja buori jáhku birra. Julggaštus nanne álgoálbmotvuođaid iešmearridanrievtti, ja dán rievtti vuodul mearridit álgoálbmotvuođaid ieža iežaset politihkalaš sajádaga ja sis lea riekti friddja ovddidit iežaset ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Álgoálbmotvuođaid lea, iežaset iešmearrideami doaimmaheamis, riekti autonomiijii dahje iešstivrejupmái áššiin mat gusket sin siskkáldas ja báikkálaš diliid, ja maiddá ortnegiidda mat ruhtadit sin autonoma doaimmaid.

Julggaštus galgá dasto leat mielde buktime eanet soabalaš dili ja buoret ovttasbarggu stáhta ja álgoálbmotvuođaid gaskkas. Julggaštusa sisdoallu siskkilda buot servodatsurggiid mat gullet Sámedikki bargosurggiide. Julggaštus nanne ahte álgoálbmotvuođaid lea riekti oahpahussii iežaset kultuvrra birra ja iežaset gielas. Das leat mearrádusat álgoálbmotvuođaid dearvvašvuođas, mediain, vuoinjalaš ja oskkoldat árbevieruin, ja ahte álgoálbmotvuođaid galget sáhttit suodjalit ja ovddidit iežaset kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Álgoálbmotvuođaid lea vuoigatvuohta eatnamiidda, guovlluide ja resurssaide maid leat árbevirolaččat oamastan dahje gos leat ássan. Álgoálbmotvuođaid lea maiddá vuoigatvuohta suodjalit birrasa ja buvttadankapasitehta iežaset guovlluin. Álgoálbmotvuođaid galget sáhttit searvat mearrádusproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret álgoálbmotvuođaid juksan dihtii sin friija ja ovdagihtii dieđihuvvon miehtama, ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit sidjiide mearriduvvojit.

3.4.3 ILO-konvenšuvdna nr. 169 ja konsulterengeatnegasvuohta

ILO-konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmotvuođaid ja čearddalaš álbmotvuođaid hárrái iešmearrideaddji riikkain lea guovddáš olmmošvuoigatvuođaneavvu álgoálbmotrievttis. Konvenšuvnnas gieđahallojuvvojit eanarievttit, bargoeavttut, ámmátoahpahus, dearvvašvuohta ja oahppu. Konsultašuvnnat ja searvan leat dehálaš oasit konvenšuvnnas.

Jagis 2021 mearriduvvojedje sámelága jna. (konsultašuvnnat) rievdadusat. Rievdadus mielddisbukta ahte § 1-1 lága ulbmil rievdá ja ahte sámelágas šaddá odđa kapihttal, kapihttal 4 konsultašuvnnat. Konsultašuvnnaide gullet iešgudege lágan áššit, nugo lágat, lámkaásahusat, ovttaskas mearrádusat, doaibmabijut ja mearrádusat (omd. stuorradiggedieđáhusain). Geatnegasvuohta konsulteret sáhtttá guoskat buot ideála ja ávnnaslaš beliide sámí kultuvrras.

Láhka galgá vuhtiiváldit sámiiid friija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtama buot áššiin mat gusket midjiide, ja galgá leat veahkin goziheame ahte stáhta ollašuttá álbmotrievttálaš konsultašuvdnageatnegasvuođa sámiguin. Láhka lea ON álgoálbmotvuođaid julggaštusa álgoálbmotvuođaid birra art. 19 ja ILO-konvenšuvdna 169 art. 6 implementeren, ja ulbmil lea konsulteret buriin jáhkuin ja dainna áigumušain ahte bealit soabadit.

Lágas leat bargovuohki das mo galgá friija ja ovdagihtii dieđiheami vuođul miehtat dahje ii miehtat lágalaš ja hálddahušlaš doaibmabijuide mat gusket sámi beroštumiide, dahje prošeavttaide mat gusket sápmelaččaid eatnamiidda, guovlluide dahje eará resurssaide. Sámediggi lea váillahan mekanismma movt bearráigeahččat ahte konsultašuvdnageatnegasvuođat gozihuvvojit. Konsultašuvdnaláhka ii guoskka ekonomalaš doaibmabijuide dahje bušeahttadoaibmabijuide.

4 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Sámedikki oktan váldomihtuin lea nannet ja ovdánahttit sámegielaid boakteáiggis. Sámegielain galgá leat lunddolaš sadi servodagas, ja buohkat galget beassat gullat, oaidnit ja atnit sámegielaid buot servodatsurggiin.

Sápmelaččaid vuoigatvuohta oahppat, geavahit ja ovdánahttit iežaset eatnigiela lea vuodđovuogitvuohta. Buot sámiide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuođat oahppat ja hupmat sámegiela. Dili ferte láchčit nu ahte sámegiela sáhtá atnit buot servodatarenain, ja ferte ásahit buriid rámmaeavttuid mat dan sihkkarastet.

NAČ 2016:18 Váibmogiella ovddida ollu doaimmaid ja láchkarievdadusaid mat nannejit ja sihkkarastet sámegielaid boakteáiggi. Čielggadeami čuovvuleapmi ja doaimbajuid čadaheapmi lea dehálaš bargu mainna Sámediggi lea bargan 2017 rájes. Strategijadokumeanta Giellalokten mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis juovlamánus 2018. Sámediggi lea álggahan olu doaimmaid sámegielaid čalmustahttima várás almmolašvuođas, ja maiddái eará proseassaid sámegielaid ovdánahttima várás. Bargu joatká jagis 2024. Mii dárbašit olles servodaga searvat sámegielaid čalmustahttimii ja ovddideapmái buot surggiin, sihke almmolaš ja siviila servodagas. Gáibiduvvo viiddis ánggiruššan, ja Sámediggi lea Sámi giellavahku olis hástalan buohkaid searvat.

4.1 Ánggiruššansuorggit - Giella

Sámedikki ánggiruššansuorggit sámegielaid várás:

- Sámegielaid geavaheapmi.
- Sámegielaid ovdánahttin.
- NAČ 2016:18 Váibmogiela čuovvuleapmi

4.1.1 Váikkuhangaskaoamit ánggiruššansuorggit - Giella

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Sámegielaid geavaheapmi	49 058	49 058	0	0,0 %
Sámegielaid ovdánahttin	62 468	57 372	5 096	8,9 %
NAČ 2016:18 Váibmogiela čuovvuleapmi	3 400	3 750	-350	-9,3 %
Submi	114 926	110 180	4 746	4,3 %

4.2 Sámegielaid geavaheapmi

Ánggiruššansuorggi mihttomearri:

- Sii geat ásset sámegiela hálddašanguovllus besset sámegillii gulahallat almmolaš ásahusaiguin.

Almmolaš instánsat sámegeala hálddašanguovllus galget čuovvut sámelága 3. kapihttala, ja bálvalit álbmoga sámegillii, sihke njálmmálaččat ja čálalaččat. Dat dahká ahte sámegealla geavahuvvo árrjalaččat iešguđet servodatsurggiin dain suohkaniin ja fylkkasuohkaniin.

Sámegeala hálddašanguovlu lea dehálaš sámegeala geavaheapmái.

Sámedikkis lea ovddasvástádus dieđihit Gonagassii stáhtarádis sámegealaid dili birra Norggas. Dasa lea dárbu čadahit giellaikkademiid.

4.2.1 Čoahkketabealla - Sámegealaid geavaheapmi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Guovttegealatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolgodoarjja	44 713	44 713	0	0,0 %
Guovttegealatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolgodoarjja	4 345	4 345	0	0,0 %
Submi	49 058	49 058	0	0,0 %

4.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10001 Guovdageainnu suohkan	7 756	7 756	0	0,0 %
10002 Kárášjoga gielda	6 268	6 268	0	0,0 %
10003 Deanu gielda	4 332	4 332	0	0,0 %
10004 Porsánjgu gielda	3 612	3 612	0	0,0 %
10005 Unjárgga gielda	3 324	3 324	0	0,0 %
10006 Gáivuona suohkan	3 134	3 134	0	0,0 %
10008 Snåasen tjielte	2 214	2 214	0	0,0 %
10009 Loabága suohkan	2 172	2 172	0	0,0 %
10010 Raarvihken tjielte	2 017	2 017	0	0,0 %
10011 Aarborten tjielte	2 011	2 011	0	0,0 %
10012 Rossen tjielte	2 183	2 183	0	0,0 %
10013 Hábmera suohkan	2 986	2 986	0	0,0 %
10014 Dieiddanuori suohkan	2 704	2 704	0	0,0 %
Submi	44 713	44 713	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda:

- Suohkanat bálvalit sámegillii ja čalmmustahttet sámegiela.

Várrejuvvo 44 713 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

4.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10050 Finnmarkku fylkkasuohkan	879	0	879	-
10055 Romssa fylkkasuohkan	879	0	879	-
10052 Nordlándda fylkkasuohkan	1 330	1 330	0	0,0 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	1 257	1 257	0	0,0 %
10051 Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkan	0	1 758	-1 758	-100,0 %
Submi	4 345	4 345	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda

- Fylkkasuohkanat bálvalit sámegillii ja čalmmustahttet sámegiela.

Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkan juhkojuvvo guovtti fylkkasuohkanii 01.2024 rájes. Sámediggi ii leat ožžon Stuoradikkis lassiruda goluid gokčamii Romssa ja Finnmarkku juohkima olis. Danne juogaduvvo Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkana gaskkas dat submi mii rehkenastojuvvui meroštallannjuolggadusa vuodul golmma fylkkasuohkanii.

Várrejuvvo 4 354 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

4.3 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Álbmot sámásta, oahppá ja ovdánahtta sámegielaid.

Sámegielaid dáfus leat iešguđet dárbbut ja hástalusat, ja Sámediggi váldá stuora ovddasvástádusa sápmelaččaid giellaovdánahttinvejolašvuodaid nannemis buot guovlluin. Dan bargui bidjá Sámediggi NAČ 2016:18 Váibmogiela evttohusaid vuodđun, mas ávžžuhuvvo ángiruššat mánáid ja nuoraid várás. Sámediggi lea čuoldán eret suohkaniid ja fylkkasuohkaniid giellaovddidanbarggu guovttegielatvuodadoarjagis, nu ahte vuoruhá eanet resurssaid mánáid ja nuoraid giela nannemii.

Doarjja giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte lágiduvvojit giellakursat ja giellaarenat báikkálaččat. Sámi álbmot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte oahppat sámegiela ja atnit sámegiela aktiivvalaččat buot servodatsurggiin.

Sámegielaid nannema ja ovddideami várás lea dehálaš ahte gávdnojit árrjalaš báikkálaš birrasat. Go báikegottiin leat mánggalágan gielladoaimbajut, de šaddet fáladagat álbmogii báikkálaččat ja leat vuodđun árrjalaš birrasii. Gielladásis iešguđet giellaguovlluin leat hui stuora erohusat, ja danne lea dehálaš heivehit gielladoaimbajuid iešguđet guvlui.

Servodagas lea stuora dárbu sámegielat fágabargiide buot surggiin. Vai boahtteáiggis náke rekrutteret eambbo fágaolbmuid geat hálddašit giela bures sihke čálalaččat ja njálmmálaččat, addá Sámediggi stipeandda joatkkaskuvlaohppiide geain lea sámegiella fágan. Oččodan dihte eambbo sámegielat fágabargiid lulli-, julev- ja márkosámi guovlluin, de Sámediggi dasa lassin juolluda stipeandda studeanttaide geat váldet alitoahpu

lullisámegielas dahje julevsámegielas, ja márkosámi guovlluid studeanttaide geat váldet alitoahpu sámegielas. Sámediggi háliida doarjut nuortalašgiela revitaliserema Norgga bealde. Jagi 2024 addojuvvo stipeanda studeanttaide geat lohket nuortalašgiela Oulu universitehtas.

4.3.1 Čoahkketabealla - Sámeielaid ovdánahttin

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja	16 412	15 423	989	6,4 %
Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja	1 596	1 501	95	6,4 %
Sámi giellaguovddážat, vuodđodoarjja - njuolggodoarjja	23 799	30 848	-7 049	-22,9 %
Sámi giellaguovddážat, aktivitehtadoarjja - njuolggodoarjja	10 561	0	10 561	-
14501 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánsa	100	100	0	0,0 %
12101 Stipeanda joatkkaskuvlaohppiide	3 500	3 000	500	16,7 %
12102 Giellastipeanda alitohppui - ohcanvuđot doarjja	400	400	0	0,0 %
12010 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 200	0	0,0 %
12020 Sámi giellavahkkodoaimmat - ohcanvuđot doarjja	900	900	0	0,0 %
12030 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja	2 800	2 800	0	0,0 %
12040 Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 200	0	0,0 %
Submi	62 468	57 372	5 096	8,9 %

4.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10001 Guovdageainnu suohkan	1 766	1 656	110	6,6 %
10002 Kárášjoga gielda	1 633	1 532	101	6,6 %
10003 Deanu gielda	1 355	1 273	82	6,4 %
10004 Porsánjgu gielda	878	828	50	6,0 %
10005 Unjárgga gielda	1 322	1 242	80	6,4 %
10006 Gáivuona suohkan	1 997	1 871	126	6,7 %
10008 Snåasen tjielte	1 105	1 040	65	6,3 %
10009 Loabága suohkan	1 366	1 283	83	6,5 %
10010 Raarvihken tjielte	889	838	51	6,1 %
10011 Aarborten tjielte	492	468	24	5,1 %
10012 Rossen tjielte	811	765	46	6,0 %
10013 Hábmara suohkan	1 689	1 584	105	6,6 %
10014 Dielddanuori suohkan	1 109	1 043	66	6,3 %
Submi	16 412	15 423	989	6,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Suohkaniid giellaovdánahttinbargu:

- Gielladoaimmaid bokte suohkanat láchčēt diliid nu ahte eambo ássit, erenoamážit sámegeielat mánát ja nuorat, besset atnit sámegeielaid.

Sámegeiela hálddašanguovllu suohkanat ožžot guovttegeielatvuodadoarjaga ja ovdánahttinbargu.

Ovdánahttinbargu galgá suohkaniid 3-jagi giellaplánaid vuodul geavahuvvot nannet sámegeiela dili mánáidgárddiin ja skuvllain. Doarjja ii galgga mannat suohkana láchkageatnegahtton doaimmaide, muhto liigedoaimmaide suohkana sámi mánáid sámegeielaid nannemii ja ovddideapmái.

Várrejuvvo 16 412 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

4.3.3 Fylkkasuohkaniid giellaovdánahhtinbargu - njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10050 Finnmarkku fylkkasuohkan	399	0	399	-
10055 Romssa fylkkasuohkan	399	0	399	-
10052 Nordlándda fylkkasuohkan	399	500	-101	-20,3 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	399	500	-101	-20,2 %
10151 Romssa ja Finnmarkku fylkkasuohkan	0	500	-500	-100,0 %
Submi	1 596	1 501	95	6,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Fylkkasuohkaniid giellaovdánahhtinbargu:

- Fylkkasuohkanat nannejit ja ovddidit sámegeiela gielladoaimmaid bokte.

Sámegeiela hálddašanguovllu fylkkasuohkanat ožžot guovttegielatvuođadoarjaga ja ovdánahhtindoarjaga.

Ovdánahhtindoarjaga galgá atnit liigedoaimmaide sámegeielaid nannemii ja ovddideapmái.

Várrejuvvo 1 596 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

4.3.4 Sámi giellaguovddážat, vuođđodoarjja - njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10201 Sámi giella- ja kulturg. Porsáנגgu gielda	1 202	1 130	72	6,4 %
10202 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	1 202	1 130	72	6,4 %
10203 Árran julesáme guovddášj	1 202	1 130	72	6,4 %
10204 Várdobáiki sámi guovddáš	1 202	1 130	72	6,4 %
10204 Bárru giellabáiki a)	851	800	51	6,4 %
10205 Isak Saba guovddáš - Unjárgga gielda	1 202	1 130	72	6,4 %
10206 Deanu giellagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	1 202	1 130	72	6,4 %

(duháhiid
mielde)

		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10207	Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	1 202	1 130	72	6,4 %
10208	Aajege, Plaassja - Trøndelága fylkkasuohkan	1 202	1 130	72	6,4 %
10209	Lávgu (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš) AS b)	1 202	1 130	72	6,4 %
10210	Ástávuona giellagoahtie - Loabága suohkan	1 202	1 130	72	6,4 %
10211	Gielem nastedh - Snåasen tjjelte	1 202	1 130	72	6,4 %
10212	Gielearnie - Raarvihken tjjelte	1 202	1 130	72	6,4 %
10213	Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suohkan	1 202	1 230	-28	-2,3 %
10214	Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	1 202	1 130	72	6,4 %
10215	Oslo sámi viessu	1 202	1 130	72	6,4 %
10216	Návuona giellaguovddáš - Návuona suohkan	1 202	1 130	72	6,4 %
10217	Stormen sáme guovdásj - Bodø kommune c)	1 302	1 130	172	15,2 %
10218	Saemien gieles- jiih kultuvrejarne - Sijti Jarne	1 202	1 130	72	6,4 %
10219	Kárenaš giellaguovddáš - Kárášjoga gieldda	1 212	0	1 212	-
10250	Aktivitehtadoarjja d)	0	9 608	-9 608	-100,0 %
Submi		23 799	30 848	-7 049	-22,9 %

a) Bárru giellabáiki lea sámi giellaarena Viestterállasis ja Lufuohtás, ja hálddahuslaččat dat lea Várdobáiki sámi guovddáža vuollásaš.

b) 10209 Álttá Sámi Giellaguovddáš lea sirddivuvvon Lávgui (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš) AS 2023 čavčča.

c) Sámediggi addá jagis 2024 100 000 ruvdnosaš doarjaga Stormen sáme guovdásjii Sámi giellavahku 2024 váldolágideami plánema ja čadaheami várás.

d) Aktivitehtadoarjja giellaguovddážiidda 2024 lea sirdojuvvon tabellii 4.3.5.

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi giellaguovddážat, vuodđodoarjja:

- Sámi giellaguovddážat oainnusmahttet sámi identitehta ja kultuvrra, ovddidit sámegeielaid ja doaimmahit sámi giellaoahpahusa gielladoaimmaid bokte.

Sámediggi addá jagis 2024 100 000 ruvdnosaš doarjaga Stormen sáme guovdásjii Sámi giellavahku 2024 váldolágideami plánema ja čađaheami várás.

Várrejuvvo 23 799 000 ru vuodđodoarjagii jagis 2024.

4.3.5 Sámi giellaguovddážat, aktivitehtadoarjja - njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10201 Sámi giella- ja kulturg. Porsárggu gielda	170	0	170	-
10202 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	750	0	750	-
10203 Árran julevsáme guovdásj	630	0	630	-
10204 Várdobáiki sámi guovddáš	796	0	796	-
10205 Isak Saba guovddáš - Unjárgga gielda	640	0	640	-
10206 Deanu giellagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	590	0	590	-
10207 Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	700	0	700	-
10208 Aajege, Plaassja - Trøndelága fylkkasuohkan	1 020	0	1 020	-
10209 Lávgu (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš) AS a)	968	0	968	-
10210 Ástávuona giellagoahhte - Loabága suohkan	510	0	510	-
10211 Gielem nastedh - Snåasen tjielte	745	0	745	-
10212 Gielearenie - Raarvihken tjielte	238	0	238	-
10213 Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suonkan	320	0	320	-
10214 Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	382	0	382	-

					(duháhiid mielde)
		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
10215	Oslo sámi viessu	420	0	420	-
10216	Návuona giellaguovddáš - Návuona suohkan	420	0	420	-
10217	Stormen sáme guovdásj - Bodø kommune	510	0	510	-
10218	Saemien giële- jïh kultuvrejarne - Sijti Jarne	410	0	410	-
10219	Kárenaš giellaguovddáš - Kárášjoga gielda	342	0	342	-
Submi		10 561	0	10 561	-

a) 10209 Álttá Sámi Giellaguovddáš lea sirddihuvvon Lávgui (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš) AS 2023 čavčča.

Aktivitehtadoarjja leat juogaduvvon aktivitehtaplánaid vuodul maid guhtege giellaguovddáš lea sádden.

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi giellaguovddážat, aktivitehtadoarjja:

- Sámi giellaguovddážat oainnusmahttet sámi identitehta ja kultuvrra, ovddidit sámegeleaid ja doaimmahit sámi giellaoahpahusa gielladoaimmaid bokte.

Sámi giellaguovddážat leat dehálaš aktevrrat sámegeleaid nannen- ja ovdánahttinbarggus báikkálaččat. Giellaguovddážat doibmet sámi giellaoahpahusa guovddážin skuvlla olggobealde. Dat maiddái ráhkadit giellafálaldaga erenoamážit mánáid ja nuoraid várás, ja leat mielde giellaarenaid ovdánahttimis. Aktivitehtadoarjagiin giellaguovddážat dollet giellaoahpahusa ja giellaarenaid. Doarjjaortnega ulbmil lea addit vejolašvuoda čadahit dáid doaimmaid ovttas Sámedikkiin ja lagasbirraasiin buoremus vuogi mielde. Sámediggi háliida áiggi mielde geahčadit vejolašvuoda addit giellaguovddážiidda dihto barggaid.

Giellaguovddážiin eai leat seamma meare jahkásaš aktivitehtat. Aktivitehtarudat leat juhkkovuvvon giellaguovddážiid 2024 doaibmaplánaid ja giellaguovddážiid gulahallančoahkkimiid vuodul dan jagi aktivitehtaid birra, ja maiddái ovddit jagiid raporttaid vuodul. Sámediggi lágida maiddái jahkásaš giellaguovddášdeavvademiid gos giellaguovddážat deavvadit, juogadit vásáhusaid ja ožžot fágalaš logaldallamiid giela birra.

Sámi giellaguovddážat leat Sámedikki deháleamos ovttasbargoaktevrrat giela loktemis, ja Sámi giellavahku čadaheamis.

Várrejuvvo 10 561 000 ru aktivitehtadoarjagii jagis 2024.

4.3.6 Giellaguovddážiid deavvadeapmi - konferánssa

Oktii jagis lágida Sámediggi ovttas giellaguovddážiiguin giellaguovddášdeavvadeami buot sámi giellaguovddážiidda. Deavvadeami mihttomearri lea juogadit vásáhusaid ja fuomášumiid, juogadit gelbbolašvuoda ja viidáseappot ovdánahttit giellaguovddážiid. Giellaguovddášdeavvadeapmi galgá nannet ovttasbarggu Sámedikki ja

giellaguovddážiid gaskkas, ja ovttasbarggu giellaguovddážiid gaskkas. Sámediggi ávžžuha sámi giellaguovddážiid fierpmádatovttasbargui, ovttasdoaimmat digitála doaluid olis, ja sámegeielat ávdnasiid juogadeami olis.

Várrejuvvo 100 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.3.7 Stipeanda joatkkaskuvlaohppiide - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
12101 Stipeanda joatkkaskuvlaohppiide	3 500	3 000	500	16,7 %
Submi	3 500	3 000	500	16,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Stipeanda joatkkaskuvlaohppiide geain sámegeiella lea fágan joatkkaskuvllas:

- Joatkkaskuvlaohppiin lea sámegeiella fágasuorggis.

Movttiidahttin dihtii nuoraid välljet sámegeiella fágan joatkkaskuvllas, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámegeiella fágasuorggis. Oahppit geat välljejit sámegeiella vuosttašgiellan vuoruhuvvojit bajimussii.

Várrejuvvo 3 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.3.8 Giellastipeanda alitohppui - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
12102 Giellastipeanda alitohppui - ohcanvuđot doarjja	400	400	0	0,0 %
Submi	400	400	0	0,0 %

- Doarjjaortnega mihttomearri – Giellastipeanda alitohppui:
- Studeanttat välljejit váldit alitohpu sámegeielas.
- Vuoruheamit – Giellastipeanda alit ohppui:
- Alitohppu mátta- ja julevsámegeielas.
- Alitohppu nuortalašgielas Oulu universitehtas.
- Alitohppu sámegeielas márkosámi guovllu studeanttaid várás.

Várrejuvvo 400 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.3.9 Dokumenterendoaimmat – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
12010 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 200	0	0,0 %
Submi	1 200	1 200	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Dokumenterendoaimmat:

- Organisašuvnnat čohkkejit ja almmuhit báikenamaid, sániid ja árbevirolaš dieđuid.

Vuoruheamit – Dokumenterendoaimmat:

- Sámi báikenamaid čohkken ja gaskkusteapmi.
- Terminologijaproševttat.
- Ráhkadit sátnegirjjiid sámegillii.

Várrejuvvo 713 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.3.10 Sámi giellavahkkodoaimmat - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
12020 Sámi giellavahkkodoaimmat - ohcanvuđot doarjja	900	900	0	0,0 %
Submi	900	900	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi giellavahkkodoaimmat:

- Giellaberošteaddjit čalmmustit ja nannejit sámegeiela geavaheami Sámi giellavahku áigge.

Vuoruheamit – Sámi giellavahkkodoaimmat:

- Sámi gielladoaimmat mat čadahuvvojit Sámi giellavahku olis ja erenoamážit deattuhit giela, sániid ja doahpágiid oahpaheami.

Várrejuvvo 900 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.3.11 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
12030 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja	2 800	2 800	0	0,0 %
Submi	2 800	2 800	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Giellaovddidandoaimmat:

- Organisašuvnnat ovddidit ja oahpahit sámegeilaid.

Vuoruheamit – Giellaovddidandoaimmat:

- Ráhkadit sámegeilat applikašuvnnaid ja spillaid.
- Jorgalit applikašuvnnaid ja spillaid sámegeillii.
- Sámegeielkursat rávisolbmuide.
- Sámi giellaarenat.
- Biibbalteavsttaid jorgaleapmi lulli- ja julevsámegeillii.
- Sámegeilat digitála arenat mánáide ja nuoraide, ovdamearkka dihtii e-valáštallan ja sosiála mediat.
- Giellaovddidandoaimmat giellaguovddážiid várás mat leat ásanamuttus.
- Rádjerstideaddji giellaovttasbargu.

Várrejuvvo 2 800 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.3.12 Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš- ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
12040 Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš- ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 200	0	0,0 %
Submi	1 200	1 200	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš- ja márkosámi guovlluide:

- Giellaguovddážit ja organisašuvnnat nannejit lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš- ja márkosámegeiela.

Vuoruheamit – Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš- ja márkosámi guovlluide:

- Gielalaš doarjja guovtte- ja mánggagielat mánáid ovddasteddjide, giellakurssaid ja giellalávvgumiid bokte.
- Doaibmabijut mat ovdánahttet sámegeiela julev-, mátta- ja márkosámi guovllus.
- Doaibmabijut mat ovddidit ubmi-, bihtán- ja nuortalašsámegeiela.

Várrejuvvo 1 200 000 ulbmilii jagis 2024.

4.4 NAČ 2016: 18 Váibmogiela čuovvoleapmi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahtha 2024	Bušeahtha 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
13701 Giellabálgát - nationála lohkan- ja čállinstrategiija - njuolggodoarjja Sámi lohanguovddáži	2 400	2 400	0	0,0 %
13704 Sámi giellavahku - prošeakta	600	600	0	0,0 %
13710 Sierra rekrutterendoaimbajut mátta- ja julevsámegiela - prošeakta	400	400	0	0,0 %
13705 Sámi giellaguovlu - prošeakta	0	350	-350	-100,0 %
Submi	3 400	3 750	-350	-9,3 %

Sámediggi mearridii juovlamánus jagis 2018 strategiijaid sámeielaid várás – Giellalokten (060/18). Dát strategiija lea Sámedikki beales NAČ 2016: 18 Váibmogiela ollislaš čuovvoleapmi. Giellaloktemis leat sihke doaimbaidjoevttohusat mat leat vižžojuvvon Váibmogiela, ja doaimbajut mat lunddolaččat gullet Váibmogiela evttohusaide. Giellalokten lea guhkes áiggi giellaángiruššan, ja dat lea surggiidrasttiedaddji, ja guoská buot servodatsurggiide. Strategiijaid mihttomearri lea ahte sámeielat ja dárogiella leat ovtadássásaš ja ovttárvosaš gielat servodagas. Višuvdna lea ahte sámeielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat. Giellalokten ja dan doaimbajuid čadaheapmi álggahuvvui jagis 2019, ja joatkašuvvá vel mánggaid jagiid.

4.4.1 Giellafálaldat mánáide ja nuoraide

Mánáide ja nuoraide fállat giellavejolašvuodaid lea okta Sámedikki deháleamos bargguin. Mánát ohppet giela dan rájes go riegádit, ja váhnemat ja bearaš leat máná deháleamos bagadallit giela oahppamis. Vuoddu gillii biddjojuvvo mánnávuodas, goas buorit ja oadjebas doarjaleaddjit ja rávisolbmuid oktavuoha leat dehálaččat máná giellaoahppamis. Danne lea eaktun ahte mánát gullet ja geavahit sámeielaid mánáidgárddis, skuvllas ja muđui árgabeaivvis. Giellateorijain deattuhuvvo man dehálaš lea ovddidit mánáid doabaádejumii, sátneriggodaga, cealkkaráhkadeami ja giellageavaheami dan rájes go leat unnit. Máná giellaoahppan bidjá vuoddu olles eallimii, ja buorre giellabiras lea dieinna lágiin mearrideaddji dehálaš giellaoahppamis. Dehálaš lea hukset nana ja buriid giellabirrasiid, mat addet vejolašvuoda oahppat ja geavahit giela báikkálaš birrasis.

Giellabálgát - nationála lohkan- ja čállinstrategiija - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii - Sámi lohanguovddáži
Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánáin ja nuorain lea buorre lohkan- ja čállingelbbolašvuoha sámeielas.

Ráđdehus lea ráhkadan ja čadahan nationála lohkan- ja čállinstrategiija – Giellabálgát 2016-2019. Strategiija ulbmil lei nannet mánáidgárddiid giellabirrasa, oktavuoda mánáidgárddi ja skuvlla giellabarggu gaska, oahpaheddjiid giella-, lohkan- ja čállingelbbolašvuoda, johtileappot fuomášit giellaváttisvuodaid, unnidit ohppiid meari gain leat fuones lohkan- ja čállingálggat, ja lasihit ohppiid meari gain leat hui buorit lohkan- ja čállingálggat. Dat mii lea erenoamáš dainna strategiijain, lea ahte vuosttaš gearddi vuogádatlaččat ja ollislaččat ángiruššat gielain, lohkamiin ja čállimiin sihke mánáidgárddis ja skuvllas, ja ahte ráhkaduvvojit geavahussii ja máhttui vuodduvuvvon digitála gelbbolašvuodapáhkát maid mánáidgárddit ja skuvllat sáhttet njuolga váldit atnui báikkálaš ovddidanbarggus.

Strategiijai gullet mánáidgárddiid ja skuvllaid álggahančoagganeamit, neahttavuđot gelbbolašvuodapáhkát ja doarjja gielddaid báikkálaš ovddidanbargui.

Sámi lohkanguovddáš lea gohččojuvvon atnit nátionála strategiija giellabálgát vuodđun go hábmejit, heivehit ja jorgalit materiála sámegeielaide.

Várrejuvvo 2 400 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.4.2 Oainnusmahttin ja ovttasbargu

Giela oainnusmahttin lea gullevašvuoda, leahkima ja dohkkeheami symboliseren. Sámegeielat ja dárogiella eai leat ovttaárvosaš ja ovttaárvosaš gielat dálá servodagat. Sámegeielaid oinnolašvuodda servodagas lea hui mávssolaš sámi álbmogii, sihke daidda geain sámegeiella lea eatnigiellan ja daidda geat háliidit oahppat sámegeielaid. Dat sihke lokte geielaid stáhtusa, ja addá sámi álbmogii dovdu ahte sin gielat ja kultuvra dohkkehuvvojit.

Sámi giellavahku – prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sámegeielat oidnojit ja gullojit báikkálaččat, regionála ja nátionála dásis Sámi giellavahkus.

Sámegeielaid čalmmusteapmi lea guovddáš oassi Giellaloktemis, ja mii oaidnit ahte lea dárbu searvvahit ja ovttasbargat iešguđege aktevrriquin vai sámegeielat oidnojit servodagas. Sámediggi vuolgaha sámegeielaid jahkásaš čalmmusteami Sámi giellavahku bokte. Ealáhusat ja báikkálaš ja almmolaš aktevrriat bovdejuvvojit ja ávžžuhuvvojit čalmmustahttit sámegeielaid Sámi giellavahku olis.

Prošeakta lea vuosttažettiin giellavahku designa ja neahttasiiddu ođasmahttimii, profilerendinnggaide ja digitála sisdoalu buvttadeapmái.

Várrejuvvo 600 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.4.3 Rekrutteren ja gelbbolašvuoda buorideapmi

Lulli- ja julevsámegeiela ovdánahttima oktan stuorámus hástalusain lea dat go váilot oahpaheaddjit, mánáidgárdepedagogat ja giellabargit. Lea áibbas dárbbalaš ollislaččat ángiruššat sámegeielat bargiid oččodemiin, ja lulli- ja julevsámegeielat oahppofálaldagain studeanttaide ja fágabargiide, jus galggaš gokčat servodaga boahttevaš dárbbuid.

Riikarevišuvnna váldogávnus guorahallamis mas guorahalle sámi ohppiid vuoigatvuoda oazžut oahpahusa sámegeielas ja sámegeilli, čájeha ahte sámi oahpponeavvuid váilun heajuda oahpahusfálaldaga. Dasto raporta čájeha ahte váilevašvuodát gáiddusoahpahusa organiseremis ja čadaheamis dagaha stuora erohusaid fálaldahkii, ja dat ahte sámi oahpaheaddjit leat vátnásat lea bissovaš váttisvuodda.

Riikarevišuvnna ávžžuhusat Máhttodepartementii leat earret eará árvvoštallat álggahit doaibmabijuid mat dahket ahte ohppiide ja váhnemiidda šaddá álkibun gávdnat dieđuid vuoigatvuoda birra oazžut sámegeielat oahpahusa, čuovvulit doaibmabijuid mat leat álggahuvvon rekrutteren dihte eambo oahpaheaddjestudeanttaid, árvvoštallat váikkuhangaskaomiid dan váste ahte buvttaduvvojit eambo oahpponeavvut, ja árvvoštallat váikkuhangaskaomiid dasa ahte sáhtta buorebut doarjut skuvlaeiggáid barggu buori ja ovttaárvosaš fálaldaga sihkkarastimis.

Stuoradiggi bivdii ráđđehusa guorahallat oktavuoda lullisámi giela, kultuvra ja ealáhusaid gaskkas jagis 2017. Raporta gárvánii njukčamánu 2019. Raporttas čujuhuvvo ahte lea dárbu geahčadit lullisámi oahpahusa čadamanni proseassan mánáidgárddi rájes universitehtii. Dálá lullisámi giellaoahpahas váilu bajitdási stáhtalaš stivren mii geahččá iešguđet dásiid ovttas. Seammás deattuhuvvo ahte lea dárbu nannet ja viidáseappot ovdánahttit dálá gelbbolašvuodaguovddážiid doaimma danne go dat barget iežaset regiounnalaš konteavsttas ja dárbbuid mielde mat doppe leat.

Danne lea dehálaš ahte gelbbolašvuodalokten lulli- ja julevsámegeielas vuoruhuvvo, erenoamážit oahpahussuorggis, nuoraid rekrutteremis lulli- ja julevsámegeiel oahpahussii, ja sámegeielagiid rekrutteremis iešguđet fágaoahpuide sihkkarastin dihte ahte lea giellagelbbolašvuolta boahtteáiggis.

Sierra rekrutterendoaimbijut mátta- ja julevsámegeielas - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Gávndno fierpmádat lullisámi ja julevsámi giellabargiide ja pedagogaide.

Váibmogielas deattuhuvvo lulli- ja julevsámi guovllu gielladilli, ja dat čuvgeha dárbbu sierra doaimbijuide dán guovlluin. Deaivvademiin giellaguovlluiguin deattuhuvvo dávjá dárbu fierpmádahkii ásaheide gaskkas guovlluin, koordinerendoaimma ásaheide gaskkas ja fágalaš ráđđeaddin.

Sámediggi áigu jahkásaččat lágidit giella- ja oahpahuskonferánssa mas leat áigeguovdilis fáttát. Lassin fágalaš konferánssaide lea dehálaš ahte Sámediggi lea veahkkinn ásaheide fierpmádaga giellabargiid ja pedagogaide várás, ja ahte Sámediggi eambo lea mielde koordinereme gielladoaimmaid dán giellaguovlluin.

Várrejuvvo 400 000 ru ulbmilii jagis 2024.

4.4.4 Sámi giellaáittardeaddji

Sámi giellaáittardeaddji lea okta NAČ 2016: 18 Váibmogiela evttohusain, ja Sámedikki mielas evttohus lea guovddáš oassi Váibmogiela viidáseappot čuovvulanbarggus.

Ollu iešguđet aktevrrain lea iešguđet ládje ovddasvástádus sámegeielain báikkálaččat, regionálalaččat ja nátionálalaččat. Dattetge váilu bajitdási orgána mii fuolaha ahte sámi giellageavaheddjiid giella- ja oahpahusvuoigatvuođat ollašuttuvvojit. Sámediggi vásiha ahte sihke ovttaskasolbmot, ásaheide ja aktevrrat váldet oktavuoda gávndnan dihte dieđuid giella- ja oahpahusvuoigatvuođaid birra, váidinvejolašvuođaid birra, bagadusa birra giella- ja oahpahusvuoigatvuođain, váidima birra giella- ja oahpahusvuoigatvuođaid rihkkumiin ja maiddá bagadusa das movt galgá oažžut sámi giellafálaldaga ja oahpaha sámegeielas mánáidgárddis ja skuvllas.

Sámediggi lea konsultašuvnnain sámelága kapihtala 3 ođasmahttima oktavuoda lokten dárbbu ásaheide sámi giellaáittardeaddji mii galgá gozihit ja sihkkarastit ahte sámi álbmot oažžu iežas giella- ja oahpahusvuoigatvuođaid ollašuttuvvot. Livččii lunddolaš ahte dakkár giellaáittardeaddjis lea árrjalaš rolla diehtujuohkimas ja bagadeamis vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid birra. Dakkár diehtujuohkin ferte addojuvvot ovttaskas giellageavaheaddjái ja gielddaide ja almmolaš bálvalusaddiide. Bagadus ja rávvagat sámi giella- ja oahpahusvuoigatvuođaid rihkkuma váidagiid birra livččii maid dehálaš oassi giellaáittardeaddji ovddasvástádussuorggis. Sámediggi ovddida jagis 2024 evttohusa sámi giellaáittardeaddji sisdollui ja organiseremii.

5 Bajásšaddan, oahpahas, alitoahppu ja dutkan

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat maiguin suodjala, sihkkarastá ja ovdánahtta sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Sámedikki áigumuš barguin lea servodat mas máhttu lea vuodđun, ja gos árbevirolaš máhttu, sáme gielat ja árvvut leat geađejuolgin. Sámi servodat mas máhttu lea vuodđun rievdá dadistaga ja ovdána árbedieđu/árbevirolaš máhttu ja dutkanvuodot máhttu ovttasdoaimmamis.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuodđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte našuvnnalaš mánáidgárde-, oahpahas- ja oahppopolitiikka leat mihttomearit ja strategiiat mat sihkkarastet sámi vuoigatvuodaid ja kvalitatiihvalaččat buori oahpahas- ja oahppopolitiikka.

5.1 Ángiruššansuorggit – Bajásšaddan, oahpahas, alitoahppu ja dutkan

Sámedikki ángiruššansuorggit bajásšaddamis, oahpahasas, oahpus ja dutkamis:

- Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin
- Nuvttá sáme gielat mánáidgárddit
- Sáme gielat mánát otná servodagas
- Árbevirolaš máhttu odđa áiggis
- Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahhteáiggi mánáidgárddiide
- Sámi sisdoallu skuvllas
- Psykososiála oahppanbiras
- Oahpponeavvut
- Váldi, ovddasvástádus ja rollat alitoahpus ja dutkamis
- Oahppo- ja dutkanfálaldat
- Rekruteren sámi alitoahppui ja dutkamii.

5.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit – Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Nuvttá sámegiela mánáidgárddit	10 000	4 110	5 890	143,3 %
Sámegiela mánát otná servodagas	6 899	6 850	49	0,7 %
Árbevirolaš máhttu odđa áiggis	10 519	9 886	633	6,4 %
Sámi sisdoallu skuvllas	2 780	3 745	-965	-25,8 %
Psykososiála oahppanbiras	1 500	1 000	500	50,0 %
Oahpponeavvut	28 351	26 297	2 054	7,8 %
Rekrutteren	5 651	4 850	801	16,5 %
Submi	65 700	56 738	8 962	15,8 %

5.1.2 Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi mánáidgárddiin ja mánáidgárddiin gos leat sámi mánát lágaid ja lánkanjuolgadusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki válddis mánáidgárddiin lea mearkkašupmi dasa movt dát suorgi goziha sámi servodaga dárbbu sámi mánáidgárddiid ja mánáidgárddiid gos leat sámi mánát, ovdáneami ja rámmaid. Sámediggi bargá vai sámi mánáid vuoigatvuođat sámegiela mánáidgárdefálaldahkii gievrras giellamodealla vuođul, ollašuvvet.

Nannen dihtii sámi sisdoalu sámi mánáidgárddiin ja eará mánáidgárddiin gos leat sámi mánát, áigu Sámediggi jagis 2024 joatkit barggus gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, ja erenoamážit fokuseret NAČ 2016: 18 Váibmogiella čuovvuleapmái, rámmaplána implementeremii mánáidgárddi sisdoalu ja doaimmaid birra (2017), bargui gelbbolašvuođa buoridemiin, kvalitehtaloktenbargui sámi mánáidgárddiin ja eará mánáidgárddiin gos leat sámi mánát, ja váhnenperspektiivii.

5.2 Nuvttá sámegiela mánáidgárddit

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánáidgárddit mat leat olggobealde ráđdehusa geográfalaš vuoruheami leat sámegiela ovdal 2026.

5.2.1 Čoahkketabealla – Nuvttá sámegielaht mánáidgárdit

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
18510 Nuvttá sámegielaht mánáidgárdit, bagadanruđat - prošeakta	700	0	700	-
17060 Nuvttá sámegielaht mánáidgárdit, váhnenrefušuvdna – ohcanvuđot doarjja	6 700	3 000	3 700	123,3 %
17061 Nuvttá sámegielaht mánáidgárdit, ovddidanruđat – ohcanvuđot doarjja	2 600	0	2 600	-
18501 Sámi mánát odđa searvelanjain - prošeakta	0	1 110	-1 110	-100,0 %
Submi	10 000	4 110	5 890	143,3 %

Sámedikki nuvttá sámegielaht mánáidgárdeortnet lea oassi Beaveálgu-julggaštusa doaimmain. Dát doaimma lea maidái SÁMOS ovdáneami joatkka.

Nuvttá sámegielaht mánáidgárdeortnet lea guovtti oasis; 1. oasis lea nuvttá váhnenmáksu ja 2. oasis lea gelbbolašvuodaloktema ja kvalitehtaovdáneami šiehtadus. Váhnemat ožžot gokčojuvvot váhnenmávssu sámegielaht mánáidgárdiin ja ossodagain. Sámediggi ja mánáidgárdit dahket šiehtadusa kvalitehtaovdáneami birra. Mánáidgárdiide fállujuvo gelbbolašvuodalokten ja kvalitehtaovdáneapmi earret eará giellabarggu bagadusa ja nana giellaoahpahasmodeallaid ja pedagogalaš prinsihpaid implementerema bokte sámi mánáidgárdiide.

Ortnega ulbmiljoavku leat mánáidgárdit mat njuolggadusaid bokte leat mearridan ahte leat sámegielaht mánáidgárdit ja ossodagat, ja mat leat olggobealde ráđđehusa geográfalaččat vuoruhuvvon guovllu.

Mánáidgárdeeaiggádat ja mánáidgárdit mat sohpet ovdánahttinšiehtadusa Sámedikkiin, leat mielde ortnegis. Šiehtadus geatnegahtta čadahit ovddidandoaimmaid nana giellaoahpahasmodeallaid ja pedagogalaš prinsihpaid vuodul sámi mánáidgárdiide. Sámediggi álggaha bagadallama ovddidanbarggu birra ja heiveha gelbbolašvuodaloktendoaimmaid mánáidgárdiid báikkálaš dárbbuid mielde.

Ortnet árvvoštallojuvvo manjel 3 jagi.

5.2.2 Nuvttá sámegielaht mánáidgárdit, bagadallanruđat - prošeakta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánáidgárdit atnet gievrras giellaoahpahasmodeallaid ja sámi pedagogalaš prinsihpaid

Prošeakta lea oassi nuvttá sámegielaht mánáidgárdeángeruššamis. Mánáidgárdit galget oažžut bagadallama Sámedikki hálddahasus ja eará logaldalliin das movt atnit gievrras giellaoahpahasmodeallaid ja sámi pedagogalaš prinsihpaid. Prošeakta galgá maidái ráhkadit oahppofierpmádaga mánáidgárdiide mat leat mielde “Nuvttá sámegielaht mánáidgárdit” ortnegis.

Fierpmádat galgá buktit oahppoarenaid gos mánáidgárddit besset ovttas reflekteeret ja juogadit vásáhusaid. Fierpmádat galget leat mielde čoavdime hástalusaiddan oktavuodas ahte mánáidgárddiin lea unnán vásáhus bargat gievrras giellaoahpamusmodeallaid ja sámi pedagogalaš prinsihpaid vuodul.

Bagadallan galgá sihkkarastit ahte mánáidgárddiid ovddidanproseassa lea nuvttá sámegeielat mánáidgárdeortnega ulbmila olis.

Várrejuvvo 700 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.2.3 Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, váhnenrefušuvdna – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17060 Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, váhnenrefušuvdna – ohcanvuđot doarjja	6 700	3 000	3 700	123,3 %
Submi	6 700	3 000	3 700	123,3 %

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri – Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, váhnenrefušuvdna:

- Eanet mánát sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain ožžot nuvttá sámegeielat mánáidgárdesaji.

Vuoruheamit – Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, váhnenrefušuvdna:

- Váhnenmávssu refušuvdna.

Várrejuvvo 6 700 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.2.4 Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, ovddidanruđat – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17061 Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, ovddidanruđat – ohcanvuđot doarjja	2 600	0	2 600	-
Submi	2 600	0	2 600	-

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri – Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, ovddidanruđat:

Sámi mánát ožžot oahpahusa gievrras giellamodeallaid vuodul.

Vuoruheamit – Nuvttá sámegeielat mánáidgárddit, ovddidanruđat:

- Ovddidandoaimmat mat leat mearriduvvon šiehtadusas Sámedikkiin
- Bagadallandoaimmat mat leat mearriduvvon šiehtadusas Sámedikkiin

5.3 Sámeielat mánát otná servodagas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánát besset oahppat, nannet ja ovdánahttit sámeielaset mánáidgárddis.

Buot Norgga mánáidgárddit galget vrd. Rámmaplána mánáidgárddiid sisdollui ja bargguide (2017), váldit vuolggasaji árvovuodus mii lea mearriduvvon mánáidgárdelágas ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain maidda Norga lea guorrasan, nu go skábmamánu 20. b. 1989 ON konvenšuvnnas mánáid vuoigatvuodaid birra (mánáidkonvenšuvdna) ja ILO-konvenšuvnnas nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain.

Sámediggi čuovvula ášši bargguin dan ovdii ahte sámi mánát ožžot sámeielat mánáidgárdefálaldaga gievrras giellamodealla vuodul. Sámi mánáin lea riekti seailluhit ja ovddidit iežaset giela, máhtu ja kultuvrra mánáidgárddis beroškeahtá gos riikkas orrot, muhto hástalus dál lea ahte sámi mánáin ii leat vuoigatvuolta sámeielat mánáidgárdefálaldahkii. Váikkuhussan dasa lea ahte buot mánáin ii leat vejolašvuolta šaddat sámeielagin mánáidgárdeagis. Danne bargá Sámediggi láhkarievdadusa ovdii mii sihkkarasttášii sámeielat mánáidgárdefálaldaga gievrras giellamodealla vuodul.

Sámeielat mánáidgárddit leat deháleamos arenat sámi giela ja kultuvrra revitaliseremii, seailluheapmái ja ovddideapmái. Dan dihte oaivvilda Sámediggi ahte sámi mánáide, álgoálbmotmánán, ferte dál sihkkarastojuvvot vuoigatvuolta sámeielat mánáidgárdefálaldahkii. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte dál nammaduvvošii áššedovdijoavku árvvoštallan dihtii rievdadusaid mánáidgárdelágas, vai mánáidgárdeláhka oainnusmahtášii ja čielggasmahtášii sámi sisdoalu ja sámi mánáidgárdebergiid sámi giellagelbbolašvuodagáibádusa.

Sámediggi lea SÁMOS prošeavtta ovdánahttinbarggus ráhkadan rámmaid ja evttohusaid sámeielat mánáidgárddiid konkrehta sisdollui ja bargovugiide. Dán vuodul áigu Sámediggi ain bargat boahttevaš rámmaplána guvlui sámi mánáidgárddiid vástes Sámis.

Sámediggi bargá dan ovdii ahte sámeielat mánáidgárddiin galgá mihttomearrin dat ahte mánát leat sámeielagat go álget skuvlii. Danne deattuha Sámediggi gievrras giellamodeallaid implementeret mánáidgárddiid pedagogalaš bargui. Sámi mánáidgárdebergit dárbašit gelbbolašvuodaovdánahttima ja bagadallama gievrras giellamodeallaid geavaheamis.

Vai mánáidgárddit sáhttet váldit atnui gievrras giellamodeallaid, de gáibiduvvo ahte mánáidgárddiin leat nana sámeielat bargit. Sámediggi oaidná ahte sámi mánáidgárddit ja ossodagat lihkostuvvet buorebut fuolahit sámeiela go leat liige bargit. Sámastahtte/sámeielat bargit vuodđobargoveaga bajimusas ábuha dasa ahte eanet mánát šaddet sámeielagin go mánáidgárdeáiggis.

Doarjja mánáidgárddiide lea okta váikkuhangaskaopmi mihttomeari olaheapmái ahte sámi mánáidgárdefálaldagas lea sámi sisdoallu mii ovddida sámi mánáid ovdáneami, oahppama ja hápmašuvvama. Sámediggi lea danne heivehan doarjjaortnega nu ahte mánáidgárddit aktiivvalaččat atnigohtet gievrras giellamodeallaid, ja nu ahte mánát ožžot vejolašvuoda válljet sámeiela vuosttašgiellan go skuvlii álget.

5.3.1 Čoahkketabealla – Sámegeilat mánát otná servodagas

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17001 Sámi giellaoahpahas mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
17010 Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja	2 705	2 705	0	0,0 %
17020 Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
15001 Julevsáme sámasahtte - Viejega AS - njuolggodoarjja	809	760	49	6,4 %
Submi	6 899	6 850	49	0,7 %

5.3.2 Sámi giellaoahpahas mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17001 Sámi giellaoahpahas mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Submi	1 845	1 845	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi giellaoahpahas mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit oahpahit sámegeiela sámi mánáide.

Vuoruheamit - sámi giellaoahpahas mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit mat heivehit sámi giellaoahpahussii sámegeilat mánáide-

Várrejuvvo 1 845 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.3.3 Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
17010 Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja	2 705	2 705	0	0,0 %
Submi	2 705	2 705	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit ožžot buoret kvalitehta sámi gielas ja kulturbarggus.

Vuoruheamit - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin:

- Giellaovdánahttinprošeavttat (earret eará prošeavttat dego sámastahtte).
- Báikkálaš ovdánahttinprošeavttat main sámi árbevirolaš bargu deattuhuvvo.
- Sámegeilat mánáidgárdefálaldagaid ásaheapmi.

Várrejuvvo 2 705 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.3.4 Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
17020 Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
Submi	1 540	1 540	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Mánáidgárddiide, mánáidgárdeoahpaheddjiide ja oahpahusásahusaide galgá leat álki fidnet pedagogalaš ávdnasiid main lea sámi sisdoallu sámegeilaide.

Vuoruheamit – Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Giellaarvosmahtti ávdnasat mat heivejit mánáidgárddiide.
- Mánáidgárdepedagogalaš ávdnasat mat heivejit sámi mánáidgárdeoahpaheddjiide ja mánáidgárdeoahpaheaddjestudeanttaide.

Várrejuvvo 1 540 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.3.5 Julevsáme sámastahtte – njuolggodoarjja Viejega AS:i

Njuolggodoarjaga mihttomearri - Njuolggodoarjja Viejega AS:i:

- Mánáidgárdemánát ohppet julevsámegiela

Sámediggi juolluda njuolggodoarjaga Viejega AS:i sámastahtte/giellamielbargi -prošektii nannen dihte julevsámegiela ovddideami mánáidgárddis.

Várrejuvvo 809 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.4 Árbevirolaš máhttu odđa áiggis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáidgárdi lea quovddáš sámi giella- ja kulturguoddi.

Sámi mánáidgárddit heivehit bargguideaset sámi kaleandara mielde báikkálaš heivehemiiguin. Mánáidgárddit čatnet pedagogalaš bargguid jahkodagaide ja luonddu jahkodatvuogádaga rievdadusaide. Sámi árbevirolaš máhttu ii sisttisdoala dušše praktihkalaš máhttu ja gelbbolašvuoda, muhto maiddá diehtjuogadeami, ovttasdoaimama, oassálastima ja digaštallamiid praktihkalaš bargguid birra. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte addo bagadallan sámi árbevirolaš oahppan- ja bargovugiin, sámi luondduáddejumis, birgejumis ja eahpeávnaslaš kulturárbbis.

Sámediggi áigu bargat váikkuhangaskaoapmeortnegiid ovdánahttimiin mat dorjot árbevirolaš máhttu ja kultuvrralaš ceavzilvuoda. Doarjja mánáidgárddiide galgá váikkuhit ahte árbevirolaš sámi aktivitehtat vuoruhuvvojit ja čadahuvvojit mánáidgárddiin

5.4.1 Čoahkketabealla – Árbevirolaš máhttu odđa áiggis

		(duháhiid mielde)			
		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17030	Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main leat sámi ossodagat - ohcanvuđot doarjja	10 519	9 886	633	6,4 %
Submi		10 519	9 886	633	6,4 %

5.4.2 Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main leat sámi ossodagat - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Sámi mánáidgárddit ja 17030 mánáidgárddit main leat sámi ossodagat - ohcanvuđot doarjja	10 519	9 886	633	6,4 %
Submi	10 519	9 886	633	6,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain norgalaš mánáidgárddiin ohppet sámi mánát sámegeiela ja sámi kulturvieruid ja árbevieruid birra

Vuoruheamit - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Mánáidgárddit mat ovddidit ja huksejit mánáidgárdefálaldaga sámi árvvuid, sámegeiela, kultuvrra ja árbevirolaš máhtu vuodul.

Várrejuvvo 10 519 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.5 Máhttu ja gelbbolašvuolta vuodđun boahhteáiggi mánáidgárddiin

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet máhttu ja gelbbolašvuolta mánáidgárdesuorggis.

Sámi mánáidgárddi bargu lea ovdánahttit mánáid sámi giela, kultuvrra ja sámi identitehta. Sámi servodat vásiha gelbbolašvuodakriisa sámi mánáidgárdesuorggis. Unnán sámegeielat bargit mánáidgárddiin dagaha ahte sámi mánát dávjá eai oaččo dohkálaš mánáidgárdefálaldaga mii vuodđuvvo sámi gillii ja kultuvrii. Sámediggi áigu bargat rievdamiiquin struktuvrra, lága ja sisdoalu dáfus mat leat dárbbášlaččat čoavdin dihte gelbbolašvuodakriisa. Dat mearkkaša ahte lea dárbu geahččalit eará čovdosiid. Nu go geahčadit movt sáhtášii buoridit ja ovdánahttit dálá rekruterenstruktuvrra. Jus dás galgá ávki, de dárbbášuvvojit konkrehta doaimmat rekrutteret sámegeielat studeanttaid mánáidgárdeoahpussii ja sámegeielat bargiid mánáidgárddiide.

Sámedikki mihttu lea maiddái váikkuhit dasa ahte ásahuvvojit arenat diehto- ja máhttojuohkimii, vásáhusjuogadeapmái ja gelbbolašvuodaloktemii. Lea maiddái dárbu sihkkarastit ahte mánáidgárdeeaiggádat ja - bargit ožžot dárbbášlaš gelbbolašvuoda sámi mánáid vuoigatvuodaid birra oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte álggahuvvo ovddidanbargu guoskevaš stáhtalaš aktevrraiguin ollislaš ja heivehuvvon gelbbolašvuodaovddideami birra sámi mánáidgárdesuorgái. Mihttu lea ahte systemáhtalaččat gokčat gelbbolašvuodadárbbu ja maid ovddidit karriearageainnuid mánáidgárdebargiide sámi mánáidgárddiin ja eará mánáidgárddiin gos leat sámi mánát.

5.6 Sámi sisdoallu skuvllas

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Oahppit geain lea sámegeielloahpahas ožžot oahpahusa sámegeielas/sámegeillii mas lea buorre kvalitehta.

Buorre kvalitehta oahpahusas lea buriid rámmaeavttuid duohken. Sámi oahppit ja váhnemat vásihit ahte sámi oahppit eai oaččo oahpahusa maid lága mielde lea vuoigatvuolta oažžut. Sivvan dasa sáhtta leat ahte skuvlaeaggádiin ja skuvlajodihedjiin eai leat doarvái dieđut ohppiid vuoigatvuodaid birra oahpahussii sámegeijas ja sámegeillii. Dasa lassin sáhtta oahpahuš sámegeijas ja sámegeillii leat resurssaid dáfus hástaleaddji skuvlaeaggádiidda. Sámediggi áigu gulahallamiin guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin oččodit buriid rámmaeavttuid sámi oahpahušfálaldaga várás. Sámediggi áigu nannehit vuoigatvuodaid ođđa oahpahušlága ja friijaskuvlálaga bokte, ja eará stivrendokumeanttaid bokte. Ohppiid vuoigatvuodaid gozihepmi ja ollašuhttin ferte šaddat seammaláganin, beroškeahhtá gos oahppit vázzet skuvlla. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte giellačoahkkádusat searvvahuvvojit lunddolaš oassin oahpahuš sámegeijas, dan vuordamuššii dávistettiin mii lea ođđa sámi oahppoplánain, oahpahuš birra nana giellaoahpahušmálliid bokte.

Ohppiide geat dárbbasit earenoamáš heiveheami lea hui dehálaš ahte ožžot oahpahuš iežaset gillii ja kultuvrras. Dat ii leat diehttelas ášši. Sámedikki mielas lea earenoamáš dehálaš bargat dan ala ahte gozihit dáid ohppiid ollislaš oahpahušfálaldaga. Dasto lea dehálaš láchit dili pedagogalaš fágabeivviide, mii lea áidna deaivvadanbáiki pedagogaide geain lea spesiálapedagogihkkaoahppu. Pedagogalaš fágabeaivvit lágiduvvojit Bådådjos jagis 2024. Várrejuvvo 200 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

Árbevirolaš máhttu lea oassi sámiid máhttoárbbis, ja lea dehálaš sámi árbevirolaš máhttu adnojuvvo skuvllas. Fágaođasmahttimis lea čiekŋalisoahppan ja fágaidrasttideapmi fáddán. Bargu árbemáhtuin galgá leat suorgi maid skuvllat sáhttet geavahit fáddán eanet praktihkalaš doaimmain mat leat fágaođasmahttima áigumušaid olis. Doarjjaortnegiin "Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahušas" movttiidahtta Sámediggi skuvllaid čadahit proševttaid mat leat čadnojuvvon sámi kulturárvvuide ja árbevieruide.

Ovttasbargat sámi oahpahuš ja sámi sisdoalu birra skuvllas Sámis lea dehálaš. Davviriikkalaš skuvlaovttasbargui gullá sámi oahpahuš láchin riikkarájiid rastá.

Joatkkaskuvlaoahpahuš lea maŋemus jagiid rievdan struktuvrra dáfus. Konsultašuvnnaid bokte doaimmaid birra mat leat Meld. Sd. 21 (2020-2022) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden oačču Sámediggi earret eará doarjaga dan hárrái ahte nannet máhttovuodu sámi ohppiid birra joatkkaskuvllas, nannet oahpahuš julevsámi guovllus, ja dasto maddái máinnašeami ja čielggadeami sámi joatkkaskuvllaid ovddasvástádusas, nu ahte dat gozihuvvojit seamma dásis go fylkkagieldda skuvllat. Dasa lassin ferte alitoahpuid sisaváldineavttuide váldit mielde sámegeielfága, vai dát fága addá lassičuoggáid alitoahpuide sisaváldimis. Dáid doaimbajuid áigu Sámediggi čuovvulit.

Mánŋa sámi skuvlla, Sámi allaskuvla, Sámi joatkkaskuvla ja boazodoalloskuvla Guovdageainnus ja Sámi joatkkaskuvla Kárášjogas, leat Winhec/World Indigenous Nations Higher Education Consortium miellahtut. Winhec višuvdna lea dohkkehit ja duođaštit buot álgoálbmogiid oahpporivttiid. Miellahttoskuvlan šaddan eaktuda ahte skuvllat ulbmillaččat ja dihtomielalaččat barget skuvlla álgoálbmotidentitehtain. Sámis mearkaša dat ahte dáid skuvllaid skuvlafálaldagain lea sámi giella, kultuvra, filosofija ja servodateallin vuodđun. Sámediggi oaidná ávki oahppomannolagas mii sihkarastá sámi sisdoalu ja mii dahká sámi ohppiid servodataktevran geain lea dihtomielalaš sámi gullevašvuolta ja ipmárdus sámi servodaga hástalusaid.

Sámediggi lea 2017 rájes čohkkán dárkodeaddjin Nationála gelbbolašvuodapolitihkalaš rádis. Sámediggái lea dehálaš sámi servodaga ja bargoeallima gelbbolašvuodadárbbu kártet ja doaimbajuid álggahit.

5.6.1 Čoahketabealla - Sámi sisdoallu skuvllas

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
18701 Oahppoplánaid revideren - prošeakta	1 000	2 500	-1 500	-60,0 %
19502 Pedagogalaš fágabeaivvit - konferánša	200	0	200	-
17101 Árbediehtu vuodđooahpahas - ohcanvuodot doarjja	700	700	0	0,0 %
15201 Fierpmádat sámegeoloahpahussii - njuolggodoarjja Sámi allaskuvllii	880	545	335	61,5 %
Submi	2 780	3 745	-965	-25,8 %

a) Doarjja NetSamii lasihuvvo 300 000 ruvnnuin 10-jagiávvudeami dihte. Dát lea ovttageardejuolludus.

5.6.2 Oahppoplánaid revideren - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Guoddevaš perspektiivvas lea ohppiin árbevirolaš ja boahpteáiggeguvllot máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis sámi árvvuid vuodul.

Oahppoplánaid sisdoallu lea dehálaš sihkkarastin dihte buori kvalitatiiva sisdoalu sámi oahppofálaldagas. Sámedikkis lea váldi mearridit oahppoplánaid sámegeielas vuodđooahpahas, sierra sámi fágain joatkkaskuvlaoahpahas ja sámi sisdoalu nationála oahppoplánain. Departemeanta mearrida sámi sisdoalu sámi parallealla ovttaárvosaš oahppoplánain.

Doarjun dihte oahpaheddjiid oahppoplánaid sisdoallobargguin, lea Sámediggi ovttasráđiid direktoráhtain ráhkadan doarjjaávdnasiid servodatfágii, risttalašvuhta, osku, eallinoaidnu ja etihkkii (ROEE), biebmu ja dearvvašvuhtii, ja luonddufágii, mat váikkuhit buori bargui sámi sisdoaluin. Doarjjaávdnasat galget leat mielde doarjume ođđa sámi ja nationála oahppoplánaid mihttomeriid. Sámediggi oaidná dárbbu doarjjaávdnasiidda sámi parallealla ovttaárvosaš oahppoplánaide, maidda departemeanttas lea ovddasvástáduš. Buorit oahppoplánat, bagadusat ja doarjjaávdnasat leat dárbbášlaččat vai skuvllat ja oahpaheaddjit sáhttet čadahit rievdadusaid mat leat ođđa oahppoplánain ja sajáiduhttit daid sin oahpahussii ovttaskas luohkái. Buorre implementeren lea dárbbášlaš vai ođđa oahppoplánain šattašii ollislaš beaktivuhta. Danne háliida Sámediggi sihkkarastit ahte skuvlaeaggádiin ja oahpaheddjiin lea buorre gelbbolašvuhta oahppoplánaid sisdoalus, vai oahppoplánat čadahevvojit nu bures go vejolaš.

Sámedikkis lea erenoamáš ovddasvástáduš vuodđo- ja joatkkaskuvlla sámegeiefágain. Sámegeiefága dehálaš doaimma lea ahte dat lea ávdnenfága ja galgá ovddidit kulturipmárdusa ja identitehtaovddideami. Skuvlla duppal mandáhta lea oahpahit ja hábmet.

Ođđa oahppoplánaid ráhkadeapmi ii okto nanne oahpaheami ja ipmárdusa oahppoplánaid áigumušain. Dasa dárbbášuvvojit buorit proseassat ja buot ovddasvástideaddji oasálaččaid viiddis oassálastin buot dásiin - sihke KS:s, stáhtahálddašeddjiin, fylkkasuohkaniin, suohkaniin, skuvlaeaggádiin ja skuvllain.

Sámediggi lea rabas bagadallat skuvlaeaiggádiid ja oahpaheddjiid ođđa oahppoplánaid sisdoalu birra, ja doarjut ja čuovvulit ođđa oahppoplánaid geavaheamis. Sámediggi bearráigeahččá ahte stáhtalaš initiatiivvain maiddá leat doaimbajut mat addet skuvlaeaiggádiidda ja skuvlajodiheddjiide, geat fáallet oahpahusa sámegeielas ja sámegeillii, vejolašvuoda miehtat ođđa oahppoplánaid gáibádusaide. Dehálaš lea bures ovttasdoaimmat ja gulahallat departemeanttain, direktoráhtain ja oasálaččaiguin fágaodastanproseassa iešguđetge muttuin.

Sámi oahppoplána ii leat dievaslaš go buot fágain ii leat sámi parallealla ovttárvosaš oahppoplána. Lea dárbu válbmet sámi oahppoplána dainna ahte ráhkadit sámi parallealla ovttárvosaš oahppoplánaid fágaide main ii leat sierra sámi oahppoplána, ja dat leat: sámegeiella ohppiide geain lea mearkagiella, engelasgeiella, matematihkka ja lášmmohallan. Sámediggi lea jagis 2022 ráhkadišgoahtán oahppoplána sámegeielas vuosttašgiellan ohppiide geain lea mearkagiella. Dát válbmana skuvlaálgimii jagis 2024. Vuodđooahpahusa fágaid ođasmahttin dagaha stuorra dárbbu ja hoahpu ođđa oahpponeavvuidd buvttadeapmái. Sámediggi joatká oahppoplánabargguin jagis 2024.

Dát lea stuora ja dehálaš bargu maid Sámediggi áigu vuoruhit jagis 2024, ja dat gáibida ollu barggu áiggis ovddasguvlui.

Várrejuvvo 1 000 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.6.3 Pedagogalaš fágabeaivvit - konferánssa

Konferánssa mihttomearri:

- Erenoamášpedagogihka fágalaš deaivvadanbáiki

Sámi pedagogalaš fágabeaivvit galget ovddidit sámi giela, kultuvrra ja oahpahusa. Ulbmiljoavku leat pedagogat mánáidgárddiin, skuvllain ja joatkkaskuvllain. Lea dehálaš ahte sámi pedagogat ja fágabargit deaivvadit riikarájiid rastá oazžun dihte fágalaš dieđuid, inspirašuvnna ja vejolašvuoda hukset viiddis fierpmádagaid mat sáhttet leat buorit ja mat sáhttet nannet sámi oahpahusa.

Várrejuvvo 200 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.6.4 Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahas - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
17101 Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahas - ohcanvuđot doarjja	700	700	0	0,0 %
Submi	700	700	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahas:

- Skuvllain main leat oahppit geain lea sámegeieloahpahas, leat doaimbajut mat čatnasit sámi árbevirolaš máhttui.

Vuoruheamit - Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahas:

- Doaimbajut mat váikkuhit dasa ahte sámi árbevirolaš máhttu geavahuvvo eanet skuvladoaimmahagas ja ahte máhttu fievrriduvvo buolvvas bulvii dáiguin deattuhemiiguin;
- Birgen/meahcásteapmi
- Duodji/duodje/duedtie
- Eanadoallu
- Bivdu/Guolásteapmi
- Biebmoárbevieruid

- Báikkálaš historjá
- Njálmmálaš muitalanárbevierru
- Juoigan
- Boazodoallu
- Eará báikkálaš doaibmabijut mat čatnasit sámi árbevieruide

Várrejuvvo 700 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.6.5 Fierpmádat sámegieloahpahussii/ NetSam – njuolgodoarjja Sámi allaskuvlii

Njuolgodoarjaga mihttomearri:

- Aktiiva oahpaheaddjifierpmádat oahpahusa váste sámegielas ja sámegillii.

Fierpmádaga ulbmiljoavku leat oahpaheaddjit, skuvlajodiheddjit, studeanttat ja ásahusat mat barget sámegieloahpahusain. NetSam galgá ovddidit ja ovdánahttit sámegieloahpahusa diehtujoahkima, gelbbolašvuodaovddideami, vásáhusjuogadeami ja fierpmádathuksema bokte. NetSam áigumuš lea ovddidit buori ovttasbarggu ja juogadit máhtu sámi oahpahusa birra áigges áigái gustovaš sámegieloahppoplánaid ja oahppoplánaid mielde sámegielaide Norggas.

NetSam lea iežas 10 jagi doaimmas šaddan guovddáš aktevrán sámegieloahpahusas, sihke oahpaheddjiide ja Sámediggái. NetSam čohkke oahpaheddjiid fágalaš gelbbolašvuodaoloktemii ja vásáhusjuogadeapmái, ja lea sámi oahpaheddjiid jietna earret eará go buktá gulaskuddancealkámušaid áššiide mat gusket sámegieloahpahussii. NetSam oaidná dárbbu ovddidit iežas organiserema beavttálmahttin dihtii iežas dehálaš barggu suorggis. NetSamas lea maiddá 10-jagiávvudeapmi jagis 2024 ja dárbbáša dan oktavuodas lasáhusa. Sámediggi lasiha NetSamii 300 000 ru dán bargui. Dat lea ovttageardejuolludus jahkái 2024.

Várrejuvvo 880 000 ru NetSamii jagis 2024.

Gáiddusoahpahus

Sámi ohppiin, geat sávvet dan, lea riekti sámegiel oahpahussii skuvllas, beroškeahttá gos riikkas áset. Unnán sámegieloahpaheaddjit dahká ahte sámegieloahpahus dávjá fálluojuvvo gáiddusoahpahusa bokte. Fágaodasteapmi 2020 aktualisere dárbbu ođđa metodaide mat nannejit sámegiel oahpahusa kvalitehta ja mat heivejit LK20S sámegiel fága mihtuide. Sámegiella 1 ja 2 ođđa oahppoplánain, fága relevánssa vuolde, čuožžu ahte: Fága galgá addit buot ohppiide, maiddá ohppiide geain lea gáiddusoahpahus, gelbbolašvuoda gievrras giellaoahpahanmodeallaid bokte.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámegiel fágii (oahpahušláhka kap.6), ja Sámedikki mihttomearri lea veahkin implementeret gievrras giellaoahpahanmetodaidd skuvlii, ja áigu geahčadišgoahtit dálá gáiddusoahpahanmodealla organiserema, mas mihttun lea nannet kvalitehta. Rekrutteren, effektiviseren ja digitaliseren addet ollu ođđa vejolašvuodaid ja leat dehálaččat boahpteáigásaš gáiddusoahpahanmodealla árvvoštallamis.

5.7 Psykososiála oahppanbiras

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppanbirrasat skuvllain, ja maiddá buoret máhttovuoddu givssideami eastadeamis mánáid ja nuoraid gaskkas.

Givssideapmi ja loavkašuhttin leat duodalaš servodatváttisvuodát, ja gáibidit oktasaš ángiruššama. Oassin dan ulbmilis ahte galgá buorre ja oadjebas mánáidgárdi ja skuvla, ovttasbargá Sámediggi guoskevaš oasálaččaiguin dainna ulbmiliin ahte olahit oadjebas ja buorre oahppanbirrasa mii lea nu buorre go vejolaš mánáid ja nuoraid oahppamii. Vuoddoahpahusa váhnenlávdegottis (FUG) ja Mánáidgárdi váhnenlávdegottis (FUB) lea Sámediggi veahkin sihkkarastime sámi ovddasteami go nammada lahtu stivrii. Dasa lassin nammada ja oassálastá Sámediggi Benjaminprisen ja Dronning Sonjas skolepris juryi, ja lea oasálaš nationála ángiruššamis ja ovttasbarggus, Partnerskap mot mobbing (PMM).

Ohppiidskkanortnet lea reviderejuvome jagi 2024 rádjái. Barggus háliida Sámediggi dieđuid sámi ohppiid loaktima birra ja ahte álggahuvvojit dárbbášlaš doaibmabijut.

Jagis 2023 ovddida nationála lávdegoddi skuvlla kvalitehtaárvoštallanvuogádaga geahčadeami váste, raportta. Dán barggus lea dehálaš bearráigeahččat ahte logut ja dieđut sámi ohppiid skuvlafálaldaga kvalitehta birra bohtet ovdan. Sámediggi maiddái berošta ahte máhttovuoddu givssideami birra sihke sámi ohppiid gaskkas ja sámi ohppiid vuostá bohtá ovdan.

5.7.1 Čoahkketabealla - psykososiála oahppanbiras

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
18801 Bargu eastadit givssideami - prošeakta	500	1 000	-500	-50,0 %
17401 Givssideami ja sámiid cielaheami eastadeapmi - ohcanvuodot doarjja	1 000	0	1 000	-
Submi	1 500	1 000	500	50,0 %

5.7.2 Bargu eastadit givssideami - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sámediggi bargá dan ovdii ahte sámi mánáin ja nuorain lea buorre ja oadjebas oahppan- ja astoáigebiras

Prošeavtta bokte galgá Sámediggi ovttasbargat guoskevaš instánssaiguin earret eará konferánssaid birra main lea fokus mánáid ja nuoraid psykososiála skuvlabirrasii mas lea sámi sisdoallu ja perspektiivvat. Ovttasbarguid ulbmil lea oažžut oadjebas ja buorre oahppanberrasa mii lea buoremussan ohppiid oahppamii.

Prošeakta ruhtada maiddái sámi mánáidforuma ja dan barggu. Ohppiidovddasteaddjit čohkkájit mánáidforumis beannot jahkái ain hávális. Lágiduvvojit jámma čoahkkimat skuvlajagi áiggi, main leat fáttát mat čalmmustahttet mánáid ja nuoraid skuvlaárgabeaivvi ja astoáiggi. Jagis 2024 galget välljejuvot odđa ohppiidovddasteaddjit sámi mánáidforumii, ja 2024 čavčča galgá lágiduvvot fysalaš mánáidforum odđa ohppiidovddasteddjiiguin gos galget hábmejuvot odđa ohppiidcealkámušat mánáidforuma viidáseappot bargui.

Várrejuvvo 500 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.7.3 Givssideami ja sámiid cielaheami eastadeapmi – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17401 Givssideami ja sámiid cielaheami eastadeapmi – ohcanvuđot doarjja	1 000	0	1 000	-
Submi	1 000	0	1 000	-

Doarjjaortnega mihttomearri - Givssideami ja sámiid cielaheami eastadeapmi:

- Sámi mánáin ja nuorain lea gullevašvuohta ja leat oassi oadjebas ja buori searvevuodas.

Ortnet galgá váikkuhit organisašuvnnaid, joavkkuid ja servviid eastadit ja ovddidit oadjebas ja buori bajásšaddanberrasas báikegottiin sámi mánáide ja nuoraide. Sámi mánát ja nuorat galget dovdat gullevašvuođa ja leat oassi oadjebas ja buori searvevuodas, ja maiddái vásihit oadjebas digitála árgabeaivvi ja leat sihkkarastojuvvon givssideami ja sámiid cielaheami vuostá.

Vuoruheamit – Givssideami ja sámiid cielaheami eastadeapmi:

- Prošeavttat mat eastadit givssideami, loavkašuhhtimiid ja cielaheami sámiid vuostá.
- Doaibmabijut mat ovddidit buori psyhkalaš dearvvašvuođa, buoridit loaktima ja dahket buriid bajásšaddanberrasiid sámi mánáide ja nuoraide.
- Prošeavttat mat bidjet givssideami ja loavkašuhhtima áššelistui.
- Prošeavttat mat váikkuhit searvamii ja ovttasbargui mánáid ja nuoraid gaskkas.
- Prošeavttat mat nannejit organisašuvnnaid, joavkkuid ja servviid gelbbolašvuođa givssideami ja sámiid cielaheami eastadanbarggus.

Várrejuvvo 1 000 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.7.4 Mánáid mielváikkuheami

Buorit ja oadjebas oahppobirrasat ovddidit oahppama, ohppiid oadjebasvuođa ja hutkáivuoda. Sámediggi berošta ja bargá dan ovdii ahte sámi mánáin lea oadjebas ja buorre psykososiála oahppanbiras, mii movttiidahtta buori oahppamii mas ii leat givssideapmi ja vealaheapmi.

Lea dehálaš nannet sámi mánáid ja nuoraid jiena ja Sámediggi lea dan dihte ásahan mánáidforuma arenan gos ovddida sin jiena. Sámi mánáidforum galgá leat váikkuhanorgána mii buktá buriid cealkámušaid politihkkáriidda, ja mii sihkkarastá ahte sámi mánát ja nuorat gullojit. Sámi mánáidforumis áigot buktit cealkámušaid vásáhusaideaset vuodul, ja dain sáhtta leat dehálaš rolla báikegotti hábmemis mii lea buoremussan mánáide. Seammás lea dehálaš oadjudit sámi mánáid ja nuoraid dihtomielalašvuođa rájáid bidjamis ja das movt hálldašit vuortnuheami, vealaheami ja givssideami. Mánáidforum galgá lágiduvvot juohke nuppi jagi, ja plánejuvvo digitála deaivvadeapmi dakko gaskkas.

5.8 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi oahppit ja oahppit geat ožžot sámegieloahpahusa fidnejit sámi oahpponeavvuid buot golmma sámegillii buot fágain mat leat vuodđoskuvlla oahppoplánaid mielde.

Sámediggi lea jagis 2022 áššis 55/22 Oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplána 2020-2024 ođasmahttin.

Fágaodasmahttima dihte dárbbasuvvojit oahpponeavvut mat čuvvot ođđa oahppoplánaid. Fágaodasmahttima dihte

dárbbášuvvojit oahpponeavvut mat čuvvot ođđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea guovddázis fágaodasmahttimis ja oppalaččat servodatovdáneamis, ja Sámediggi čuovvula dan sámi digitála oahpponeavvuid čielgaseabbo vuoruhemiin, main lea buorre kvalitehta.

Oahpponeavvoovddideami doaibmaplána ja bajilgovva dálá sámi oahpponeavvuin lea vuodđun go Sámediggi meannuda oahpponeavvoohcamušaid.

5.8.1 Čoahkketabealla – Oahpponeavvut

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17201 Oahpponeavvoráhkadeapmi - ohcanvuđot doarjja	18 460	15 660	2 800	17,9 %
18901 Rámmašiehtadusat sámi lágádusaiguin	9 000	9 000	0	0,0 %
15301 Ovttas Aktan Aktasne - Sámi allaskuvla - njuolggodoarjja	891	837	54	6,5 %
19001 Rádjerasttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta	0	500	-500	-100,0 %
19501 Movttiidahttindoaimabijut oahpponeavvoovddideddjiide - prošeakta	0	300	-300	-100,0 %
Submi	28 351	26 297	2 054	7,8 %

5.8.2 Oahpponeavvuid ráhkadeapmi – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17201 Oahpponeavvuid ráhkadeapmi - ohcanvuđot doarjja	18 460	15 660	2 800	17,9 %
Submi	18 460	15 660	2 800	17,9 %

Doarjjaortnega mihttomearri – oahpponeavvuid ráhkadeapmi:

- Sámediggi ovddida buot fágain sámegeiel oahpponeavvuid mat heivejit vuodđooahpahusa oahppoplánaide.

Jagi 2024 vuoruheamit nu go bohtet ovdan oahpponeavvoovddideami doaibmaplána.

Fuom! Várrehussan sáhttet dahkkot dárbbášlaš rievdadusat jagi 2024 vuoruhemiin, borgemánus čakčamánnui. Dat lea danne go mii easka dalle diehtit guđet fágasuorggit dan jagi ožžot doarjaga, ja guđet fertejit ođđasis almmuhuvvot.

2024

Oahpponeavvut máttasámegillii:

- Sámegealla nubbingiellan, sámegealla 2, 9. ja 10. ceahkki
- Sámegealla nubbingiellan, sámegealla 2, 1.-4. ceahkki
- Sámegealla nubbingiellan, sámegealla 3, dássi 5-6 joatkkaskuvlaoahpahas

Oahpponeavvut julevsámegillii:

- Sámegealla vuosttašgiellan Jo1-Jo3
- Sámegealla nubbingiellan, sámegealla 2, 8.-10. ceahkki
- Sámegealla nubbingiellan, sámegealla 3, dássi 5-6 joatkkaskuvlaoahpahas

Oahpponeavvut davvisámegillii:

- Sámegealla nubbingiellan – sámegealla 3, dássi 5-6 joatkkaskuvlaoahpahas
- Sámi musihkka ja lávdi

Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut (lassin dábálaš heiveheapmái) davvi- julev- ja máttasámegillii

- Álkes girjjit iešguđet dásiide ja fágasurrgiide, 5. ceahki rájes bajás guvlui
- Konkretiserenmateriálat earenoamážit heivehuvvon digitála oahpponeavvuide mearkkaša ahte dát heiveheapmi boahdá lassin gáibádusaide mat leat juo universála hábmema birra.

Earenoamážit heivehuvvon digitála oahpponeavvuid oktavuodas dát mearkkaša ahte oahpponeavvut heivehuvvojit universála hábmengáibádusaid lassin.

Oahpponeavvut sámegillii mearkagiellaohppiide:

- Sámegealla 1 dahje sámegealla 2 ohppiide geain lea mearkagiella, 1-4. ceahkki

Prošeavttat mat leat olggobealde vuoruhuvvon fágasurrgiid árvvoštallojuvvojit čilgejuvvon ja duođaštuvvon dárbbuid vuodul. Presiserejuvvo ahte vaikko Sámediggi lea vuoruhan oahpponeavvuid mángga ceahkkái/dássái ovtta fágas, de sáhtta ovdidit ohcamuša osiide vuoruhuvvon fágas. Lea dehálaš ahte prošeavtta sturrodas árvvoštallojuvvo dárkkilit prošeavtta olmmošlaš resurssaid ektui, ja ahte man stuora prošeavtta lea praktihkalaččat vejolaš čađahit golmma jagi áigerámmas.

Sámediggi áigu boahhtevaš vuoruhemiin leat rabas oahpponeavvuid ráhkadeapmái, guovtti dahje mángga gillii bálddalasat. Dainna lágiin sihkkarastit mii seammás almmuhemiid golmma sámegillii ja buotsámi perspektiivva vuhtiiváldima oahpponeavvus. Dakkár prošeavtta ferte ráddjet nu ahte guoská dušše ovtta ceahkkái dahje fáddái, vai ii šatta beare stuoris.

Várrejuvvo 18 460 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.8.3 Oahpponeavvuid rámmašiehtadus

Sámediggi lea almmolaš gilvofálaldaga bokte dahkan rámmašiehtadusa sámi oahpponeavvuid oastimis vuoddoahpahussii.

Oahpponeavvuid rámmašiehtadusat váldet vuolggasaji fokussurrgiin Sámedikki áššis 55/22

Oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplána 2020-2024 ođasmahttin.

Várrejuvvo 9 000 000 ru ulbmilii jagis 2024.

5.8.4 Ovttas|Aktan|Aksesne – njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Njuolggadoarjaga mihttomearri:

- Neahttabáiki mas leat čohkkejuvvon ođastuvvon dieđut sámi oahpponeavvuid birra, ja gos aktiivvalaččat juogaduvvojit oahppomateriálat ja geavahuvvojit digitála oahpponeavvuid buvttadanreaidut.

Ovttas|Aktan|Aktesne lea neahttabáiki gos leat čohkkejuvvon dieđut sámi oahpponeavvuid birra, ja gos lea vejolaš oahpponeavvuid luoikkahit ja lea juogadanarenan iežas buvttadan oahppanresurssaide/oahpponeavvuide. Neahttabáikkis leat maid buvttadanreaiddut digitála oahppanresurssaid/oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Portála lea golmma sámegillii ja dárogillii. Doarjja galgá sihkkarastit ahte doaibma joatká ja ahte neahttaportála viidásat ovdána.

Várrejuvvo 891 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.8.5 Rádjerasttildeaddji sámegieloahpamus

Prošeavtta mihttomearri:

- Skuvlaovttasbargu Sámis.

Sámedikki mielas lea dárbu ja dárbbalaš ovttasbargat davviriikkalaš dásis oktasaš skuvlapolitihka birra mas lea vuoddu sámi gielas ja sámi árvvuin. Sámedikkis lea áigumuš čuovvulit prošeavttaid "Rájáhis sámi oahpamus 2019" ja "Oktasaš árvovuoddu ja bajit doaibmaprinsihpat mánáidgárdefálaldahkii ja oahpahussii miehtá Sámi 2021". Sámi oktasaš árvo- ja prinsihppajulggastus mii čilge standárdda sámi mánáid ja nuoraid vuoigatvuoda mánáidgárdefálaldahkii ja oahpahussii, galgá implementerejuvvot Sáp mái. Implementerenmuttus galgá doaibmaplána ovddiduvvot julggastussii mii čielggada lagas ja boahteáiggedidolaš mihtuid.

5.9 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alitoahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja lánkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi alit oahpus ja dutkamis lea dehálaš dasa mainna lágiin dát suorgi goziha sámi servodaga máhttoovddidandárbbu. Earret go válddi guokte stivraáirasa ja ovttá várreáirasa nammadit Sámi allaskuvlla stivrii, ii leat Sámedikkis makkárga formálalaš váldi suorggis.

Nannen dihte sámi sisdoalu alitoahpamus ja dutkamis áigu Sámediggi jagis 2024 joatkit barggu gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin.

5.10 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Alitoahppo ja dutkan gokčá gelbbolašvuoda- ja máhtolašvuodadárbbu sámi servodagain ja muđui servodagas sámi gielaide, sámi kultuvrra ja servodateallima birra.

Sámi servodat rievdá olles áiggi nugo muđui ge servodat. Ulbmil lea ahte oahppofálaldagat ja dutkandoaimmat dávistit dárbut mii sámi servodagas lea áiggis áigái.

Danne áigu Sámediggi gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin bargat dan ala ahte oahppo- ja dutkanásahusat lánčet ja heivehit iežaset fálaldagaid ja dutkama, dárbbuide dávistettiin.

5.11 Rekrutteren

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuoddoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuota.

Sámegielat oahpaheddjiiid váilevašvuota mánáidgárdiin ja vuoddoskuvllain lea hui duođalaš, ja dat guoská earenoamážit julev- ja máttasámi giellaguovlluide.

Sámedikki stipeandaortnet evaluerejuvvui mañemusat jagis 2016. Sámediggi oaidná dárbbu evalueret/geahčadit alitoahppostipeanddaid poastta 5.12.2 sihkkarastin dihtii ahte stipeanddat leat ávkin rekrutteremii.

5.11.1 Čoahkketabealla – Rekrutteren

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17301 Stipeanda alitohppui	3 651	2 850	801	28,1 %
18604 Rekrutteren - prošeakta	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	5 651	4 850	801	16,5 %

5.11.2 Stipeanda alitohppui – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
17301 Stipeanda alitohppui	3 651	2 850	801	28,1 %
Submi	3 651	2 850	801	28,1 %

Doarjjaortnega mihttomearri - stipeanda alitohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheadjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuota.

Vuoruheamit – Stipeanda alitohppui:

Vuoruheapmi 1:

- Sámi mánáidgárdeoahpaheadjeoahppu.
- Dábálaš mánáidgárdeoahpaheadjeoahppu mas lea sámi profiila.
- Sámi vuodđoskuvlaoahpaheadjeoahppu 1-7 ja 5-10.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheadjeoahppu 1-7 mas sámegeiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuoda oahpahit sámegeiella vuosttašgiellan, unnimusat 30 oahppočuoggá.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheadjeoahppu 5-10 mas sámegeiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuoda oahpahit sámegeiella vuosttašgiellan, unnimusat 60 oahppočuoggá.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheadjeoahppu 1-7 ja 5-10 mas sámegeiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuoda oahpahit sámegeiella nubbingiellan, unnimusat 60 oahppočuoggá.
- Lektoroahppu 8-13 mas sámegeiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuoda oahpahit sámegeiella vuosttašgiella, unnimusat 60 oahppočuoggá.

Vuoruheapmi 2:

- Dábálaš mánáidgárdeoahpaheadjeoahppu studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegeiella vuosttaš- dahje nubbingiellan joatkkaskuvlla oahpahas dahje vástideaddji dásis.
- Lektoroahppu 8-13 studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegeiella vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahas dahje vástideaddji dásis.
- Fágaoahpaheadji oahput studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegeiella vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahas dahje vástideaddji dásis.

- Geavatláš-pedagogalaš oahput studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegielas vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.

Várrejuvvo 3 651 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

5.11.3 Rekrutteren – prošeakta

- Eanet studeanttat geain lea sámegiellgelbbolašvuohta mánáidgárdeoahpaheaddji-, vuođdoskuvlaoahpaheaddji-, ja lektoroahpu ja sámegiella siskkobealde.

Sámi servvodat dárbaša eanet oahppan fágaolbmuid geain lea sámegiella- ja kulturgelbbolašvuohta, geat sáhttet deavdit virggiid gos dat gelbbolašvuohta dárbašuvvo. Hástalus lea erenoamáš gáibideaddji mánáidgárdeoahpaheddjiid ja oahpaheddjiid dáfus vuođdo- ja joatkkaskuvllas, erenoamážit danne go oahpaheddjiid váilevašvuohta váikkuha nu garrasit sámegiella servodahkii das mii guoská sámegiella ja kultuvrra gelbbolašvuhtii, sihke dál ja boahpteáiggis. Oahpaheaddjeoahpahusa lassin leat oahput sámegiella dehálaččat mángga jagi ovddasguvlui lasihan dihte rekrutterenvuođu.

Danne áigu prošeakta geahččalit nannet rekrutterenvuođu. Guhkit áigge mihttomearri lea lasihit sámegiella geavaheddjiid. Oanehis áigái orro čoavddus leamen buorebut ávkkástallat potenciálas mii juo gávdno. Ulbmiljoavku leat dasto oahppit geain lea sámegiella vuosttaš- dahje nubbingiellan vuođdo- dahje joatkkaskuvllas, ja sámegiella rávisolbmot geat sáhttet šaddat fágaolbmot vuođdo- ja joatkkaoahpuid bokte.

Várrejuvvo 2 000 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

6 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovlluid areálat ja luondduressat hálddašuvvojit dainna jurdagiin ahte sihkkarastojuvvo boahttevaš sohkaolvaide eallinvuođdu ja vejolašvuohta bisuhit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.

Sámediggedieđáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitihkas boahttevaš jagiin. Sámiin lea iešmearridanvuoigatvuohta go lea nubbi Norgga stáhtavuodđudeaddji álbmogiin ja go lea álgoálbmot. Dán rievtti olis lea maiddái riekti leat mielde mearrideamen areálaid ja luondduressaid ja oažžut rievttalaš oasi ekonomalaš ahtanuššamis. Dát galgá čađahuvvot sámi searvama sihkkarastimiin luondduressaid geavaheamis, hálddašeamis ja suodjaleamis sámi guovlluin. Ferte suodjalit árbevirolaš eallinvugiid ja vuoigatvuođaid mat leat gártaduvvon guovlluid guhkes áiggi geavaheami bokte. Čájehuvvon lea ahte areála- ja resursahálddašeapmi mii lea vuodđuduvvon árbevirolaš sámi geavahussii ja máhttui lea buorre biras- ja dálkkádatpolitihkka. Sámediggi bargá sihkkarastin dihtii ahte álgoálbmogiid máhttu rievdadusaid birra luonddu deattuhuvvo nationála ja riikkaidgaskasaš dálkkádatpolitihkas.

Sámediggi lea fuolas dálkkádatroasu dihtii mii guoská maiddái sámi servodahkii. Dehálaš lea ahte dálkkádatdoaimbajut mat gusket Sápmái váldet vuolggasaji sámi kultuvrra luondduvuođosis, sámi árbedieđuin ja sámiid iešmearridanrievttis.

Sámediggi eaktuda ahte sámi geavahus boazodoalu, eanadoalu, guolástusa ja meahcceávkástallama oktavuodas deattuhuvvojit ođđa suodjalanguovlluid hálddašeami oktavuodas, gielddalaš pláneannudeamis ja konsešuvnnaid oktavuodas energijarusttegiidda, ruvkedoibmii ja akvakultuvrii jna.

Sámi meahcásteapmi lea dehálaš oassi ávnnaslaš kulturvuodus. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte sámi meahcásteapmi čielgaseappot dohkkehuvvo lága bokte. Meahcceávkástallan lea lass ealáhusvuoddu dálldollui, ja lea dehálaš kulturguoddi ja sámi identitehta mearka. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte giliid vuoigatvuođat ođasmuvvi resurssaide dohkkehuvvojit ja ahte hálddašuvvojit báikkálaččat.

6.1 Áŋgiruššansuorggit – Areálat, biras ja dálkkádat

Sámedikki areálii, birrasii ja dálkkádahkii quoski áŋgiruššansuorggit:

- Areálaid hálddašeapmi.
- Luondduressat,
- Luonddušláddivuohta.

6.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit – Areálat, biras ja dálkkádat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Arealahálddašeapmi	3 346	3 272	74	2,3 %
Luondduvalljodat	200	200	0	0,0 %
Submi	3 546	3 472	74	2,1 %

6.2 Areálahálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea dehálaš eavttuidbidji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeamis.

Ođđaáiggi servodaga ovddidandárbbut mielddisbuktet eanet ja eanet sisabahkkemiid areálaide. Árbevirolaš sámi ealáhusat, boazodoallu, guolásteapmi, eanadoallu ja meahcásteapmi vásihit dáid hástalusaid iešgudege láhkai. Areálat hálddašuvvojit eanaš báikkálaččat gielddain, plána- ja huksenlága vuodul mii lea deháleamos stivrenreaidu. Buot plánain galgá lága vuodul sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuođosa. Areálahálddašeddiid bealis ii čadahuvvo dát dál doarvái bures. Sámediggi galgá váikkuhit dan ahte šattašii buoret áddejupmi sámi luonddugeavaheapmái ja árvovuđđui.

Stáhta lea álbmotrievttálaččat geatnegahttojuvvon sihkkarastit sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja sihkkarastit sámi oassálastima sámi guovlluid luondduresurssaid geavaheamis, hálddašeamis ja fuolaheamis.

Konsultašuvdnageatnegasvuoda láhkii čatnan ja geatnegahtti ovttasbargošiehtadusat mat Sámedikkis leat eará etáhtaiguin, galgá váikkuhit dasa ahte álbmotrievttálaš geatnegasvuodát čuovvuluvvojit.

6.2.1 Čoahkketabealla – Areálaid hálddašeapmi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
20001 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja	1 237	1 163	74	6,4 %
22001 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát - ohcanvuodát doarjja	1 900	1 900	0	0,0 %
23501 Geahččaleapmi mohtorjohtolat meahcis - prošeakta	209	209	0	0,0 %
Submi	3 346	3 272	74	2,3 %

6.2.2 Protect Sápmi vuodđudus – njuolggodoarjja

Njuolggodoarjaga mihttomearri:

- Protect Sápmi vuodđudus galgá bargat dan ala ahte sámi vuoigatvuodaoamasteaddjit sáhttet friija miedihit huksenáššiin ovddalgihitii addojuvvon dieđuid vuodul.

Várrejuvvo 1 237 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

6.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát – ohcanvuodát doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
22001 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát - ohcanvuodát doarjja	1 900	1 900	0	0,0 %
Submi	1 900	1 900	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát:

- Sámi berošteddjiin ja vuoigatvuodáomasteddjiin lea duohta vejolašvuohta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihtii dieđuid vuodul addit friija miđiheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálddašeami oktavuodas.

Vuoruheamit: Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát

- Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea veahkehit sámi vuoigatvuodalaččaid áššiin mat gusket eana- ja resursavuoigatvuodaid fuolaheapmái, dás áššiin mat gusket árbevirolaš sámi ealáhusaid gáhttemii.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuodas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuoigatvuodaid Finnmárkkukommišuvnna ektui, dás maiddái vuoigatvuodát mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.
- Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana- ja resursavuoigatvuodaid dohkkehemiin olggobealde Finnmárkku (Sámi vuoigatvuodálávdegoddi).

Várrejuvvo 1 900 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

6.2.4 Geahččaleapmi mohtorjohtolat meahcis - prošeakta

Kultuvrralaš perspektiivvas lea sámi meahcásteamis sáhka eanet go ealáhusa birra. Kultuvrralaš perspektiiva meahcásteami ja mehciin ávkkástallama oktavuodas lea dehálaš oassi sámi servodagas. Beassan guovlluide maid min máttut leat geavahan áiggiid čađa hástalit njuolggadusaid man oktavuodas sáhtta geavahit mohtorfievrruid guoskevaš gielddain.

Dáláš njuolggadusat adnojuvvojit gággadin ja eai vuhtii váldde sámi kultuvrralaš árbevieruid ja dárbbu. Danne ávžžuha Sámediggi sámi gielddaid čájehit beroštumi searvat geahččaleapmái. Gielddat mat servet leat ovtta oavivilis ahte Guovdageainnu suohkan doaibmá geahččalanortnega guossoheaddjin. Mihttomearri lea ráhkadit ohcama gaskkamuttus 2024.

Várrejuvvo 209 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

6.3 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi guovlluid luondduresurssaid ávkkástallan dáhpuhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuoigatvuodáomasteddjiid ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Sámedikki vuolggasadji lea sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodatovddideami luondduvuđdosa. Dat guoská maid ohcangieđahallamii ja konsultašuvnnaide huksenohcamiid birra energijja- dahje minerálaávkkástallama oktavuodas. Dát mielddisbuktet dájvja stuurra sisabahkemiid daidda guovlluide gosa ovdal eai

leat leamaš sisabahkkemat. Sámediggi oaivvilda ahte dat ii galgga leat hehttehussan sámiid árbevirolaš ealáhus- ja resursaguovlluide, ja dan láchkai hedjonahttit sámi kultuvrra ovdánanvejolašvuodaid.

Sámediggi vuordá ahte báikkálaš ja guovddáš eiseválddit heivehit sámi vuoigatvuodoamasteddjiide ja báikegottiide buori ja duohta mielváikkuheami luondduresssaiguin ávkkástallama oktavuodas sámi guovlluin, ja ahte mearrádušat dakkár ávkkástallama oktavuodas leat álbmotrievttálaš rámmaid siskkobealde.

Mii galgat ovddidit min bagadanrolla láchčin dihtii dan ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit duodas sáhttet váikkuhit. Sámediggi galgá ovddidit bagadeaddjirolla ja váikkuhit dasa ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit besset buorebut duohtavuodas leat mielde váikkuheamen. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ođastit energiijalága nu ahte dat bidjá čielgaset gáibádušaid ollislaš plánemii sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra luondduvuđđosa ja ealáhusbarggu.

6.4 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuodu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái.

6.4.1 Čoahkketabealla – Luondduvalljodat

				(duháhiid mielde)	
		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
24501	Suodjalanstivrrat - seminára	200	200	0	0,0 %
Submi		200	200	0	0,0 %

Sámiin lea nana oktilašvuotta meahcásteamis doloža rájes otnáži. Sámediggi háliida ahte báikegottiid olbmuid ja boazodoalu geavaheapmi iežaset resursaguovlluin bisuhuvvo maiddá guovlluin mat dát leat suodjaluvvon luondduvalljodatlága mielde. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi galgá váldit vuolggasaji árbevirolaš geavaheamis.

Biologalaš valljodaga konvenšuvdna dohkkeha álgoálbmogiid árbedieđu ja nanne ahte stáhtat leat geatnegahttojuvvon dakkár máhtu árvvusatnit, gáhttet ja viidáseappot fievrridit. Sámedikki mihttomearri lea ahte árbediehtu ja báikkálaš máhttu, dás maiddá sámi nissoniid máhttu ja áddejupmi, dohkkehuvvojit ja válđojuvvojit atnui areálaid ja luondduresussaid hálddašeamis seamma dásis go dutkanvuđot máhttu.

6.4.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Seminára mihttomearri:

- Suodjalanguovlluid hálddašeapmi váldá vuodu árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Suodjalanguovlluid hálddašeapmi váldá vuodu árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Sámediggi nammada 42 lahtu oktiibuot 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii. Sámediggi oaidná ahte sámi ovddasteaddjit dárbbasit čoahkkanit stivraáigodaga álggus juogadan dihtii vásihusaid ja máhtu, vai sin vejolašvuodát gozihit sámi beroštumiid nannejuvvojit stivrabarggus.

Birasdirektoráhtta lea signaliseren ahte lágíduvvo álbmotmeahccekonferánssa jagis 2024, mannel suohkanválggaid 2023 go leat válljejuvvon ođđa áirasat suohkaniidda. Okta konferánssa fáttáin galgá leat sámi geavaheapmi suodjalanguovlluin. Dat lea áigequovdil Luonddušiehtadusa implementerema oktavuodas.

Várrejuvvo 200 000 ru dán ulbmilii jagis 2024.

7 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Sámi guovlluin leat nana ealáhusat mat ovddidit ja doalahit elešis sámi servodagaid.

Sámediggi mearridii áššis 42/22, mearriduvvon 13.10.22, reviderema Sámedikki ealáhusovdáneami dieđáhussii – Šattolaš Sápmi. Dieđáhusas bidjá Sámediggi eavttuid sámi kultuvrra ja sámeielaid posiitivlaš ovdáneapmái dakko bokte ahte sihkkarastá barggolašvuoda sámi guovlluin.

Sámediggi háliida hukset nana mearkagálvvu mas lea sámeigiella, sámi kultuvra ja sámi ealáhusaid vuodđun ja geavahit dan gilvoovdamunnin márkanis.

Sámedikki ruđat galget vuosttažettiin vuoruhuvvot árbevirolaš sámi guovlluide, man mihttomearrin lea nannet báikegottiid main lea heajut ealáhusvuodđu. Dárbu doarjagiidda lea olu stuorát sámi báikkálaš servodagain go gávpogiin ja stuorát čoahkkebáikkiin. Aktevrain gávpogiin lea stuorát márkán ja dieinna lágiin eanet vejolašvuodat olahit kommersialiserema ja gánnáhahttivuoda ja dien geažil lea doarjjadárbu unnit.

Sámedikki árvohákanpolitihkka lea vuodđuduvvon máhttovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa dieđa, ovttas árbedieđuiguin leat vuodđun boahteáigásaš ealáhuseallimii. Sámediggi háliida nana ja iešguđetlágan ealáhusaid mat leat vuodđuduvvon sámi kultuvrii, lundui ja birrasii ja vuhtiiváldet daid. Dieinna lágiin sihkkarastit ahte árbevirolaš ja ođđa ealáhusaid sáhttá ovdánahttit bálddalagaid.

Sihkkarastin dihte ahte sámi birgenláhki, ássan, kultuvra ja gielat ovdánit bures de ferte deattuhit luonddu, birrasa ja ođasmuvvi ealáhusaid. Sámediggi áigu vuoruhit ođasmuvvi ealáhusovddideami man vuodđun leat ođasmuvvi resurssat ovdabeallái ealáhusovddideami mii ii leat ođasmuvvi, ja bidjat mángga buolvva perspektiivva vuodđun.

7.1 Áŋgiruššansuorggit - Ealáhusat

Sámedikki áŋgiruššansuorggit ealáhusaid siskkobealde:

- Vuodđoealáhusat.
- Mánggabealat ealáhusat.
- Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš.
- Duodji.

7.1.1 Áŋgiruššansuorggit váikkuhangaskaoamit - Ealáhusat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Vuođđoealáhusat	9 482	9 450	32	0,3 %
Mánngabealat ealáhusat	5 956	5 868	88	1,5 %
Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš	6 261	5 971	290	4,9 %
Duodji	15 322	14 734	588	4,0 %
Submi	37 021	36 023	998	2,8 %

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapihttala bokte gusto ealáhusovddidandoarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Kapihttalis 7.6 sáhtát oaidnit guđet geográfalaš guovllut gullet SED-guvlui.

7.2 Vuodđoealáhusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat leat sámi kultuvrra, sámegielaid ja eallinvuogi guoddit.

Vuodđoealáhusain lea hui dehálaš sadi ollu sámi guovlluin, ja lea dehálaš oassi barggolašvuoda ja ássama vuodus dáin guovlluin. Muđui leat vuodđoealáhusat hui deahtalaččat giella- ja kulturguoddin. Vuodđoealáhusaid rikkis sámegiella čájeha čielgasit man dehálaččat ealáhusat leat leamaš guhkes áiggi maŋás guvlui. Lotnolasealáhusat eanandoallu-guolástus leat leamaš dehálaš oassin mearrasámi ássama, kultuvrra ja eallinvuogi ávnnaslaš ja kultuvrralaš vuodus.

Dat dilli ahte vuodđoealáhusat leat sámegielaid ja sámi kultuvrra dehálaš guoddit dahká ahte dain ealáhusain lea dehálaš doaibma sámi servodagas. Politihkalaš proseassaid ja doarjjaortnegiid bokte galgá Sámediggi leat mielde oččodeame ealáhusdoaimma vuodđoealáhusain.

Sámediggi háliida nannet vuodđoealáhusaid, nu ahte dat maiddái boahhteáiggis áimmahuššet guovddáš rolla mii dain lea sámi servodagas.

7.2.1 Čoahkketabealla - Vuodđoeláhusat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
28801 Mearrasámi vuoigatvuodát - Borjjádat - prošeakta	500	500	0	0,0 %
27010 Mariidnaeláhusat - ohcanvuodot doarjja	2 700	2 700	0	0,0 %
27020 Eanadoallu, gilvvaqárdedoallu ja vuovdedoallu	1 850	1 850	0	0,0 %
27030 Boazodoallu - ohcanvuodot doarjja	1 750	1 750	0	0,0 %
27030 Lassieláhusat boazodoalus - ohcanvuodot doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
25501 Deanulinstituhtta - njuolggodoarjja	532	500	32	6,4 %
25601 Bivdu - njuolggodoarjja	500	0	500	-
29502 Boraspireseminára	150	150	0	0,0 %
28802 Luossaprošeakta - prošeakta	0	500	-500	-
Submi	9 482	9 450	32	0,3 %

7.2.2 Mearrasámi vuoigatvuodát – Borjjádat – prošeakta

Prošeavtta mihttomearri: Mearrasámi vuoigatvuodát nannejuvvojit láhkaásahusas ovdal 2030.

Sápmelaččaid kultursuodjalus ON siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvnnas sisttisdoallá guolástanrievtti. Álbmot sámi guovlluin ferte lágas beassat nannet iežas rievtti guolástit birgehahti ekonomalaš áigái boaduin, ja ovdamuni go resursaboadus leat ráddjemat. Lea stuorra dárbu nannet organisašuvnnaid mat ovddastit mearrasámi ealáhusberoštumiid ja vuoigatvuodalaččaid. Láhkaásahusa ferte heivehit dainna lágiin ahte sámiid oassálastinriekti ođasmuvvi mariidna resurssaid geavaheapmái, stivremii ja hálddašeapmái fuolahuvvo buorebut go dahkkojuvvo odne.

2023:s álggahuvvui ovdadutkan mii galgá geahčadit vuoigatvuodabarggu doaimmanmuni dahje vejolašvuodaid ja buktit ávžžuhusaid váldoprošektii. Ovdadutkamis áigu sámediggi viežžat máhtu máhttobirrasiin, resursaolbmui ja eará berošteddjiin almmustahttin dihte eará vejolaš sisabeassamiid bargui.

Várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.2.3 Mariidnaeláhusat

Dan rájes go ásavuvvui lea Sámediggi ángiruššan sihkkarastit álbmogii sámi guovlluin guolástanrievtti. Doarjja fatnasa ja doalu háhkamii, ja dasto infrastruktuurra ásaheapmi nannámis earret eará guolleuoastáiváldimii, lea leamaš dehálaš oassi Sámedikki váikkuhangaskaomiid geavaheamis. Ollu čájeha ahte dát bealit leat váikkuhan posiitivalaččat guolástusaid ovdáneapmái sámi guovlluin. Sihkkarastin dihte báikkálaš árvobuvttadeami, mii hukse vuoddu bissovaš ássamii ja ealli mearrasámi kultuvrii, de lea dehálaš ahte Sámediggi joatká barggu sihkkarastit sápmelaččaide guolástanrievttiid. Sámedikki váikkuheapmi guolástanpolitihkkii dáhpáhuuvvá odne konsultašuvdnaortnega aktiivvalaš geavaheami, oassálastima bokte areála- ja guolástanregulerenproseassaide,

Fjordfiskenemndas (Vuotnaguolástanlávdegotti) bargguid čuovvuleami bokte ja ovttasbarggu ja gulahallama bokte guolástanealáhusaid organisašuvnnaiguin.

Mariidnaealáhusat - ohcanvuđot doarjja

		(duháhiid mielde)			
		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
27010	Mariidnaealáhusat - ohcanvuđot doarjja	2 700	2 700	0	0,0 %
Submi		2 700	2 700	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearit – Mariidna ealáhusat:

- Bisuhit ja nannet barggolašvuoda mearrasámi guovlluin mas leat buorit rámmaeavttut unnimus bivdofatnasii

Vuoruheamit – Doarjja mariidnaealáhusaide:

- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat lassánahttet árvobuvttadeami ja mariidna luodduvidá ávdnasiid muohkadeami, erenoamážit dainna áigumušain ahte bisuhit ja nannet guollevuostáiváldinrustegiid.
- Bivdofatnasiid, reaidduid ja dávviriid vuosttaš geardde investeren.
- Nuoraid guolástusprošeavttat.

Várrejuvvo 2 700 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.2.4 Luossa

Sámediggi mearridii 2021:s Sámediggedieđáhusa luosa birra. Sámedikki luossabivdopolitihkka lea huksejuvvon sámi árvvuide mas lagasvuolta lundui, máhttu luonddu birra ja luonddu árvvusatnin lea dehálaš. Sámedikki mihttomearrin lea sihkkarastit báikkálaš ja ceavzilis hálddašeami dan bokte ahte árbevirolaš máhttu adno ovttá dásis dutkamiin, vai luossabivddu sáhtta joatkašuvvat dehálaš oassin sámi kultuvrras. Sámediggi háliida ahte dat resurssat hálddašuvvojit dainna áigumušain ahte sihkkarastit min boahhtevaš buolvvaide birgenlági ja guhkes áiggi perspektiivvas.

Deanuinstituhtta - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri – Deanuinstituhtta:

- Deanuinstituhtta ovddida ja veahkeha buoridit máhttu luossabivddu ja johkasámi kultuvrra birra.

Deanuinstituhtta lea luossabivddu ja johkasámi kultuvrra máhttogoovddáš. Dehálaš fágasuorgi lea sámi árbevieruid ja árbevirolaš máhttu dutkan ja dokumenteren sihkkarastin dihte ahte dát máhttu sirdašuvvá mánáide ja nuoraide. Dát lea dehálaš seailluhan ja ovdánahttin dihte luossabivddu ja johkasámi kultuvrra.

Várrejuvvo 532 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Bivdu - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri – Bivdu:

- Nannoset mearrasámi vuoigatvuodát.

Bivdu lea ideála ja politihkalaččat sorjjasmeahttun riikaviidosas ealáhusorgána. Bivdu áimmahuššá buot mearrasámi guovllu ássiid rivttiid mat leat čadnon mariidna resurssaid (maiddáii luosa) ávkkástallamii ja geavaheapmái.

Várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.2.5 Eanadoallu, gilvvagárdedoallu ja vuovdedoallu

Sámediggi áigu politihkalaččat ja doarjagiiguin váikkuhit dasa ahte buvttaduvvo eanet biebmá ja rekruteren vuoddealáhusaide ja lotnolasealáhusaide lassána Sámis. Vaikko doalut eanadoalus geahppánit, de ii unno árvoháhkkan vásttolaččat. Dán sáhtta čilget nu ahte šaddet sihke stuorát ovttagat eanadoalus ja buvttadeapmi ovttaga nammii stuorru. Sámediggi áigu váikkuhit dan ovdánahttimii gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin, addit cealkámušaid eanandoallošiehtadussii, ovttasbargat ja gulahallat eanandoalloorganisašuvnnaiguin, ja sihkkarastit ođasmahtton máhtu ja ovttastahtton politihkkahábmema ealáhusa siskkobealde. Sámediggi áigu maiddái ángiruššat movttiidahttit nuoraid bargagoahtit eanandoaluin.

Eanadoallu, gilvvagárdedoallu ja vuovdedoallu - ohcanvuđot doarjja

		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	(duháhiid mielde) % erohus
27020	Eanadoallu, gilvvagárdedoallu ja vuovdedoallu	1 850	1 850	0	0,0 %
Submi		1 850	1 850	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – eanandoallu, gilvvagárdedoallu ja vuovdedoallu:

- Bisuhit dáláš bargolašvuoda ja doallostruktuvrra eanandoalus.

Vuoruheamit – Eanandoallu, gilvvagárdedoallu ja vuovdedoallu:

- Ođđa vistit ja doaibmavisttiid viidát earáhuhttimat.
- Doaibmabijut ja proševttat mat váikkuhit boraspirevahágiid dokumenteret.
- Láhčči doaibmabijut ja proševttat mat buoridit rekruterema, árvoháhkama ja ovdáneami ealáhusas.
- Oktasašdoaimmat mat gusket háhkamiidda, rekruteremii, čálgoortnegiidda ja gelbbolašvuoda loktemii.

Várrejuvvo kr 1 850 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.2.6 Boazodoallu

Sámi boazodoallu lea ealáhus ja eallinvuohki oallugiidda Sámis. Boazodoallu lea leamaš gievra heivehallat ja lea čuđiid jagiid addán birgejumi ollu sámiide. Sámediggi háliida nannet boazodoalu riektivuodu, ja áigu váikkuhit dan ahte boazodoallu ovddiduvvo ja bisuhuvvo árbedieđuid guoddin. Ollu nuorat háliidit boazodollui, muhto lea hástaleaddji rámmaeavttuid geažil, nugo siidaosait, boazolohku ja areála. Guohtonareálat gáržžidit ovdánavjolašvuoda boazodoalus, man oktavuodas guohtoneatnamiid massin lea áittan ealáhusa stuorrumii. Lea maiddái hui stuorra dárbu sihkkarastit daid guohtonareálaid mat leat vel báhcán boazodollui bisuhan dihtii ceavzilis ealáhusa.

Boazodoallolávdegoddi maid NBR ja sámediggi nammadedje buvttii evttohusas ođđa boazodoalloláhkii 2022 čavčča. Sámediggi attii ođđajagimánus 2023 evttohusa ođđa boazodoalloláhkii Ráđđehussii. Ráđđehus lea mearridan álggahit barggu ođasmahttit boazodoallolága.

Go doarju proševttaid ja doaibmabijuid mat nannejit árbedieđuid, de loktejuvvo doarjaga bokte boazodoallu bearašvuđot ealáhusas. Dan sivas go stuorrunvejolašvuodat leat gáržžit, de lea dárbblaš geahččat buvttaduvvoama ja boazobiergomárkana ovdáneami, ja báikedoalu ja siidadoalu. Árvoháhkkan nannejuvvo eanet muohkademiin, borramušbuvttademiin ja báikkálaš borramušaid ángiruššamiin.

Boazodoallu - ohcanvuđot doarjja

(duháiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
27030 Boazodoallu - ohcanvuđot doarjja	1 750	1 750	0	0,0 %
Submi	1 750	1 750	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Boazodoallu:

- Sihkkarastit ja nannet árbevirolaš bearašvuđot boazodoalu, ja buoridit dietnasa ja vuolidit massinlogu boraspiriide.

Vuoruheamit – Boazodoallu:

- Investeremat mat váikkuhit sakka hutkkálašvuhtii ja ovdáneapmái boazodoalus.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat nannejit bearašvuđot boazodoalu árbevirolaš máhtu.
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat veahkehit dokumenteret bohccuid maid boraspiret leat goddán.
- Doaibmabijut maid mihttomearri lea oahppat/oahpahit árbevirolaš máhtu.
- Liseansa- ja earrebivddu beroštupmái, ángiruššamii ja beaktiviluhtii váikkuheadji doaibmabijut
- Roassodoaibmabijut boazodoalus go leat earenoamáš dilálašvuodát.
- Investeremat, doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit dokumenteret bohccuid maid boraspiret leat goddán.

Várrejuvvo 1 750 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Lassiealáhusat boazodoalus - ohcanvuđot doarjja

(duháiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
27040 Lassiealáhusat boazodoalus - ohcanvuđot doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
Submi	1 500	1 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Lassiealáhusat boazodoalus:

- Eanet fitnodagat ja eanet dienas doaimmain main lea vuolggasadji boazodoalus.

Vuoruheamit – Lassiealáhusat boazodoalus:

- Doaibmabijut mat mearkkašahtti láchkai váikkuhit hutkáivuhtii ja fitnodatovddideapmái.
- Gánnáhahtti ásaheamit main lea vuolggasadji boazodoalus.

Várrejuvvo 1 500 000 ru ulbmilii 2024:s.

7.2.7 Boraspiret

Boraspirepolitihkas lea stuorra váikkuhanfápmu mihttomearrii vuodđoealáhusaid siskkobealde. Sámedikki mihttomearriin lea ahte boraspirehálddašeapmi lea dakkár dásis ahte dat ii áitte sámi guohtonealáhusaid

ceavzilvuoda. Vásihusvuodot ja árbediehtu guohtunealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassi máhttovuodus go mearrádusat boraspirepolitihkas ja -hálddašeamis dahkkojuvvojit.

Boraspiret buktet hástalusaid guohtunealáhusaide, ja leat dagahan ekonomalaš vahága go buhtadanortnegat eai govčča duohta vahágiid. Guohtunealáhusat fertejit olles guohtunáigodagas plánat movt sii sáhttet eastadit sávzzaid massima boraspiriide.

Boraspireseminára

Lea dehálaš ahte dat miellahtut geaid Sámediggi nammada boraspirelávdegottiide lea ovttalaš máhttovuoddu sámi ealáhusaid birra ja boraspirehálddašeami mearkkašumi birra daidda. Galgá danne lágiduvvot boraspireseminára boraspirelávdegottiid miellahtuide ja sadjásašláhtuide.

Várrejuvvo 150 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.3 Mánngabealat ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Gánnáhahtti fitnodagaid lohku lassána

Kapihtal fáttmasta mánngabealat ealáhusaid, sámi mátkealáhusa, árvoháhkama ja ealáhushtkama. Dát ealáhusat ja sierramárkanlaš ealáhusat ovddastit ođasmuvvi resurssaid mat váikkuhit aktiivvalaččat ođđaásahemiide ja innovašuvnnaide sámi guovlluin. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavttaid mat luvvejit daid ealáhusaid potenciála.

Ealáhushtkan, innovašuvdna ja ođđahutkan leat dehálaččat sámi servodaga ođasmahttimii ja ovdáneapmái. Innovašuvnnat leat dehálaččat jus galgá buoridit gánnáhahttivuoda ja dan bokte ásahit eanet ođđa bargosajiid. Sápmi Ealáhussiida (Sápmi næringshage) lea mielde nationála ealáhussiidaprográmmas ja dan fierpmádaga bokte nationálalaččat (SIVA) ja regionálalaččat (fylkkasuohkanat, eará ealáhussiiddat ja máhttoguovddážit) lea dat aktiivvalaččat mielde váikkuheame ahte bohtet ođđa fitnodagat ja innovašuvnnat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámediggi áigu danin láchit dili nu ahte Sápmi ealáhussiida ovdánahttojuvvo ja oažžu rámmaid vai sáhtá leat guovddáš reaidun fitnodagaid ovddideames min guovlluin.

Čuovvulit Stuorradiggedieđáhusa Dieđ. St. 37 (2020-2021) Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – Ealli sámi báikkálaš servodagaid ealáhusvuoddu, bargá Sámediggi ásahit eanet bargosajiid sámi báikegottiin. Ealáhuseallimis lea dárbu buori ráđdeaddi- ja bagadallanapparáhttii ja juolludeapmi Sápmi ealáhugárdái sihkkarastá dákkár fáaldaga.

7.3.1 Čoahkketabealla - Mánngabealat ealáhusat

(duháhiid
mielde)

		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
27101	Mánngabealat ealáhusat - ohcanvuodot doarjja	4 500	4 500	0	0,0 %
25001	Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja	1 158	1 088	70	6,4 %
25101	Nuorra Ealáhushtkan - njuolggodoarjja	298	280	18	6,4 %
Submi		5 956	5 868	88	1,5 %

Máנגgabealat ealáhusat - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
27101 Máנגgabealat ealáhusat - ohcanvuđot doarjja	4 500	4 500	0	0,0 %
Submi	4 500	4 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Máנגgabealat ealáhus:

- Fitnodatlogu stuorrun lahkona 2 % sámi guovlluin.

Vuoruheamit – Máנגgabealat ealáhus:

- Doaibmabijut mat mearkkašahtti láhkái váikkuhit hutkáivuhtii ja fitnodatovddideapmái.
- Doaibmabijut mat nannejit ealáhusaid main lea stuorrunpotensiála ja alla barggolašvuohta vai olmmošlohku/sirddolašvuohta lassána
- Doaibmabijut ja proševttat mat nannejit doaimmahusaid maidda koronadávda lea erenoamáš garrasit čuočcan.

Várrejuvvo 4 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.3.2 Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sápmi ealáhussiida fállá fierpmádaga, gelbbolašvuođa ja beaktilis doarjaga ealáhuseallimii iežas doaibmaguovllus.

Sápmi Ealáhussiida lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovlun.

Ealáhussiidii gullet Unjárgga, Deanu, Porsáנגgu, Kárášjoga gielddat ja Guovdageainnu suohkan. Ealáhuseallimis sámi guovlluin leat ollu smávva fitnodagat main lea stuorra vejolašvuohta stuorrut ja ovdánit. Ovttasbargu, fierpmádathuksen, gelbbolašvuođa lokten ja árjjalaš doarjjaapparáhta lea dehálaš buori ovdáneapmái ealáhuseallimis. Sápmi ealáhussiida fuolaha dán doaimma.

Várrejuvvo 1 158 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.3.3 Nuorra Ealáhushutkan – njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Nuorra ealáhushutkamis lea earenoamáš fokus ovdánahttit mánáid ja nuoraid hutkáivuođa, ráhkadanilu ja jáhku alcceseaset sámi guovlluin Romssas ja Finnmarkkus.

Ođđaásaheamit leat mearrideaddjin ealáhuseallima stuorrumii ja ođasmuvvamii ja buvttihit dakko bokte eanet bargosajiid. Jus galggaš lihkestuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet ođđaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllas. Nuorra ealáhushutkan bargá sierra oahppoáigumušaiquin konkrehta bargo- ja prošektibargamušaiquin mat earret eará loahpahuvojit gilvvuiguin. Nuorra ealáhushutkama doarjagis leat earenoamážit sámi guovllut guovddážiis.

Várrejuvvo 298 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.4 Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš

Hutkás ealáhusat sísttisoallá ollu iešguđetlágan fitnodagaid, main sámi dáidda ja kulturovdanbuktin lea guovddázis doaimmas. Sámediggi definere hutkás ealáhusaid ealáhussan main sámi kulturoasit leat guovddáš oasit doaimmas. Sámi hutkás ealáhusaid hástalusat leat ahte leat olu smávva fitnodagat mat illá gánnáhit ja sin vejolaš márkan lea guhkkín eret Davvi-Norggas. Vejolašvuodat leat ollu danne go eanet ja eanet olbmot leat čalbmagohtán sámi kultuvrra ja sámi designa. Go lea posiitiiva ovdáneapmi ealáhusas, de lea dehálaš ahte Sámediggi čuovvola dan, vai ovdáneapmi dáhpáhuvvá sámi fitnodagaid eavttuid mielde.

Sámi mátkeealáhussan definerejuvvo mátkeealáhus mas sámi kulturoasit leat guovddáš oassi doaimmas. Sámi mátkeealáhus dehálaš ássamii, barggolašvuhtii, ja árvoháhkamii sámi guovlluin. Sámi mátkeealáhus lea guhká leamaš okta Sámedikki ángiruššansurggiin. Sámi mátkeealáhusas gaskkustuvvo sámi kultuvra olu gallededdiide mii fas lassánahtá ipmárdusa sámi kultuvrii.

Davvi Norgga biebm- ja mátkeealáhusprošeakta álggahuvvui 2019:s. Dát galgá nannet báikkálaš biepmuid ja árktalaš borramušaid ángiruššama ovtas mátkeealáhussain. Innovašuvdna Norggas lea ovddasvástáduš prográmmas ja Sámediggi lea mielde ruhtadeamen. Doaimmat boazodoalus, eanandoalus, mariidnaealáhusas ja mátkeealáhusas searvadahttojuvvojit. Sámi borramušvieruin ja sámi kultuvrras lea stuorra ovdamunni dán ángiruššamis.

Sihke nationála ja regionála dásis lea fokus mátkeealáhusovdáneapmái. Sámi mátkeealáhusa ángiruššan galgá huksejuvvot albma ja jáhkehahtti sámi mátkeealáhusbuktagiidda. Sámediggi háliida ahte sámi mátkeealáhus ovddida nana mearkagálvvuid main lea čielga sámi faggi, mas etihkka sámi kultuvrra kommersialiseremis maiddá lea oassi das. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte mátkeealáhusovddideapmi obbalaččat nanne sámegeiela, sámi kultuvrra ja eallinvuogi buori ja etihkalaččat dohkálaš vuogi mielde. Sápmelaččat ieža fertejit bidjat eavttuid dan ealáhuspolitihkalaš mátkeealáhusovdáneapmái mii geavvá.

Sámi dáidda ja kultuvra lea mañemus jagiid hirbmadit loktejuvvon sihke nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Mañemus Veneziabiennála bokte 2022 giđa. Dáiddárkollektiiva dáiddadálle Guovdageainnus lea eará ovdamearka ahte hutkás ealáhusat ja dáiddarat ovtas sáhttet addit stuorra synergiijaid. Mis lea maiddá dáruiduhttinhistorjá mii lea váikkuhan stereotiipiseret sámi mátkkoštanealáhusa ja muhtin oktavuodain ja surggiin váikkuhan min historjjá ja mitalusaid gaskkusteami heađušteapmái. Dat fas veadjá leat hehtten sámi mátkeealáhusa ovdáneami. Sámediggi háliida laktit posiitiiva vuoimmi ja ovdáneami mii lea dáidda- ja kultursuorggis lagabui mátkeealáhusa.

Sámi borramušaid ja bákkálaš árbevieruid bokte sáhtá nannet min mitalusaid vel eambo ja Leahkit goalmát oassin obbalaš ángiruššamis nannen dihte ealáhusvuodu sámi guovlluin. Leat olu fitnodagat mat sihke vuvdet, gaskkustit ja reidejit sámi biepmu. Dát leat hui unnán koordinerejuvvon go guoská sámi biepmuid promotereami ja distribušuvdnii. Sámediggi oavvilda ahte lea vejolaš ovdánahttit Sámi bivnnuhis mátkemihttun, ja dainna lágiin laktit sámi mátkeealáhusa, hutkás ealáhusaid ja biepmu lagabui oktii.

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dálá ja ođđa akteverrat hutkás ealáhusain ja sámi mátkeealáhusas ráhkadit nanu ja gánnáhahtti fitnodagaid maid vuodđu lea sámi kulturovdanbuktimis mii speadjalastá Sámi girjávuoda.
- Sámi bibmui eanet árvvu hukset.

7.4.1 Čoahketabealla - Sámi mátkeealáhusat, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
28602 Sámi mátkeealáhusčoahkit ja innovašuvdnafierpmádat - prošeakta	750	750	0	0,0 %
28603 Sámi borramuš - prošeakta	750	750	0	0,0 %
27202 Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš - ohcanvuđot doarjja	4 000	4 000	0	0,0 %
25201 Dáiddadállu - njuolggodoarjja	761	471	290	61,6 %
Submi	6 261	5 971	290	4,9 %

7.4.2 Sámi mátkeealáhusčoahkit ja innovašuvdnafierpmádat - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannet sámi mátkefitnodagaid fierpmádaga.

Prošeavtta hukse earret eará Johtit 1 ja 2 ala. Galgá čađahuvvot mátkeealáhusbirrasa ja máhtolašvuodabirrasa dego UiT Norgga arktihkalaš universitehta ovttasbarguin ja bagademiin. Nationála mátkeealáhusstrategiija 2030 oktan Sámedikki ealáhusdieđáhusain, Šattolaš Sápmi, ávžžuha nannet ángiruššama čohkiide ja Johtit evalueren čájeha ahte lea dárbu čohkiide mátkkoštanealáhusas.

Prošeavtta ulbmilin lea nannet sámi mátkeealáhusa fierpmádathuksema vai nanne mátkefitnodagaid fágalaččat ja mátkefitnodagaid gávpejorru lassána. Dan dahkat doaimmaid bokte čadnon buvttaovdánahttimii, digitála gelbbolašvuhtii, ja mearkagálvohuksema vai sámi mátkeealáhusa beassan márkaniidda buoriduvvo. Prošeakta Sámi čoahkit galgá ohcat lagat oktiičatnama hutkás ealáhusaide, nugo lea ávžžuhuvvon olggobeale evalueremiin sámi mátkeealáhusas. Guovddázis galgá leat ealáhusa ámmátlašvuoda buorideapmi mas sámi kultuvrra gaskkusteapmi ehtalaš ja kvalitatiivvalaš buori vuogi mielde. Prošeakta bistá 3 jagi.

Sámediggi lea 2023:s bargagohtán obbalaš strategiijain sámi mátkeealáhusii. Dát lea ovttasbargoprošeakta gaskal Sámedikki, Sápmi næringshage, Innovasjon Norge (Innovašuvdna Norga), Nordnorsk reiseliv (Davvinorgga mátkeealáhus), UiT (Romssa universitehta, Nord Universitet (Davvi universitehta) ja ealáhusa. Strategiija lea vuordimis gárvvis vuosttaš jahkebealis 2024 ja lea vuodđun boahhte áiggi mihttomeriide, strategiijaide ja vuoruhemiide.

Várrejuvvo 750 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.4.3 Sámi borramuš - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Fitnodagat atnigohtet ja čalmmustahttet sámi borramušvieruid

Sámi borramuš lea 3-jagáš prošeakta. Prošeakta lea earret eará huksejuvvon ovdeš prošeavttaid dego Máistu, Faamoe Lokalmat (2021) evalueremiidda ja odđaset báikkálaš ja sámi borramušvieruid márkanaanalyaide. Prošeakta

galgá čađahuvvot mátkeealáhusberrasa ja máhtolašvuodaberrasa dego UiT Norgga arktihkalaš universitehta (Romssa universitehta) ovttasbarguin ja bagademiin.

Prošeavtta mihttomearri lea ahte fitnodagat atnigohtet ja čalmmustahttet sámi biebmovieruid, mii dagaha eanet gálvojođu nu ahte ealáhus ceavzzášii ja attášii birrajagi ollesáiggi barggu. Sámi biepmu oassemihttomeari lea čalmmustahttit mearrasámi biebmovieruid ja váikkuhit nana čohkiide mat huksejit mearkagálvvuid mat addet eanet fágalaš kvalitehta ja gávpejoru. Prošeavtta aktivitehtat leat čadnon buvttavdánahttimii, digitála gelbbolašvuhtii ja mearkagálvohuksemii, nannoset čanastahkii gaskal sámi borramuša ja hutkás ealáhusaid. Ámmátlašvuoda buorideapmi galgá deattuhuvvot ealáhusas gos sámi kultuvrra gaskkusteapmi ehtalaš ja kvalitatiiivvalaš buori vuogi mielde galgá leat guovddážiš.

Várrejuvvo 750 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.4.4 Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
27202 Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš - ohcanvuđot doarjja	4 000	4 000	0	0,0 %
Submi	4 000	4 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš:

Oktiičatnat, nannet ja oktiiheivehit sámi mátkeealáhusa, hutkás ealáhusaid ja sámi borramušbuvttadeddjiid/-
lágideddjiid

Vuoruheamit – Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš:

- Prošeavttat/daibmabijut mat buvttihit ođđa ja hutkás buktagiid ja bálvalusaid mat leat huksejuvvon kulturovdanbuktimii
- Prošeavttat ja daibmabijut mat váikkuhit dasa ahte daid surggiid buktagat ja bálvalusat olahit ođđa ja stuorát márkaniid.
- Prošeavttat ja daibmabijut mat gaskkustit ja ovdanbuktet sámi sámi kultuvrra ja historjjá hutkás láhkái
- Investeremat mat nannejit sisaboađu ja leat dárbbášlaččat vai fidnosuorggit sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi borramuš šaddet eambo gánnáhahttin.
- Prošeavttat ja daibmabijut mat láhčtet aktevrraid čatnama dain namuhuvvon fidnosurggiin ja laktet daid DjO- ja ovdánahttinberrasiidda, mii sisttisdoallá fierpmádathuksema, gelbbolašvuodaloktema ja márkanovdánahttima.

Várrejuvvo 4 000 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.4.5 Dáiddadállu – njuolggodoarjja

Njuolggodoarjaga mihttomearri:

- Dáiddadállu lea loktegohtán kollektiivva miellahtuid dáiddalaš gaskkusteami nátionálalaččat ja riikkaidgaskasaččat.

Dáiddadállu lea sámi dáiddároktavuoha Guovdageainnus. Odne leat kollektiivvas 21 dáiddára iešguđetge šárjneriid siskkobealde nugo earret eará filbma, dánsun, visuála dáidda, ja girjjálašvuoha. Sámi dáiddabuktagat main lea alla kvalitehta leat jerrojuvvon sihke riikkaidgaskasaš ja nátionála aktevrraid bealis. Dáiddadállu lea aktevra riikkaidgaskasaš dásis dásis mas lea fierpmádat miehtá máilmmi. Dáiddadálu dienas lea vuordemeahttu ja

eahpesihkar. Doaibmavuodđu váikkuha negatiivvalaččat bargoveahkavuđđui ja bargobirrasii. Sámediggi háliida sihkkarastit resurssaid ja láchčit eanet gávpejoru ja dinenvejolašvuodaid. Doarjja Dáiddadállui bajiduvvo danne 250 000 ruvnnuin lassin bálkka- ja haddegoargnumii.

Várrejuvvo 761 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.5 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikkis lea áigumuš ovddidit duoji boahtteáigásaš ja geasuheaddji ealáhussan. ležas dujiid eanet vuovdin stuorát márkaniidda lea guovddážiis Sámedikki ángiruššamis. Dainna oaivvilduvvo ahte duodjeealáhus nagoda heivehit rievdadusaide ja hástalusaid ealáhussas, ja ahte ámmátlašvuolta, sisabohtu ja gánnáhahttivuolta ealáhussas buorránit.

Duoji ealáhusšiehtadus lea Sámedikki deháleamos gaskaoapmi dán ealáhusa ovddideamis. Ealáhusšiehtadusas leat earret eará doaibmadoarjjaortnet duojáriidda, investeren- ja ovddidandoarjja, ásaandoarjja, čálgoortnegat, vuovdima ovddideaddji doaibmabijut ja doarjja organisašuvnnaide.

7.5.1 Čoahkketabealla - Duodji

					(duháhiid mielde)
		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
25301	Doarjja Duodjeinstituhtii - njuolggodoarjja	6 138	5 769	369	6,4 %
25401	Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra - njuolggodoarjja	1 984	1 865	119	6,4 %
	Duoji ealáhusšiehtadus	7 200	7 100	100	1,4 %
	Submi	15 322	14 734	588	4,0 %

7.5.2 Duodjeinstituhtta – njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjeinstituhtta ovddida ja veahkeha duodjefitnodagaid eanet bargat buvttabagademiin ja buvttaovddidemiin, ja dasto fierpmádathuksemiin.

Duodjeinstituhtta lea guovddáš aktevra duoji siskobealde ja dan doaibman lea ovddidit fágagelbbolašvuoda ja addit fágalaš veahki duoji siskobealde, addit veahki buvttaovddideapmái ja buvttadanbagadusa, ja vuolggahit searvama geahččalan- ja ovddidanbargui. Bagadeaddjivirggit gullet doarjagii.

Várrejuvvo 6 138 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.5.3 Ovdánahttin ja rekruteren duodjeealáhusas – njuolgadoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra oahpaha nuoraid čeahpes fágabargin, ja addá joatkkaoahpu boazodolliide ja duojáriidda.

Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide dainna áigumušain ahte váldit fágareivve fágaoahpahušlága mielde. Oahpahuskantuvra bargá árijjalaččat fitnoohppiid rekrutteremiin boazodoalus ja duojis, ja movttiidahtta boazodolliid ja duojáriid váldit fidnoohppiid. Kantuvra lea mielde buorideame fágaid gelbbolašvuoda ja beaggima. Sámedikki doarjja galgá mannat duoji fidnoohppiortnegii ja kantuvrra bargui duodjesuorggis.

Várrejuvvo 1 984 000 ru ulbmilii jagis 2024.

7.5.4 Duoji ealáhusšiehtadus

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
28001 Doaibmadoarjja - ohcanvuđot doarjja	2 800	2 800	0	0,0 %
28002 Investeren.- ja ovdánahttinđoaimmat, DBS (HMS) ja álggahandoarjja- ohcanvuđot doarjja	800	1 200	-400	-33,3 %
28003 Duodjestipeanda - ohcanvuđot doarjja	190	210	-20	-9,5 %
28004 Buresveadjinortnegat - ohcanvuđot doarjja	120	50	70	140,0 %
28005 Gelbbolašvuohhta, oahpahus, kurssat - ohcanvuđot doarjja	250	110	140	127,3 %
28006 Márkanheiveheapmi (fátmmasta Bodø 2024) - ohcanvuđot doarjja	600	500	100	20,0 %
28030 Duojáriid Ealáhussearvi - njuolggodoarjja	630	630	0	0,0 %
28031 Sámiid Duodji - njuolggodoarjja	1 310	1 310	0	0,0 %
28008 Duodjebádji - ohcanvuđot doarjja	100	190	-90	-47,4 %
28042 Veahkki fitnodat- ja gávpeovdánahttimii	400	0	400	-
28040 Fága- ja ekonomiijalávdegoddi - prošeakta	0	100	-100	-100,0 %
Submi	7 200	7 100	100	1,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarjja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš dujiid gávpejođu.

Vuoruheamit - Doaibmadoarjja:

- Duojárat geain unnimus 50 % iežas dietnasis bohtá iežas duddjon árbevirolaš dujiid vuovdimis.
- Duojár galgá leat registrerejuvvon lasseárvodivatregisteris ja galgá leat gálvojohtu unnimusat 50 000 ru ovddas duojis (brutto).

Várrejuvvo 2 800 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Doarjjaortnega mihttomearri- investeren. ja ovdánahttinđoaimmat, konsuleanttaveahkki ja álggahandoarjagat:

- Buoridit duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja dietnasa.

Vuoruheamit – Investeren- ja ovdánahttinđoaimmat, konsuleanttaveahkki ja álggahandoarjagat:

- Fitnodagat main fitnodatovddideapmi deattuhuvvo.

Várrejuvvo 800 000 ru ulbmilii 2024.

Doarjjaortnega mihttomearri- Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuohta duojsis.

Vuoruheamit – Duodjestipeanda:

- Joatkkaskuvlla oahppit geat olles áigge lohket Jo1 Design ja giehtaduodji dahje Jo2 Design ja giehtaduodji.
- Norgga studeanttat geat olles áigge lohket duojsi Sámiđ áhpadosguovdásjis dahje duojsi bachelor- ja masterdásis.

Várrejuvvo 190 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Doarjjaortnega mihttomearri- Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat duojsiidđa geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris.

Vuoruheamit – Čálgoortnegat:

- Váhnenruđat.
- Buohcanruhtaortnet.

Várrejuvvo 120 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Doarjjaortnega mihttomearri- Gelbbolašvuohta, oahpahas ja kurssat:

- Buoridit duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja gelbbolašvuođa.

Vuoruheamit – Gelbbolašvuohta, oahpahas ja kurssat:

- Duodjedoaimmat geat barget dujsiin ealáhussan ja lea ulbmil lassánahttit iežaset dietnasa.

Várrejuvvo 250 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Doarjjaortnega mihttomearri – Márkanheiveheapmi/márkanfievrrideapmi:

- Buoridit duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja dietnasa.

Vuoruheamit – Márkanheiveheapmi / Márkanfievrrideapmi:

- Rekruteren ja vuovdima ovddidandoaimmat.

Várrejuvvo 600 000 ru ulbmilii 2024:s.

Doarjjaortnega mihttomearri- Duodjebádji:

- Láhčit oktasaš duodjedoaimmaide.

Vuoruheamit – Duodjebádji:

- Duodjebájit main leat oktasaš duodjeaktivitehtat.

Várrejuvvo 100 000 ulbmilii 2024:s.

Veahkki gávpe- ja fitnodatovdánahttimii – prošeahta

Prošeavtta mihttomearri:

- Bajidit duodjefitnodagaid gánnáhahttivuođa

Galgá čađahuvvot prošeakta go duodjefitnodagat main lea ulbmil ovdánahttit iežas fitnodagaid galget oažžut veahki gávpe- ja fitnodatovdánahttimii.

7.6 Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)

Čuovvovaš doaibmaguovllut gusket Sámedikki ealáhusovddideami doarjagii:

5430 Guovdageaidnu, olles suohkan

5403 Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:

0101 Stierdná
0102 Sievju
0103 Uhcca Liidnevuotna
0104 Stuora Liidnevuotna
0105 Gámavuotna
0106 Fielvuotna
0107 Nyvoll
0108 (Stuora) Girenjárga
0110 Latni
0201 Lákkonjárgeahči
0202 Dáhppeluokta/Vuojattuokta (Rivargohppi)
0203 Lákkovuonbahta
0204 Dálbmeluokta
0205 Vasbotnelv

5432 Láhppi, olles suohkan

2017 Ovdalaš Fálesnuori suohkan

5434 Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret:

0119 Muorral(vuotna)
0120 Vuotkevuotna (Uhcca-vuonaš)
0121 Muotki
0122 Gunnarnes
0123 Tufjord
0124 Fávle-lžžát

5435 Davvinjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:

0101 Skarsvåg
0102 Kamøyvær
0113 Oarjjábealli-Vuotnabađaguovlu
0114 Nuortaváhkeguovlu
0115 Goaskinvákke - Ráktionjár-guovlu
0117 Skuotanjangga
0118 Mannskarvik-Reaipváhki (Ráiváhki)
0119 Spierttanjárga (Spierta)
0200 Geaissavearra
0201 Geaissavearra
0202 Kniskárnjárga
0203 Duvavuotna (Irivuotna)
0204 Magerøystua
0205 Finnvik
0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret) Sarnes gili

5436 Porsángu, olles giella

5437 Kárášjohka, olles giella

5438 Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret:

0103 Dáigevuotna
0104 Gihppovuotna
0105 Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
0106 Davvesiida
0107 Idjavuotna
0108 Irgevuotna/Áttamvuotna
0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
0111 Váttesbákt-seaibbuš
0112 Gappatvarri
0113 Eretoavit
0114 Vuonjalrásšá

5439 Gáŋgaviika, olles giella

5441 Deatnu, olles giella

5442 Unjárga, olles giella

5444 Máttá-Várjjat, čuovvovaš vuodđobiirret:

0101 Buodgáibeaski
0102 Reais(a)vuonna
0103 Spurvnes /Sállam
0104 Njávdam
0402 Lávvonjárga
0403 Juranjohka
0404 Ruovdevuonna
0405 Vuorjám(johka)
0503 Čoalbmejávri
0504 Máiddet/Skrotnes 0505 Bajit Báhcceveadjji

5401 Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:

3301. Čie(k)ŋalluokta
3302. Leaibedievvá
3303. Moskaluokta
3304. Moskavuovdi
3305. Rivnnje/Vuotnasiida
3306. Suortu (davit/siskit)
3307. Várpenjárga
3308. Su(o)rgomohkki
3309. Guohcavuopmi
3310. Ullsfjordmoane
1913 Ovdalaš Skánit suohkan

5412 Rivttát, olles suohkan

5415 Loabát, olles suohkan

5417 Siellat, olles suohkan

5419 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:

0101 Gumpedallá

0102 Øvre Bakkejord 0103 Skuoddovuovdi

0104 Smørsgård

0201 Lurruaorda/Ráb-oassa

0207 Boazojohka

0208 Áisajávri

5422. Báhcavuotna, olles suohkan

5423. Gálsá, olles suohkan

5424. Ivgu, olles suohkan

5425. Omasvuotna, olles suohkan

5426. Gáivuotna, olles suohkan

5427. Skiervá, olles suohkan

5428. Ráisa, olles suohkan

5429. Návuotna, olles suohkan

1805 Áhkánjarga, čuovvovaš vuodđobiirret:

0102 Hearjjak

0109 Áravuopmi

0110 Jogasiida/Eanosiida

0111 Luodnegohpie

1875 Hábmmer, čuovvovaš vuodđobiirret:

0116 Strávnjunnie

0117 Vædtja (Veaggovárri)

0118 Jávresoalgge

0119 Grensefjellene – Rádjevárit

1850 Ovdalaš Divtasvuona suohkan

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:

0109 Evenáššmárku

0110 Gállogieddi

0111 Leairusaide/Osmárkku

0114 Leangáviika/ Duorgga (Snubba)

0117 Veaggo

Lassin geografálaš doaibmaguvlui sáhtttá doarjja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- Duodjái miehtá riikka
- Boazodollui ja boazodoalu lassiealáhusat main sámi kulturoasit leat dehálaš oassin doaimmas
- Hutkás ealáhusaide main sámi kulturoasit leat guovddáš oassin lullisámi, bihtánsámi ja julevsámi guovlluin
- Mátkealáhusaide main sámi kulturoasit leat dehálaš oassin lullisámi, bihtánsámi ja julevsámi guovlluin

8 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láchčit dili vai ovdánahttojit girjás sámi dáidda- ja kulturdoaimmat.

Sámediggi iešguđege váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte ja gulahallamiin ja ovttasbarguin aktevrraiguin kultursuorggis, oččoda Sámediggi buriid rámmaeavttuid sámi dáiddáriidda, sámi kulturásahusaid viidáset ovddideapmái, sámi girjjálašvuhtii, sámi valáštallamii, ja eará áššesurggiide kultursuorggis.

Viiddis válljenvárri ámmátlaš sámi dáiddarat, nanu kulturásahusat ja organisašuvnnat, kulturbargit ja eará aktevrrat geain lea doaibmamunni, ja dihtomielalašvuhta man dehálaš lea seailluhit ja viidáset fievrridit sámi ávnnaslaš ja ávnnaskeahkes kulturárbbi, leat fáktorat mat váikkuhit dasa ahte joksat mihttomeari ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallimis mas lea buorre dássi maiddáí boahhteáiggis.

Sámediggi galgá leat okta deháleamos eavttuidbiddji sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddáí ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seamma ovdánanvejolašvuodát go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámi dáidda ja kultuvra leat guhkes áiggi badjel ožžon saji riikkaidgaskasaš márkaniin, ja lea maŋimus jagiin nannosit ovdánan sierra riikkaidgaskasaš arenain. Sámediggi áigu doarjut lassánan beroštumi sihke nationála ja riikkaidgaskasaš dásis sámi dáidaga ja kultuvrra ektui, ja láchččojuvvo nu ahte dát vuoruhuvvo bušehtas. Sámediggái lea maiddáí dehálaš sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid rolla ođđa áiggis ja min lagaš historjjás, ja háliida láchčit oktavuodaide dáid gaskka ja nationála ja riikkaidgaskasaš fierpmádathuksema.

Sámedikki dievasčoahkkin nannii geassemánus 2021 áššis Eaiggátvuoha sámi ávnnaskeahkes kulturárbaí ahte leat sápmelaččat ieža geat eaiggáduššet min ávnnaskeahkes kulturárbbi. Dasto ahte ferte joatkit proseassain mas čielggadit málliid ja doaibmabijuid hukset struktuvrraid ja vuogiid eaiggátvuhtii. Proseassat fertejit fátmmastit olles Sámi ja Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) ferte leat guovddázis dán barggus. SPR lea doaibmaplánastis mearridan čuovvulit barggu sámi kulturárbbiin rájaid rastá.

Sámedikkis lea buorre ovttasbargu dáiddárorganisašuvnnaiguin. Njeallje jagáš ovttasbargošiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaskka, dáiddáršiehtadusa jahkásaččat šiehtadallamiin mii lea guovddáš gaskaoapmi. Šiehtadus lea ásahuvvon ovttasbarggu nannema várás dáiddáriiguin vuoruhemiid birra sámi dáidaga ovddideamis.

Sámediggái lea dehálaš háhkat fágalaččat nana sámi ásahusaid dan bokte ahte gulahallat ja váikkuhit ekonomalaš rámmaiguin. Sámedikki rámmaeavttut ja váikkuhangaskaoamit addet sámi ásahusaide muni ovdánit ja ođđa láchkai jurddašit vai šattašedje buorit arenat sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideapmái.

Sámediggi lea maŋimus jagiid čalmmustahtán sámi girjjálašvuoda ja ollu rievddan ortnegiid mat gusket girjjálašvuoda buvttadeapmái ja gaskkusteapmái. Seammás lea várren ruđa lohkanággirdemiide ja ođđa gaskkustanvirggiide lullisámi ja julevsámi guovllus mat leat doaibman jagi 2021 rájes. Buohkanassii dat buvttada ollu sámi girjjiid mat gaskkustuvvojit lohkkiide.

Váilevaš dahje eahpedohkálaš statistihka ja eará vuodđodokumentašuvdna lea oppalaččat hástalus sámi servodagaide ja Sámediggái. Dárbbášuvvo eanet tállavuodđu, ja eanet vuogádatlaš geahčastat dillečilgehusin, rávnnjiin, treanddain ja hástalusain sámi dáidda- ja kulturfealltas, vuodđun váttisvuodaide čoavdimii ja strategiijaid ja doaibmabijuid ulbmila várás.

8.1 Áŋgiruššansuorggit – Kultuvra

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kultuvrra siskkobealde:

- Sámi dáidaga ja kultuvrra láchčima, ovttasbarggu ja eavttuid ovddideapmi.
- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Sámi girjjálašvuoha.
- Sámi mediat.
- Sámi valášállan.

8.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit – Kultuvra

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	17 197	16 398	799	4,9 %
Sámi kulturásahusat	144 104	122 827	21 277	17,3 %
Sámi girjjálašvuoha	19 671	18 903	768	4,1 %
Sámi mediat	5 723	5 379	344	6,4 %
Sámi valášállan	4 983	3 561	1 422	39,9 %
Submi	191 678	167 068	24 610	14,7 %

8.2 Sámi dáidaga ja kultuvrra láchčima, ovttasbarggu ja eavttuid ovddideapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet oainnusmahttit sámi dáidaga ja kultuvrra ja máhtu daid birra.

Sihke sámis ja riikkaidgaskasaččat lea stuorra beroštupmi sámi dáidagis ja sámi dáiddáriin. Sámediggi galgá leat dehálaš eavttuidbiddji sámi dáidaga ovddideamis. Lea dehálaš oažžut sadjái buriid rámmaeavttuid ja buriid ekonomalaš ortnegiid. Ovttasbargu eará almmolaš aktevrraiguin kultursuorggis lea dehálaš strategiija mihttomeari juksamii.

Buorit rámmaeavttut olahuvvojit maiddá gulahallama ja ovttasbarggu bokte áigeguovdilis aktevrraiguin kultursuorggis. Sámedikkis lávejit leat hálddahaslaš gulahallančoahkkimat ollu relevánta aktevrraiguin, nugo Kulturdepartemeanttain, Kulturdirektoráhtain, Kulturásahusain, muhtin fylkkagielddaiguin ja earáiguin. Dát ovttasbargu lea ávkkálaš buohkaide.

8.3 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáiddáriin leat buorit vejolašvuodát ovdánit dáiddalaččat.

Sámi dáidda- ja kulturdovdomearkkaid girjáivuotta lea dehálaš. Seammás lea seamma dehálaš ahte dáidda hásttuha ja ovddida sámi kultuvrra ja servodagas. Sámi dáiddárat leat leamaš mielde boktime ságastallama dehálaš servodatáššiid birra sámi servodagas, ja leat váikkuhan dan oainnusmahttima maiddá olggobealde sámi servodaga. Sámi dáiddárat dárbašit buriid rámmaid iežaset dáidaga hábmemii ja doaibmamii. Sámedikki deháleamos gaskaoamit dán oktavuodas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, muhto maiddá váikkuhanvejolašvuotta mii mis lea konsultašuvnnaid, gulahallama, oktavuoda ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte lea lunddolaš politihka hábmemis árjjalaččat gulahallat sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin politihka ja strategijaovddideami oktavuodas. Ovttasbargošiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaska bidjá dasa vuodu. Jahkásaš dáiddáršiehtadus beliid gaskkas lea deháleamos reaidu olahit dán mihttu, ja lea šaddan sihke dehálaš strategalaš arena ja váikkuhangaskaoapmin dáidaga- ja kulturpolitihka čađaheamis.

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
33001 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	10 891	10 092	799	7,9 %
32001 Luohiti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
32101 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	3 806	3 806	0	0,0 %
Submi	17 197	16 398	799	4,9 %

8.3.1 Sámi dáiddáršiehtadus

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
33001 Sámi dáiddáršiehtadus - njuolggodoarjja Sámi dáiddárráđái	10 891	10 092	799	7,9 %
Submi	10 891	10 092	799	7,9 %

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnaid ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Ovttasbargošiehtadusas Sámi Dáiddárráđđi / Samisk kunstnerråd (SDR) ja Sámedikki gaska leat mihttomearit sámi dáiddapolitiikkii ja njuolggadusaide movt šiehtadusat sámi dáiddáršiehtadusa birra galget dahkkot gaska. Dán dáiddáršiehtadusas lea ekonomalaš rámma ortnega várás maid bealit leat soahpan.

Bealit leat šiehtadallan dáiddáršiehtadusa, ja sohpe 2023 geassemánu ekonomalaš rámma jahkái 2024 mii lea 10 891 000 ru. Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii sámi dáiddáršiehtadusa čakčamánu 2023. Dát máksuojuvvo njuolggodoarjjan SDR:i.

Sámi dáiddáršiehtadus – juogadeapmi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Doaimmadoarjja Sámi dáiddárráđđái (SDR) ja čieža dáiddárorganisašuvnnaide	5 779	5 379	400	7,4 %
Stipeanda sámi dáiddáriidda	4 065	3 715	350	9,4 %
Dáiddafoanda	947	947	0	0,0 %
Čájáhusbuhtadus	100	51	49	96,1 %
Submi	10 891	10 092	799	7,9 %

Várrejuvvo 10 891 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.3.2 Luohiti ja sámi musihkka – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
32001 Luohiti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

Sámi musihkka šaddá eanet ja eanet bivnnut maŋŋá go lea boahrán eanet arenaide ja geađgejułggiide. Jodiheapmi vásihuvvo dego váilevaš gaskalađas luodi ja sámi musihkka árvogevllis. Dat sáhtta dagahit ahte musihkkáriidda ja artisttaide šaddá váttis gaskkustit sámi musihkka relevánta arenain. Go jodihanbargu sirdojuvvo jodiheadđái sáhtta

artista eanet čiekŋudit iežas dáiddalaš buvttadeapmái, ja eanet luoitit márkanfievrrideami, promoterema fitnolaš jodiheapmái. Sámedikki mihttomearri lea ahte artisttat ja jodiheaddjit ovttas sáhttet bajidit vejolašvuoda ahte sámi musihkka ja sámi artisttat sáhttet olahit stuorát márkaniidda, sihke nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat.

Sámedikkis lea fokus sámi musihkka ja juoigama buvttadeapmái ja gaskkusteapmái, ja áigu dál maiddá láchit diliid nu ahte sámi musihkkariid ja artisttaid jodiheapmi doaibmá.

Doarjjaortnega mihttomearri - Luohti ja sámi musihkka:

- Sámi musihkkariin ja artisttain leat buorit eavttut ovddidit ja vuovdalit sámi musihkka

Vuoruheamit – Luohti ja sámi musihkka:

- Luohti ja musihkkabuvttadeamit iešguđege oktavuodain.
- Sámi musihkkáriid ja artisttaid jodiheapmi ja ovddideapmi, dás maiddá promoteren, márkanfievrrideapmi ja internašunaliseren.
- Musihkkavideo, mátkedoarjja sámi musihkkáriidda ja artisttaide.

Várrejuvvo 2 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.3.3 Kulturdoaimmat – ohcanvuodot doarjja

		(duháhiid mielde)			
		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
32101	Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodot doarjja	3 806	3 806	0	0,0 %
Submi		3 806	3 806	0	0,0 %

Sihke sámis ja riikkaidgaskasaččat lea stuorra beroštupmi sámi dáidagis ja sámi dáiddáriin. Sámediggi galgá leat dehálaš eavttuidbiddji sámi dáidaga ovddideamis. Girjás sámi kultureallin dahká báikegottiid ealasin go dat buvttiha doaimmaid, gullelašvuoda, loaktima ja identitehta. Riekti seailluhit, doaimmahit, vásihit ja ovddidit iežamet sámi dáidda- ja kultureallima lea árvu mii lea vuodđun Sámedikki kulturpolitihkas. Sámediggái lea dehálaš ahte sámi álbmogis leat seamma vejolašvuodát beassat searvat kultureallimii go earátge álbmogis. Seammás lea seamma dehálaš ahte dáidda hásttuha ja ovddida sámi kultuvrra ja servodagas. Sámi dáiddárat leat leamaš mielde boktimin ságastallama dehálaš servodatáššiid birra sámi servodagas, ja leat váikkuhan dan oainnusmahttima maiddá olggobealde sámi servodaga. Danne fertejit sámi dáiddáriin leat buorit rámmat iežaset dáidaga hábmemii ja doaimmaheapmái.

Báddáddjo lea nammaduvvon Eurohpalaš kulturoaivegávpogin 2024:s. Dat šaddá stuora ja dehálaš dáh páhus, gos lea dehálaš olahit miehtá sámi oassálastima. Dan oktavuodas háliida Sámediggi vuoruhit dáiddalaš prošeavttaid main lea guoskevašvuoha Bodø2024:i.

Duohtavuoda- ja soabahankommišuvdna geigii raporttas geassemánu 1. b. 2023. Kultursuorgi dárbaša deaivvadit ja ságaškuššat movt suorgi sáhttá čuovvolit raportta. Dan lea dárba vuoruhit dán doarjjaortnegis, ahte sáhttá ohat

doarjaga deaivvadanbáikkiide ja arenaide gos ságaškuššet raportta sisdoalu.

Doarjjaortnega mihttomearri – Kulturdoaibmabijut:

- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddabuvttademiide ja kulturvásáhusaide.

Vuoruheamit – Kulturdoaibmabijut:

- Kulturdoalut main deattuhuvvo sámi dáidda, kultuvra ja servodatdigaštallan.
- Prošeavttat ja buvttadeamit main lea kultuvrralaš ja dáiddalaš bealli.
- Dáiddalaš ja kultuvrralaš doaibmabijut mánáiguin ja nuoraiguin.
- Gaskkusteapmi digitála lávddiin.
- Prošeavttat mat gozihit árbedieđuid ja ávnnaskeahces kulturárbbi.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja kultuvrra buktima riikaviidosaš oktavuhtii.
- Prošeavttat ja doaibmabijut main lea guoskevašvuohta Bodø2024 ja mat plánas galget čađahuvvot 2024:s.
- Doarjja deaivvadanbáikkiide ja arenaide gos ságaškuššet Duohtavuođa- ja soabahankommišuvnna raportta sisdoalu.

Várrejuvvo 3 806 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.4 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ásahusat mat hálddašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra, kulturárbbi ja historjjá.

Sámi kultur- ja kulturgaskkustanarenan leat dehálaš arenan sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteapmái oppalaččat iešguđege vuogi mielde. Sámi kulturásahusat ja festiválat leat guovddážiis sámi servodaga ovddideamis. Ásahusat leat servodatorganiserema oasis. Dehálaš lea ahte resurssaiguin ávkkástallojuvvo árrjalaččat, ja ahte barggus mii dahkkojuvvo lea alla kvalitehta.

Sámi kulturásahusat fertejit leat ovttadássásaččat dáža ásahusaiguin maiguin sáhtttá buohtastahttit, dás maiddái ahte dain leat ekonomalaš rámmat ja visttit/ lanjat maiguin sáhtttá hálddašit, gaskkustit, dutkat ja čađahit ovddideami. Nu ii leat dál.

Sámi kulturásahusat leat vealtameahttun deađalaččat sámi dáidaga ja kultuvrra ovdánahttimii ja ovddideapmái. Kritihkalaš lea ahte dát ásahusat hálddašuvvojit ja ovddiduvvojit buoremus vuogi mielde. Buorit struktuvrrat ja dagaldumit ekonomii, bargiid ja eará čuovvuleapmái leat deađalaččat. Stivrra ja beaivválaš jodiheaddji/ direktivrra rolla ja ovddasvástádus lea áibbas dehálaš dán barggus. Danne áigu Sámediggi čalmmustahttit dan 2023:s ja 2024:s ja loktet dihtomielašvuođa ja gelbbolašvuođa dán suorggis min ásahusaid gaskkas.

Sámediggi áigu 2024:s maid bargat dan ala ahte vuoruhuvvon huksenprošeavttat šaddet duohtan dahkkot.

8.4.1 Čoahkketabealla – Sámi kulturásahusat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
33903 Ásahusovddideapmi - gealbolokten - prošeakta	500	500	0	0,0 %
31001 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - njuolggodoarjja	551	518	33	6,4 %
30001 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	2 075	1 950	125	6,4 %
30101 Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja	5 878	5 524	354	6,4 %
Festiválat - njuolggodoarjja	8 050	7 095	955	13,5 %
Teáhterat - njuolggodoarjja	41 328	28 880	12 448	43,1 %
Museat – njuolggodoarjja	74 274	68 923	5 351	7,8 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat njuolggodoarjja	9 448	7 937	1 511	19,0 %
32201 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	2 000	1 500	500	33,3 %
Submi	144 104	122 827	21 277	17,3 %

8.4.2 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoavegávpot 2024 – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
31001 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoavegávpot 2024 - njuolggodoarjja	551	518	33	6,4 %
Submi	551	518	33	6,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bodø2024:s lea čielga sámi profiila ja sámi sisdoallu mii dahká sámi giela, dáidaga ja kultuvrra dovddusin Bådåddjos, Norlánddas, Norggas ja Eurohpás.

Bådåddjo lea beassan Eurohpalaš kulturoavegávpogin 2024:s ja organisašuvdna Bodø2024 lea ásahuvvon. Ohcamis beassat kulturoavegávpogin lei sámevuolta dehálaš oassi ja sisdoallu. Sámediggi ja Bodø2024 lea ásahan ovttasbarggu ovdánahttit sámi profiila, sámi sisdoalu ja čielga sámevuoda Bådåddjos 2024:s.

Sámediggi váikkuha dasa ahte Bodø2024:s lea sierra koordináhtor sámi ángiruššamii. Sámediggi áigu geavahit Tråante 2017 vásáhusaid dahkat Bodø2024 stuorra sámi dáhpáhusan.

Sámediggi áigu kulturdoaimbajuid doarjjaortnegiin vuoruhit proševttaid mat čalmmustahttet ja ovddidit Bådåddjo eurohpalaš kulturoavegávpogin 2024:s. Dan seamma áigu Sámediggi dahkat kulturásahusaide mat ožžot njuolggodoarjaga, gos mii juolludusreivve bokte čielgasit ávžžuhit sin plánet bidjat lágidemiid/buvttademiid/čájáhusaid jna. Bodø2024:i.

Várrejuvvo 551 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.4.3 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja Internašunála Sámi Filbmainstituhtii:

- Internašunála Sámi filbmainstituhtta ovdánahtta ja ovddida sámi filmmaid.

Internašunála Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) ásahuvvui 2007:s ja jagi 2014:s dohkkehuvvui dat riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhttan. Instituhtta galgá nannet sámi filmbabuvttadeami ja loktet sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuodaid buvttadit sámi filmmaid. Dasa lassin galgá ISFI ovddidit ja nannet ovttasbarggu álgoálbmot filbmaservviid gaska riikkaidgaskasaččat.

Internašunála Sámi Filbmainstituhtta lea dubben mánggaid guhkesfilmmaid mánáide ja nuoraide, (earret eará «Olbmot, rievvárat ja Kardemummagávpot»). Dat addet maiddáih ohcanvuodot doarjaga sámi filmmaid ovddideapmái ja buvttadeapmái buot šánjeriin, ja eará filbmadoaimbajuide, ja barget aktiivvalaččat láchit diliid sámi filmmaide báikkálaččat, regionálalaččat, natióálalaččat ja riikkaidgaskasaččat doaimbajuiquin mángga dásis, rekruterema rájes gitta ovttasbarggu rádjái riikkaidgaskasaš aktevrraiguin.

Arctic Indigenous Film Fund ásahuvvui 2018:s man duogábealde ledje Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta, Canada Media Fund, Nunavut Film Corporation Kanádas, Sundance Institute USA:s, Film Greenland Ruonáeatnamis ja

Sahka-Film Ruošša bealde. Foandda mihttomearrin lea nannet riikkaidgaskasaš dáiddalaš ja kulturovttasbarggu eará sirkumpolára álgoálbmogiiguin. Foanda lea ásahuvvon ISFI vuolde.

Várrejuvvo 2 075 000 ru ulbmilii jagis 2024

8.4.4 Sámi Dáiddaguovddáš – njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi Dáiddaguovddáš:

- Sámi Dáiddaguovddáš gaskkusta dáidaga viiddis nášunála ja riikkaidgaskasaš gehččiide.

Vuodđudus Sámi Dáiddaguovddáš ásahuvvui 1986:s ja galgá leat njunuš riikkaidgaskasaš guovddáš sámi dálááiggedáiddáriid várás. Guovddáža ulbmilin lea doaibmat dehálaš čájáhusarenan, mas guovddážis lea riikkaidgaskasaš sámi dálááiggedáidda, mas ruohttasat leat Sámis, dasto lea dat dehálaš deaivvadanbáiki buot dáiddáriidda ja dáidagis berošteddjiide.

Višuvdna lea leat dehálaš, áigeguovdilis deaivvadanbáiki gasku Sámi, seammás leat dehálaš kulturguoddin ja kulturgaskkusteadjin sihke sámi servodaga siskkobealde ja olggobealde. Ásahusa ulbmil lea doarjut, gaskkustit ja oainnusmahttit sámi dálááiggedáidaga Eurohpás, álgoálbmotguovlluide ja stuorámus dáiddaarenaide máilmmis. Dehálaš ulbmil lea gaskkustit ja boktit beroštumi ja áddejumi dálááiggedáidaga ovdanbuktimiidda ja seammás addit saji ođđa ja geahččaleaddji dáiddalaš geavahusaide ja váikkuhit dáiddalaš ovdanbuktinfriddjavuhtii.

Sámi Dáiddaguovddáš bargá dan ala ahte ovddidit ja viiddidit sámi dálááiggedáidaga deaivvadeami gehččiiguin iešguđet báikkiin ja iešguđetlágan arenain riikkas.

Várrejuvvo 5 878 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.4.5 Festiválat – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30201 Riddu Riđđu Festivála	1 609	1 512	97	6,4 %
30202 Sámi beassáš márkanat Guovdageainnus	1 806	1 697	109	6,4 %
30203 Márkomeannu	1 374	1 291	83	6,4 %
30204 Kárášjoga festiválat / Festivaler Karasjok	996	936	60	6,4 %
30205 Raasten Rastah	598	562	36	6,4 %
30207 Romssa sámi vahku - Stiftelsen Midnight Sun Marathon	233	219	14	6,4 %
30208 Sámi Musihkka Vahku Álttás - Audioland AS	486	175	311	177,7 %
30209 Beskán Luossa Rock	350	141	209	148,2 %
30210 Tjaktjen Tjåanghcoe - Saemien Sijte	598	562	36	6,4 %
Submi	8 050	7 095	955	13,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Festiválat:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga ja kultuvrra.

Sámi festiválat leat girjásat ja čájehit viidát govvodaga dáidaga ja kultuvrra ovdanbuktimis ja gaskkusteamis. Dat leat seammás dehálaš arenat sámi musihka ja luodi ovdáneapmái, odđaháhkamii ja profileremii, muhto maiddá sámi dáidagii ja kultuvrii muđui. Sámediggi lasiha doarjaga Beaskan Luossa rockii sihkkarastin dihte festiválii ovdánanvejolašvuodaid sámi dáiddáriid ja musihkkariid gaskkustanarenan.

Sámi musihkkavahku Álttás lea dehálaš lágideapmi čalmmustahttit, profileret ja ovdánahttit sámi musihka ja juoigama. Sii ožžot 2024:s loktema vai sihkkarastet viidáset ovdánanvejolašvuodaid.

Várrejuvvo 8 050 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.4.6 Teáhterat – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30301 Beaivváš Sámi Našunálateáhter a)	38 052	25 801	12 251	47,5 %
30302 Áarjelhsaemien Teahtere	2 684	2 523	161	6,4 %
30303 Sámi mánáidteáhter - Deanu gielda	592	556	36	6,5 %
Submi	41 328	28 880	12 448	43,1 %

a) Doarjja Beaivváš Sámi Našunálateáhterii lasihuvvo 8 300 000 ru gokčat lassánan viessoláigogoluid, 1 800 000 ru gokčat oassemávssu ja reanttuid loanain biergasiid ja rusttegiid oastimii ja 500 000 ru ceahkkálastinplána oktavuodas.

Doarjjaortnega mihttomearri – Teáhter:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtta sámegeielaid.

Sámediggái lea dehálaš ahte sámi teáhteriin leat rámmat neaktit ja gaskkustit sámi dáidaga alla dásis ja ollu olbmuide.

Servodatmihttu huksenprošeavtta oktavuodas lea ahte Beaivváš Sámi Našunálateáhter galgá nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte bisuhit ja ovddidit sámi muitalan- ja lávdedáidaga. Oassin barggus ođđa vistti duohtan dahkamiin, lea Sámediggi lasihan doaibmadoarjaga teáhterii, nu maiddá 2024:s 500 000 ruvnuin teáhtera kapasitehta ja gelbbolašvuoda buoridaepmái, mas earenoamážit deattuhit rekrutterema. Eaktuduvvo ahte teáhter bidjá ovdan strategijja rekrutteremii.

Ođđa teáhtervistti huksen álggahuvvui miessemánus 2021 ja vurdojuvvo gárvánit 2024 geasi. Dan oktavuodas viessoláigu stuorru ja jahkái 2024 lea várrejuvvo 8,3 miljovna ruvdno viessoláiggu lassáneapmái. Viessoláigu doaibmagoahká 01.05.2024 rájes. Oktiibuot meroštallojuvvo viessoláigu 17,7 miljovna jahkái (2023 ruvno). Sámediggi vuordá ahte Stuorradiggi buhtada viessoláiggu lassáneami, Sámedikki ja Stuorradikki šiehtadusa mielde.

Lea maid dehálaš sihkkarastit teáhterii ođasmahttojuvvo ja boahteáigái heivehuvvon geavaheaddjidávviriid ja eará teknihkalaš čovdosiid. 2023:s dingui Statsbygg teknihkalaš rusttegiid/geavaheaddjibiergasiid mat galget leat sajis ja olámuttus teáhteris go teáhter álggahuvvo ja fárra geasset 2024:s. Ollu teáhterteknihkalaš rusttegiin, mat oktiibuot mákset lagabui 40 miljovna ruvno, gokčojuvvo huksenprošeavttain. Teáhter, ja nu maiddá Sámediggi, ferte ieš ruhtadit oasi geavaheaddjidávviriin. Dát lea meroštuvvon leat 15 miljovna ruvno. Juohkásan 10 jagi badjel, oktii reanttuin, leat árvvoštallon goluid 1,8 mill. ruvno jahkái várrejuvvo 2024 bušehtas.

Deanu Sámi mánáidteáhter lea jagi 2014 rájes ožžon njuolggodoarjaga Sámedikkis. Teáhter lea dehálaš arena ođđa talaantaid fuomášeapmái, ja lea bargan ollu oainnusmahttin dihtii sámegeiela lávdegiellan mánáide ja nuoraide. Deanu gielda ovttas Sámedikkiin ruhtadit teáhtera doaimma. Eaktun Sámedikki juolludussii lea dat ahte Deanu gielda bisuha iežas oasi juolludusas teáhterii.

Várrejuvvo 41 328 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.4.7 Museat – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30401	Árran julevsáme guovdásj/ Árran lulesamisk senter	10 837	10 185	652	6,4 %
30402	Saemien Sijte a)	19 969	17 886	2 083	11,6 %
30402	Samisk museumslag - Saemien Sijte b)	900	0	900	-
30403	RiddoDuottarMuseat c)	14 957	14 057	900	6,4 %
30404	Deanu ja Várjjat museasiida/Tana og Varanger museumssiida d)	13 378	11 633	1 745	15,0 %
30405	Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter	6 887	6 473	414	6,4 %
30406	Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk e)	5 077	5 711	-634	-11,1 %
30407	Norgga museasearvi f)	2 269	2 978	-709	-23,8 %
Submi		74 274	68 923	5 351	7,8 %

a) Doarjja Saemien Sijtii lea lasihuvvon 938 000 ru viessoláigogoluid gokčamii.

b) Addo 900 000 ru ovddidit ja jođihit Sámi museasearvi, mii 2024:s juolluduvvo Saemien Sijtii.

c) RiddoDuottarMusea doarjagis lea 532 000 ru várrejuvvon Áltá-Guovdageainnu eanu duodaštanguovddázii. Ovdeš juolludus viessoláigui sámi dáiddamagasiinna oktavuodas jotkojuvvo ja várrejuvvon ruđat dasa leat 479 000 ru oktan haddegoargnumiin.

d) Deanu ja Várjjat museasiidda doarjja lasihuvvo 1 000 000 ruvnnuin mii várrejuvvo bargat nuortalaš gielain ja kultuvrrain Ä'vv nuortalaš museas.

e) Davvi álbmogiid guovddáš oaččui 2023:s ovttageardánis juolludusa Bååstede-prošeavtta oktavuodas. Danne geahpeduvvo sin juolludus 1 000 000 ruvnnuin.

f) 2 220 000 ru. juolludus galgá ruhtadit prošeavtta kártet "Dávvirat Duiskkas". Doarjja lea gaskaboddosaš dassázii go prošeakta loahpahuvo jagis 2025

Doarjjaortnega mihttomearri - Museat:

- Sámi kulturárbbi eaiggáduššet ja hálldašit fágalaččat nana sámi museat sámi servodaga beales.

Sámedikki dievasčoahkkin lea 2020:s mearridan Prinsihpaid Sámedikki museadoaimma várás. Das nannejuvvo ahte sámi servodat galgá eaiggádit ja hálldašit sámi kultuvrra.

Sámi museain lea áibbas guovddáš rolla sámi kulturárbe barggus. Seammás lea dárbu nannet museaid rolla servodahkii guoskevaš ja aktiivvalaš fágaásahussan digaštallan- ja demokratiijaarenan, mii gaskkusta iešguđetlágan gehččiidjoavkkuide.

Nationála ja regionála hálddašandásis lea ovddasvástádus sihkkarastit ahte sámi museain leat seamma ekonomalaš rámmaeavttut go Nationála museafierpmádaga museain.

Sámediggi álggaha barggu sámi dáidda- ja dáiddamuseapolitihka ovddidemiin.

Sámi dáiddamusea galgá huksejuvvot oassin Sámi Vuorká-Dávvirii Kárášjogas, ja dat šaddá oassin RiddoDuottarMusea museasiiddas. Bargu lea jođus ja gáibiduvvo ahte museasiida veahkeha dainna.

Sámi dáiddačoakkáldagat lassánit, ja dat bidjá stuorát gáibádusaid sámi dáidaga hálddašeapmái sámi museain. Lea dárbbášlaš stivret infrastruktuvrra, sihke dáiddafágalaččat, konserveren ja gaskkusteampi

Várrejuvvu 72 274 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Sámi Museasearvi - Saemien Sijte

Sámediggi áigu nannet fágalaš ovttahttinbarggu sámi museaid gaskka Sámi museasearvi olis. Sámi museasearvi ja sámi museasiiddat leat sávvan ahte Sámi museasearvi doaibmaruđat sirdojuvvojit sámi museasiidii. Saemien Sijte lea váldán badjelassas virgáibidjanproseassa koordinerema, dainna ulbmiliin ahte virgeresursa galgá leat muhtun museasiiddas. 900 000 juolluduvvo Sámi museasearvi jodiheapmái ja ovddideapmái, mii jagi 2024 juolluduvvo Saemien Sijtii.

RiddoDuottarMuseat

RiddoDuottarMuseat lea guovddáš arena sámi dáidaga hálddašeamis ja gaskkusteamis. Museasiidii ferte sihkkarastit buriid rámmaid vai sáhhtá oastit, suodjalit ja gaskkustit dán dehálaš kulturárbbi. Ferte maiddáihkkarastit heivvolaš lokálaid dáidaga čájeheapmái.

Jagiid 2021 ja 2022 leat oastán mealgat eanet dáidaga go ovddit jagiid, danne lea biddjojuvvon 150 000 ruvdnosaš lasáhus viessoláigui stuorát lanjaide sámi dáiddamagasiidnii. Jagi 2023 lasihuvvui doarjja 300 000 ruvnnuin Sámedikki dáiddačoakkáldaga hálddašeami oktavuodas. Sámediggi áigu viidásetfievrridit dáid lasáhusaid mat merkejuvvot ruhtan 2024:s viessoláigui. Oktiibuot dahket 2024 jagi sirdimat 479 000 ruvno (oktii haddelassánemiin).

Sámedikki ovddas lea RiddoDuottarMuseat bargan oažžut duodaštusaid dan dehálaš historjjas Áltá-Guovdageainnu huksema oktavuodas. Sámediggi áigu joatkit ja várre 532 000 ru dán bargui 2024:s.

Deanu ja Várjjat museasiida

Deanu ja Várjjat museasiida lea okta museasiiddain mat ožžot máhcahuvvot dávviriid Bååstede-prošeavtta bokte. Danne lea dehálaš ahte museasiidii sihkkarastojuvvojit areálat vai museasiida sáhhtá vurkkodit ja čájehit dávviriid.

Sámediggi deattuha sihkkarastit ja ovddidit nuortalaš giela ja kultuvrra. Ä'vv- Saa'mi mu'zei/Skoltesamisk museum lea guovddáš oassi Deanu ja Várjjaga museasiiddas. Sámediggi lasiha doarjaga Deanu ja Várjjaga museasiidii 1 000 000 ruvnnuin jagi 2024. Lassáneapmi lea merkejuvvon nuortalaš giela ja kultuvrra bargui Ä'vv- Saa'mi museas.

Dávvirat Duiskkas - Norges museumsforbund

Dávvirat Duiskkas nammasaš prošeavttas, mii mearkkaša "Dávvirat Duiskkas", ovttasbarget duiskkalaš ja sámi museat kártemin ja diehtolonohallamin sámi dávviriid birra duiskkalaš čoakkáldagaiguin. Prošeakta loahpahuvvo 31.12.2025. Prošeakta galgá kártet sámi dávviriid museain ja čoakkáldagain Duiskkas, hukset fierpmádaga fágaolbmuid gaskka ja gaskkustit sámi kultuvrra, historjja ja duoji. Juolludusas Sámi museasearvái juolluduvvo 2 220 000 ru prošeaktii 2024:s. Eará juolludusat gusket Sámi museafierpmádaga doaimmaheapmái.

900 000 ru sirdojuvvo Norgga museasearvvis Sámi museasearvái - Saemien Sijtei, oassin das go Sámi museasearvvi doaibmaovddasvástádus sirdojuvvo Norgga museasearvvis sámi museasiiddaide.

8.4.8 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

			Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30503	Mearrasiida	a)	1 509	1 230	279	22,7 %
30504	Sijti Jarngje	b)	2 082	1 816	266	14,6 %
30506	Duoddara ráfe		1 037	975	62	6,4 %
30507	Sámi viessu Oslo/Samisk hus Oslo	c)	1 975	1 621	354	21,8 %
30508	Lásságámme		378	355	23	6,5 %
30509	Dállágádden, Tollådal	d)	189	80	109	136,5 %
30511	Lávgu (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš AS)	e) f)	651	518	133	25,7 %
30512	Sjeltie - Sámi kulturpárka		336	316	20	6,3 %
30514	Mearrasámi tun	g)	403	191	212	111,0 %
30515	Aajege Saemien gielle & maahtoejarngje - Trøndelag fylkeskommune		356	335	21	6,3 %
30516	Romsa sámi viessu		532	500	32	6,4 %
Submi			9 448	7 937	1 511	19,0 %

a) Doarjja Mearrasiidii lasihuvvo vai doaibma nannejuvvo ja ovddidanvejolašvuodat sihkkarastojuvvojit.

b) Doarjja Sijti Jarngii lasihuvvo nannen dihte doaimma ja sihkkarastin dihte ovdánanvejolašvuodaid.

c) Doarjja Sámi viessu Oslos lasihuvvo nu ahte gokčá lassánan viessoláigogoluid.

d) Doarjja Dállágáddái lasihuvvo vai doaibma nannejuvvo ja ovddidanvejolašvuodat sihkkarastojuvvojit.

e) 30511 Álttá Sámi Giellaguovddáš lea sirdán Lávgui (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš) AS 2023 čavčča.

f) Doarjja Lávgui lasihuvvo vai doaibma nannejuvvo ja ovdánanvejolašvuodat sihkkarastojuvvojit.

g) Doarjja Mearrasámi tun lasihuvvo nannen dihte doaimma ja sihkkarastin dihte ovdánanvejolašvuodaid.

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat:

- Sámi kulturviesut ja kulturásahusat geasuhit deaivvadanbáikin ja sámi dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.

Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat leat iešguđege sturrodagas, ja dain leat molsašuddi dásis aktivitehtat ja fágalaš doaibma. Dat galget dattetge bargat servodatdoaimma mielde nugo lea hábmejuvnon sin mearrádasain. Dat galget fállat mánggabealat fáldaga sámi kultuvrra ja kulturhistorjjá siskobealde báikkálaš ja regionála perspektiivvas. Dain galget leat jeavddalaš rabasáiggat ja galget lágídit iešguđetlágan doaluid, kurssaid ja proševttaid, ja gulahallat álbmogiin doaibmafáldagaid birra.

Várrejuvvo 9 448 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.4.9 Ásahusovddideapmi – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
32201 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	2 000	1 500	500	33,3 %
Submi	2 000	1 500	500	33,3 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Ásahusovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Vuoruheamit – Ásahusovddideapmi:

- Fágalaš ovttasbargoprošeavttat ásahusaid gaskka, maddái eará álgoálbmotásahusaiguin.
- Proseassat ja prošeavttat Bååstede dávviriid ruovttoluotta fievrredeami oktavuodas.
- Gelbbolašvuodalokten ásahusaide.
- Prošeavttat mat váikkuhit dáidaga ja kultuvrra gaskkusteami odđa vugiid mielde.
- Prošeavttat mat čalmmustahttet Bodø2024 eurohpálaš kulturoaivegávopogin ja mat váikkuhit sámi sisdollui dan čalmmusteamis.
- Doarjja deaivvadanbáikkiide gos Duohtavuodá- ja soabahankommišuvnna raportta sisdoallu ságaškuššo.

Várrejuvvo 2 000 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.5 Sámi girjjálašvuolta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kvalitatiiva girjjálašvuoda almmuhuvvo, gaskkustuvvo aktiivvalaččat ja buktojuvvo olámuddui.

Sámediggi lea 2018:s girjjálašvuodačielggadeami bokte ja ovtta áššis sámi girjjálašvuoda gaskkusteami birra bidjan fokusa dasa ahte ollislaččat geahčadit sámi girjjálašvuoda, maddái geahčadit maid ferte dahkat girjjálašvuodasuorggi iešguđet elemeantaid siskkobealde vai šattašii posiitiiva ovdáneapmi.

8.5.1 Čoahkketabealla – Sámi girjjálašvuhta

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
31101 Čális fal - Njuolggodoarjja Sámi Allaskuvlii	500	500	0	0,0 %
Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja	12 453	11 705	748	6,4 %
32301 Prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii - ohcanvuđot doarjja	2 850	2 850	0	0,0 %
Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi - njuolggodoarjja	2 668	2 648	20	0,8 %
34501 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa	300	300	0	0,0 %
33601 Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - njuolggodoarjja Romssa fylkasuohkanii	300	300	0	0,0 %
33701 Loga munnje! Loga munnje! - prošeakta	600	600	0	0,0 %
Submi	19 671	18 903	768	4,1 %

8.5.2 Čális fal – Njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Sámedikki prošeavtta čuovvuleapmin lea Sámi allaskuvla ásahan oahpu golmma oasis: Čális fal I, II ja III. Juohke oasis vástida 10 oahppočuoggái nu ahte dat oktiibuot addá 30 oahppočuoggá. Lea evttohuvvon dakkár oahppomannolat mas lea vuos sáhka geahččaladdanjagis mii álggahuvo 2023 čavčča ja loahpahuvo 2024 giđa.

Čális fal lea Sámedikki ja allaskuvlla searveruhtadeapmi ja galgá evaluerejuvvot 2024:s dainna áigumušain ahte čađahit dan viidáseappot.

Várrejuvo 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.5.3 Sámi girjjálašvuoda ovddideapmi ja ovdánahttin – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30601 Davvi Girji AS	5 124	4 816	308	6,4 %
30602 ČálliidLágádus AS	3 879	3 646	233	6,4 %
30603 Idut AS	2 014	1 893	121	6,4 %
30604 ABC-Company E-skuvla AS	718	675	43	6,4 %
30605 DAT AS	718	675	43	6,4 %
Submi	12 453	11 705	748	6,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi girjjálašvuoda ovddideapmi ja ovdánahttin:

- Sámi girjjálašvuoda ovddiduvvo, buvttaduvvo ja gaskkustuvvo.

Njuolggadoarjjaortnet viđa sámi lágádussii váldojuvvui atnui 2018:s golmma jagáš geahččalanortnegin. Mihttomearrin lea addit lágádusaide stuorát ovddasvástádusa, ja einnostan vejolašvuoda sámi čáppa- ja fágagirjjálašvuoda almmuhanbarggus. Vuordámuššan lea ahte lágádusat almmuhanpolitihkas váldet ovddasvástádusa almmuhemiin buot áigequovdilis sámegeielain, ja ahte sámegeielat almmuheamit galget buktojuvvot olámuddui maiddái e-girjin ja jietnagirjin. Ortnege árvvoštallan lea čadahuvvon, ja dát árvvoštallan galgá leat vuodđun Sámedikki viidáset ánggirusšamii ja ánggirusšamii dán áššesuorggis.

Várrejuvvo 12 453 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.5.4 Sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjja - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
32301 Sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjja - ohcanvuđot doarjja	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi	2 850	2 850	0	0,0 %

Dehálaš lea movttiidahttit juohkelágan sámi almmuemiid sámi girjjálašvuoda ohcanvuđot ortnegis daid lágádusaid ektui maidda njuolggadoarjjaortnet ii guoskka.

Sámi jietna- ja e-girjjiid jearahuvvojit olu, mii dahká dehálažžan fuolahit ahte odđa sámi girjjálašvuodta maiddá lea olámuttus digitálalaččat. Dákkár almmuheamit leat dehálaš doaimmat sihke Sámedikki girjjálašvuodapolitiikkii ja giellapolitiikkii. Digitála almmuheamit fertejit heivehuvvot dálá teknologalaš vuogádagaide ja leat eanet olámuttus girjerádjosiidda, vai sii fidnejit sámi girjjálašvuoda. Julev- ja lullisámi giellaguovlluin lea hástalus go originálagirjjálašvuodta váilu, mii dahká ahte lea erenoamáš dehálaš buktit olámuddui dan girjjálašvuoda mii gávdno.

Girjjálašvuoda jorgaleapmi, erenoamážit dáidda gielaide, lea danne dehálaš ja dárbbášlaš vuoruheapmi Sámedikki girjjálašvuodastrategiijas ja dat oidno dán ortnegis.

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjja – ohcanvuđot doarjja:

- Sámi girjjálašvuodta mii lea olámuttus sámegeillii.

Vuoruheamit – Sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjja – ohcanvuđot doarjja:

- Čáppagirjjálašvuodta mas vuodđománus lea sámegeilaide.
- Fágagirjjálašvuodta mas vuodđománus lea sámegeilaide.
- Čáppagirjjálašvuoda jorgalit sámegeilaide.
- Jietnagirjjit.
- E-girjjit.

Várrejuvvo 2 850 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.5.5 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi – njuolggadoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30701 Guovdageaidnu - Guovdageainnu suohkan	330	330	0	0,0 %
30702 Deatnu/Unjárga - Unjárgga gielda	500	500	0	0,0 %
30703 Gáivuotna - Gáivuona suohkan	500	500	0	0,0 %
30704 Lulli-Romsa - Romssa fylkkasuohkan	500	500	0	0,0 %
30705 Lulli-Trøndelága - Trøndelága fylkkasuohkan	500	500	0	0,0 %
30706 Girjjálašvuodaquovddáš	338	318	20	6,3 %
Submi	2 668	2 648	20	0,8 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi:

- Sámi girjjálašvuodta lea geavaheddiid olámuttus ja dovddus.

Dehálaš lea bargat eanet ulbmillaččat buoridan dihtii gelbbolašvuoda ja beroštumi sámi girjjálašvuodtii sámi guovlluin. Sámi girjebusset galget fállat lágidemiid maiguin oainnusmahttit sámi girjjálašvuoda. Dain galgá leat buorre fálladat sámegeilat girjjálašvuodas, ja árjjalaččat galget váikkuhit dan ahte geavaheadjit dihtet fálladaga birra.

Sámedikki doarjja ii sáhte leat badjel 500.000 ru busse nammii gč. mearrádusa áššis SP 49/18 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi.

Sámi girjjálašvuodaguovddážiis lea dehálaš doaibma sámi girjjálašvuoda gaskkusteamis dainna ulbmilin ahte sámi gielat ja girjjit ohcet geavaheddjiid. Girjjálašvuodaguovddáš galgá árjjalaččat gaskkustit sámi girjjálašvuoda erenoamážit ohcaleaddji doaimma deattuhemiin ja erenoamážit mánát ja nuorat olahusjoavkun. Gaskkusteapmi ja promoteren galgá dáhpuhuvvat ovttasráđiid girječálliguin, lágádusaiguin, girječálliorganisašuvnnaiguin, bibliotekkaiguin, giellaguovddážiiguin, skuvllaiguin ja earáiguin. Sámi girjjálašvuodaguovddážiis leat máŋga jagi leamaš čoagganeamit, sáhkavuorut, hearvaságit j.s. sihke guovddážiis Kárášjogas ja miehtá Sámi. Doaimmat mat Sámedikki bealis leat prošeaktaruhtaduvvon. Dát njuolggodoarjja buhtte prošeaktaruhtadeami mii lea addojuvvon Sámedikki beales.

Várrejuvvo 2 668 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.5.6 Sámi girjjálašvuodabeaivvit – konferánssa

Sámediggi lágida juohke jagi sámi girjjálašvuoda beivviid. Sámi girjjálašvuoda beaivvit leat bures áshuvvon lágideapmi sámi girjjálašvuodas ja girječállibirrasis, masa servet ollugat. Sámi girjjálašvuoda beaivvit lea dehálaš arena gosa sámi girječállit ja lohkkit deaivvadit ságastallat sámi girjjálašvuoda birra.

Sámediggi lea viiddidan sámi girjjálašvuodabeivviid prográmma joksán dihte sámi álbmoga vel viidábut. Beaivvit lágiduvvojit julev- ja lullisámi guovllus ja Finnmárkkus.

Várrejuvvo 300 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.5.7 Nannet gaskkusteamii davvisámi guovllus – njuolggodoarjja Romssa fylkkagildii

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámediggi ja Romssa ja Finnmárku fylkkagielda ovttasbarget sámi girjjálašvuoda gaskkustemiin.

Romssa ja Finnmárku fylkkagielda ja Sámediggi leat áshahan ovttasbarggu gaskkustit sámi girjjálašvuoda davvisámi guovllus. Ovttasbargosuorggit čadnojuvvojit sierra ovttasbargošiehtadussii. Birrasii 25 % fylkkasuohkana sámi bibliotekabálvalusas háliidit ovttasbarggu.

Bealit ovttasbarget odđa gaskkustandoaibmabijuid nannemiin ja ovddidemiin buoridan dihtii máhtu sámi girjjálašvuoda birra davvisámi guovllus. Ovttasbarggu oktavuodas lea sáhka odđa doaibmavuogi geahččaleamis mii čatná beliid lagabuidda oktii oktasaš sámi bibliotekabálvalusas.

Ovttasbargu sáhtttá ovdamearkka dihtii leat doalut mat ovddidit sámi girjjálašvuoda davvisámi giellaguovllus, ovttasbargu riikarájaid rastá davvisámegiela girjjálašvuodas dahje sullasačča gaskkusteames.

Várrejuvvo 300 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.5.8 Loga munnje! Les for meg! – prosjekt

Prošeavtta mihttomearri:

- Movttiidahttin dihtii lohkanmiela ja nannen dihtii beroštumi girjjálašvuhtii.

Loga munnje -prošeakta lea giellamovttiidandoaibmabidju, mas sámi váhnemat movttiidahttojuvvojit lohkat ovttas mánáiguin dan rájes jo go sii leat hui smávvat. Nu nannejuvvo váhnemiid rolla mánáid giella- ja identitehtahtanuššamis, ja dilálašvuolta láchččojuvvo lohkanmillii ja máŋgá mánáid lohkan- ja čállingálggaid. Prošeakta vuodđuduvvá ovttasbargui bibliotekkaiguin ja dearvvašvuodastašuvnnaiguin. Dát bálvalusat šaddet eanet oidnosii ja dihtomielalažžan sámi giela ja girjjálašvuoda ovdánahttimis sámi smávvamánábearrašiid várás.

Dán nationála prográmma berre čuovvulit ja eanet ja eanet gielddat bovdejuvvojit searvat ja bargat sámevuodain

Jitnositlohkama ja eará giellaarenafálaldagaid sáhtttá ovddidit Loga munnje -prošeavttas. Digitála gaskkusteamii lea dehálaš ovddidit. Lea stuorra dárbu gullat sámegeleaid, ja dárbu joksat sámi bearrašiid ja eará ulbmiljoavkkuid, mat

leat biedgguid miehtá riikka. Digitála gaskkusteapmi mearkkaša maiddái dárbbu girjerájuid gealboloktemii dán suorggis.

Árjjalaš searvan ja ovttasbargu nationála doaibmabijuin ovdánahttin dihte sámi girjjálašvuoda ja lohkanmiela lea dehálaš. Loga munnje - doaibmabidju vuodđuduvvá nationála Bokstart-kampánjii ja lea ovddiduvvon ovttasráđiid servviin Foreningen ! les. Geasselohkankampánnja lea bures ášahuvvon nationálalaččat 1.-7. luohká mánáide.. Dán ja sullasaš doaibmabijuid bokte sáhtttá maiddái sámi girjjálašvuodta mánáide boahit eanet oidnosii ja eanet jerrojuvvot.

Várrejuvvo 600 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.6 Sámi mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Girjás sámi mediat mat oainnusmahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

8.6.1 Čoahkketabealla – Sámi mediat

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	(duháhiid mielde) % erohus
Sámi mediat - njuolggodoarjja	5 723	5 379	344	6,4 %
Submi	5 723	5 379	344	6,4 %

8.6.2 Sámi mediat – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30801 Nuorttanaste	1 404	1 320	84	6,4 %
30802 Š Nuoraidmagasiidna - Idut AS	1 926	1 810	116	6,4 %
30803 Sámis - ČálliidLágádus AS	454	427	27	6,3 %
30804 Daerpies Dierie/sørsamisk kirkeblad - Den norske kirke	293	275	18	6,5 %
30805 Bårjås - Árran julesáme guovdásj	154	145	9	6,2 %
30806 Guovdageainnu Lagasradio (GLR)	398	374	24	6,4 %
30807 NuorajTV	678	637	41	6,4 %
30808 Bamsebladet - ABC-Company E-skuvla AS	416	391	25	6,4 %
Submi	5 723	5 379	344	6,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatágggirdeami.

Mediat leat dehálaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea dehálaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta.

Várrejuvvo 5 723 000 ru ulbmilii jagis 2024.

8.7 Sámi valáštallan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

Sámediggái lea dehálaš ahte sámi valáštallanorganisašuvnnas, sierra lihtuiguin, ja báikkálaš servviiguin leat resurssat ja gelbbolašvuohta láchit valáštallanaktivitehtaid báikkálaččat, ja ahte seammás sáhttet searvat arenaide miehtásámi oktavuodas ja ovdánahttit daid. Galgá maiddá leat vejolašvuohta ovddidit ovttasbarggu eará álgoálbmogiiguin ja álbmogiiguin eará árttalaš guovlluin. Valáštallanaktivitehtaid láchin lea dehálaš maiddá álbmotdearvašvuođa perspektiivvas.

Jagi 2022 lea ášahuvvon šiehtadusásahus Sámiid Valáštallan Lihtuin (SVL), mii galgá leat arenan ovddidit ja ságaškuššat obbalaš valáštallanpolitihkalaš doaimbajuid ja hástalusaid. Bealit digaštallet bušehtalaš

vejolašvuodaid ja hástalusaid, ja barget ovttasrádiid oažžut sadjái oktasaš mihttomeriid ja strategiiid valáštallansuorggi várás mat gustojit mángga jahkái ovddasguvlui. Bealit leat čađahan šiehtadallamiid valáštallansoahpamuša hárrái ja sohpe 2023 geassemánu ekonomalaš rámma jahkái 2024 mii lea 4 833 000 ruvnno. Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii valáštallanšiehtadusa čakčamánu 2023. Dat máksojuvvo njuolggodoarjjan SVL:i.

Sámediggi ohcá maiddái jahkásaččat tihppenruđaid Kultur- ja dásseárvodepartemeanttas mii ollislaččat juolluduvvo Sámi Valáštallan Lihttui. Jagi 2023 ledje tihppenruđat 3 000 000 Norgga ruvnno, mii lea duppalastin 2022 rájes.

8.7.1 Čoahkketabealla – Sámi valáštallan

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Sámi valáštallan - njuolggodoarjja	4 883	3 461	1 422	41,1 %
34701 Kultur- ja valáštallanstipeandda	100	100	0	0,0 %
Submi	4 983	3 561	1 422	39,9 %

8.7.2 Sámi valáštallan – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
30901 Sámiid Valáštallan Lihttu – Norga (SVL-N)	4 883	3 461	1 422	41,1 %
Submi	4 883	3 461	1 422	41,1 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi valáštallan:

- Sámi valáštallamis leat juohkelágan valáštallandoaimmat.

Várrejuvvo 4 883 000 ru áigumuššii jagis 2024.

8.7.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda – stipeanda

Doarjjaortnega mihttomearri - Kultur- ja valáštallanstipeanda:

- Movttiidahttit nuorra valáštalliid ain ángiruššat valáštallamii.

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid ánggirdit dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskobealde. Sámediggi juohká jahkásaččat njeallje stipeandda nuoraide geat ánggirdit musihka, dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskobealde.

Várrejuvvo 100 000 ru ulbmilii jagis 2024.

9 Kulturmuittosuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi kulturmuittut lea dehálaš máhttogáldut min kulturhistorjjá birra ja dat bidjet eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

Sámi kulturmuittut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat duodaštit eallineavttuid, ceavzinstrategiijaid, resursageavaheami, oskku ja heiveheami eanadahkii. Dát eanadat gaskkusta maiddái máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbediedus geavahuvvojit ain árjjalaččat sámi servodagain, buohtalaga ođđa máhtuiguin. Kulturmuittuid ja máhttogaskkusteami sihkarastin daid birra lea dehálaš joatkin dihte sámi kulturárbbi boahtteáiggis. Máhttu eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii boahtá ovdan sámi kulturbirrašiin, lea árvvolaš guhkás olggobeallái sámi servodagain. Dálkkádatrivdadeamis leat váikkuhusat sámi kulturmuittuide, danne go vesáluvvan eatnamat dagahit ahte arkeologalaš kulturmuittut mat eai leat merkejuvvon ja dokumenterejuvvon eai šat oidno nu bures. Dasa lassin leat arvvit mat lassánit áittan ráfáidahttojuvvon sámi visttiide.

Kulturmuittolágas nannejuvvo ahte buot 1917 mannosáš sámi kulturmuittut dahje mat leat boarráset leat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon. Sámedikkis, sámiid bajimus politihkalaš eiseváldin, lea hálddašanoavddasvástádus sámi kulturmuittuin ja bidjá váldoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu maid álbmotrievttis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi visteárbbi hálddašeapmái, ja dáid maŋemuš jagiid leat registrerejuvvon lagabui 900 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttii. Visttiid hálddašeami bajimus prinsihpat leat válddahuvvon "Sámedikki plánas ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašeami birra" mii mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis geassemánu 2017.

Rievdadusat rámmaeavttuin ja láhkadahkosiin, máhttovuođus ja areálageavaheamis leat dagahan dárbbášlažžan ráhkadit bajimus stivrendokumeantta sámi kulturmuittohálddašeami várás. Danne mearriduvvui Áimmahuššan, Sámedikki dieđáhus sámi kulturmuittosuodjalusa birra Sámedikki dievasčoahkkimis 2021:s. Dieđáhusas čilgejuvvo stáhtus ja hástalusat, ja dat mearrida strategiijaid ulbmilolahussii iešguđege áššesurggiin kulturmuittohálddašeamis. Viidáset barggus galget čohkkejuvvoat návccat čadahit daid strategalaš vuoruhemiid mat leat mearriduvvon dieđáhusas.

9.1 Ángiruššansuorggit – Kulturmuittosuodjaleapmi

Sámedikki ángiruššansuorggit kulturmuittosuodjalusas:

- Kulturmuittuid hálddašeapmi.
- Sámi kulturmuittosuodjalusa rámmaeavttut.
- Sámi kulturárbbi láhčín ja gaskkusteapmi.
- Sámi huksen- ja fanasárbbi gaskkusteapmi.

9.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit – Kulturmuittosuodjaleapmi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Kulturmuittuid hálddašeapmi	2 600	2 600	0	0,0 %
Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi	1 600	550	1 050	190,9 %
Submi	4 200	3 150	1 050	33,3 %

9.2 Kulturmuittuid hálddašeapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálddašuvvojit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámedikki bargu galgá dagahit ahte eanet sámi kulturmuittut registrerejuvvojit ja divvojuvvojit. Dán barggu bokte nannejuvvo máhttu sámi vieruid ja historjjá birra, ja vuodđu sámi kulturmuittuid gáhttemii ja suodjaleapmái.

Hálddašeapmái gullet doarjagat Ceavccageađgi/Mortensnes kulturmuittoguvlui, Sää'msijdd kulturbiras ja iešguđetlágan prošeavttat mat gullet sámi kulturbirasiid registreremii, dikšumii, sihkkarastimii ja láchčimii, dás maiddá sámi visttiide. Sámedikkis lea doaibmi, máhttovuđot ja einnostahtti hálddašeapmi kulturmuittolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Viidát válljejuvvon kulturbirrasat sámi ássanguovllus galget áimmahuššojuvvo ja gaskkustuvvot. Ulbmil lea čalmmustahttit sámi kulturhistorjjá ja kultureanadaga. Maŋnel máŋggaid jagiid láchčimis, oainnusmahttimis ja gaskkusteamis sámi kulturbirasiid oaidná Sámediggi ahte dárbašuvvojit resurssat mat fuolahit ahte láchčöjuvvon kulturbirrasat čuovvuvvojit ja divoduvvojit.

9.2.1 Čoahkketabealla – Kulturmuittuid hálddašearpmi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
37001 Sámi kulturmuittosuođjalus - ohcanvuđot doarjjaortnet	2 400	2 400	0	0,0 %
38501 Doarjja Ceavccageađggi kulturmuittoguovllu dikšun- ja gaskkustanbargui - prošeahta	200	200	0	0,0 %
Submi	2 600	2 600	0	0,0 %

9.2.2 Sámi kulturmuittosuođjalus – ohcanvuđot doarjjaortnet

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
37001 Sámi kulturmuittosuođjalus - ohcanvuđot doarjjaortnet	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi	2 400	2 400	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi kulturmuittosuođjalus:

- Sámi kulturmuittut daidda gullevaš árbevieruiguin oainnusmahttojuvvojit duodašteami, gaskkusteami ja dikšuma bokte.

Vuoruheamit – Sámi kulturmuittosuođjalus – ohcanvuđot doarjjaortnet:

Huksensuođjalus ja fanassuođjaleapmi:

- Ráhkadit divodanplánaid suodjalanárvvolaš sámi visttiide ja -fatnasiidda.
- Gáhttenárvosaš sámi visttiid dikšun. Visttit main lea erenoamáš dehálaš mearkkašupmi sámi báikegottiide vuoruhuvvojit.
- Sámi huksen- ja fanasárbbi gaskkusteapmi.
- Sámi árbevirolaš giehtaduoji geavatalaš gaskkusteapmi.

Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registreremii ja duodašteapmái:

- Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registreren. Guovllut gos unnán leat dahkkojuvvon iskkadeamit vuoruhuvvojit.

- Sámi árbedieđuid čohkken ja duođašteapmi main sáhtta leat oktavuoha kulturmuittuide mearas ja nannámis.

Dikšuma ja láchčima várás:

- Ráhkadit dikšunplána sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.
- Seailluhandoaimbijut ja kulturmuittuid ja kulturbirrasiid láchčin.

Várrejuvvo 2 400 000 ru ulbmilii jagis 2024.

9.2.3 Ceavccageađggi kulturmuittogovllu dikšun- ja gaskkustanbargu -prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Viidáset ovddidit Ceavccageađgi/Mortensnes kulturmuittogovlun.

Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta. Kulturmuittogovllu dábálaš seailluhanbarggu čađaha Várjjat Sámi Musea ja ruđat dasa fievrriiduvvot Deanu ja Várjjaga museasiidii njuolggodoarjaga bokte sámi museaide.

Sámediggi áigu maiddá ain bargat viidáseappot dan ala ahte Várjjat siida/Mortensnes ovddiduvvo sámi máilmmiárbeguovlun UNESCO listii máilmmi kulturárbbi birra.

Várrejuvvo 200 000 ru ulbmilii jagis 2024.

9.3 Sámi kulturmuittosuodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálldašánváldi sámi kulturmuittuin kulturmuittolága mielde.

Sámi kulturmuittuid hálldašaneiseváldi kulturmuittolága vuodul sirdojuvvui Sámediggái geahččalanortnegin 2001:s. Dát geahččalanortnet lea ain fámus. Sámediggi galgá sámi kulturmuittosuodjaleapmái deháleamos eaktobiddjin. Dát gáibida rievdadeami nu go Sámediggi lea evttohan. Dálá kulturmuittoláhka lea reviderejuvome, ja Sámediggi vuordá ahte ođđa láhka dávista Álbmotrievtti.

Viidáseappot leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut áibbas deaŋtalaččat sámi kulturmuittuid hálldašeapmái. Dan ollašuttin dihtii ferte Sámediggi oažžut duohta konsultašuvdnavejolašvuoda ráđđehusain sámi kulturmuittosuodjalusa juolludemiid birra. Nátionála doarjjaortnegat ja -bisuhanstrategiijat fertejit dovdat dárbbu ja hástalusaid maid Sámediggi vásiha sámi kulturbirrasiid hálldašeamis.

Máhttohivvodat sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid logu birra lea lassáneamen, erenoamážit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid oktavuodas. Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddá ovttasbarggu bokte guoskevaš belliiguin kulturmuittosuodjalusas. Sámediggi bargá dál lagas oktavuodas muhtun fylkkagielddaiguin, ovttasbargu mii lea ávkin buot ovttasbargoguimmiide.

9.4 Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhttobuvttadeapmái sámi oasálastima ja eallinvuogi birra.

Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan addá eanet máhtu sámi historjjá ja eallivugiid birra. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi kulturbirrasat galget njálmmálaš ja čálalaš govvádušaid bokte geavvat ja kulturmuittuid heiveheami ja geavaheami bokte. Sámi kulturmuittut duođaštedje resurssaid ja eanadaga geavaheami, ja sáhttet váikkuhit sámi báikegottiid nannemii. Sámediggi galgá eaktobiddjin sámi kulturárbbi gaskkusteamis.

9.4.1 Čoahkketabealla – Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi

(duháhiid
mielde)

		Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
39102	"Dovddus ja dohkkehuvvon" - lullisámi kulturárbbi ángiruššan - prošeakta	400	400	0	0,0 %
39104	Sámi kulturbirrasiid ealáskahttin "Fotefar mot Nord"as - prošeakta	500	150	350	233,3 %
39201	Sää'msijdd/Skoltebyen - deaivvadanbáiki ja nuortalaš kulturárbi gaskkustanarena - prošeakta	350	0	350	-
39105	Kulturmuittut areálavuoigatvuodaid ja sámi areálageavaheami vuodđun - prošeakta	350	0	350	-
Submi		1 600	550	1 050	190,9 %

9.4.2 "Dovddus ja dohkkehuvvon" - lullisámi kulturárbbi ángiruššan - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Dahkat lullisámi kulturárbbi dovddusin ja dohkálažžan

Áimmahuššan – Sámediggediedáhus sámi kulturmuittosuođjaleami birra lea bidjan mihttuid ja strategijaid Sámedikki kulturmuittosuođjaleami bargosurggiide. Lullisámi guovllus lea erenoamážit dárbu ángiruššat sámi kulturmuittuid oainnusmahttimii, registreremii, duodašteapmái ja čuovvoleapmái. Dat guoská sihke ráfáiduvvon arkeologalaš kulturmuittuide ja ráfáiduvvon visttiide. Eará fáktor lea ahte sámi kulturárbi dán guovllus ii leat nu dovddus almmolašvuodas ja ahte dájvja eahpiduvvo, norgga kulturhistorijá bokte unnán gulahallon ja "mearehuvvon". Dat lea hástalussan maid areálaplánaáššiin. Ođasmahttojuvvon ja nannejuvvon máhttuvuođu lullisámi kulturmuittuid birra šaddá dehálaš reaidun Sámedikki oasseváldimis dán guovllu areálaproseassain.

Várrejuvvo 400 000 ru ulbmilii jagis 2024.

9.4.3 Sámi kulturbirrasiid ealáskahttin "Fotefar mot Nord" - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannet ja bisuhit sámi identitehta ja gullevašvuoda ja leahkit resursan báikkálaš ealáhuseallimii.

Prošeakta galgá ođasmahttit ja lohtet kulturbirrasiid mat 1990-logus heivehuvvo Riikkaoasselávdegotti ángiruššamii "Fotefar mot nord" bokte. Heiveheapmi guoskkai kulturbirrasii juohke suohkanis. 17 oktiibuot 103 fotefarguovlluin gaskkustit sámi kulturhistorijá. Prošeakta lea ovttasbargu gaskkal Sámedikki, Trøndelága, Nordlándá, Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkaniid ja suohkaniid. Prošeaktajodiheddji geas lea kántorsadji Nordlándá fylkkasuohkanis koordinere barggu ja lea čanastat ovttasbargoguimmiid gaskkas.

Dábálaš mihttu fotefar guovlluin lea nannet báikkálaš identitehta ja gullevašvuoda ja leahkit resursan báikkálaš ealáhuseallimii. Buot čálalaš gaskkusteapmi lea sámegillii, ja vel eará gjelaide.

Várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

9.4.4 Sää'msijdd - deaivvadanbáiki ja nuortalaš kulturárbbi gaskkustanarena - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sää'msijdd lea nuortalaččaid kulturárbbi deaivvadanbáiki ja oahppan- ja gaskkustanarena.

Dát lea njeallje jagi prošeakta.

Doaibmabijut mat galget čadahuuvot áigodagas

- Halonenvisti ođasmahttojuvvo, ja viessodávvir buoriduvvo plánejuvvo geavaheami ektui.
- Ságastallamat álggahuuvvojit guoskevaš birrasiiguin Sää'msijdd /Skoltebyen boahteáiggi eaiiggátvuoda ja hálddašeami birra.
- Báikkálaš searvan earret eará Norrõs-nuortalaččat, Máttá-Várjjat gieldda ja eará guoskevaš bealit ja prográmma utvalgte kulturlandskap i Norge (UKL) bokte.

Várrejuvvo 350 000 ru ulbmilii jagis 2024.

9.4.5 Kulturmuittut areálavuoigatvuodaid ja sámi areálageavaheami vuodđun - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sámi kulturárbbi bidjá eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda

Go váilot resurssat sámi kulturmuittuid hálddašeamis oppalaččat, ja sámi vistesuodjaleamis ja fanassuodjaleamis erenoamážit, de lea hui váttis oažžut dohkálaš hálddašeami. Lea dárbu nannet Sámedikki barggu sámi kulturárbbiin lassi resurssaiguin ja lasihit bargosuorggi kapasitehta. Dát lasiha Sámedikki váikkuhanfámu areálaáššiin ja sámi kulturhistorjjá, sajádaga ja eanadatgeavaheami gaskkusteadđjin.

Várrejuvvo 350 000 ru ulbmilii jagis 2024.

9.5 Sámi huksen- ja fanasárbbi gaskkusteapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorre kvalitehta ja dohkálaš máđasatnin sámi huksenárbbis ja gáhttenárvosaš sámi fatnasiin.

Visteregrenerenprošeakta, maid Sámediggi lea čadahan ovttas Riikaantikvárain, lea dahkan ahte automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo sámi visttiid lohku lea lassánan 60 rájes gitta birrasii 900. Sámedikki ovddasvástádus lea hálddašit dáid visttiid ja gaskkustit dan historjjá maid dat ovddastit. Registrerenprošeakta lea vuolggahan vuordámušaid sámi báikegottiid bealis ja dat geatnegahtá daid oassálastiid geain lea ovddasvástádus ollašuhttit dáid vuordámušaid, ja čuovvulit dan čielga ovddasvástádusa mii lea biddjojuvvo kulturmuittolágas. Riikaantikvára lea juolludan doarjaruđaid Sámediggái nannen dihtii automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo sámi visttiid seailuhanbarggu čuovvoleami. Sámediggi áigu dan čuovvulit nu ahte nanne ráfáidahttojuvvo kulturmuittuid doarjaga mii lea ovttaskas olbmuid oamastusa várás, ja muđui dávista "automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo sámi visttiid hálddašanplánii" maid Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan.

Identifisererejuvvo ja registrerejuvvo sámi kulturmuittuid lohku lassána jagis jahkái, ja lea mielde oainnusindahkamin sámi historjjá ja sámi leahkima eanet ja eanet guovlluin. Kulturmuittuid logu lassáneapmi duodašta sámi historjjá miehtá Sámi.

Sámediggi lea ožžon ovddasvástádusa sámi fanassuodjaleamis 2021:s, ja dát áššesuorgi lea danne árra ásahanmutter. Go Sámedikkis ii leat ollislaš visogovva suodjalanárvvolaš sámi fatnasiin, de lea sámi fatnasiid ja bivdofatnasiid identifiserenbargu vuoruhuvvo dán áššesuorggis. Ásahit oktavuoda ja ovttasdoaibmama máhttobirrasiguin mat dovdet báikkálaš sámi fanasárbevieruid lea dehálaš eaktu go galgá ásahit doaibmi sámi fanassuodjalusa.

9.6 Sámi bázahusaid hálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámediggi dahje dat orgána maid Sámediggi nammada, lea rivttes váldi hálddašit sámi bázahusaid ja hávdádusávdnasiid.

Sámi hávdádanvieruid sáhtta guorrat guhkás maŋás áiggis. Boarráseamos bázahusat bohtet sámi juovvahávddiin ovdal risttalašvuoda. Dán hávdevieru sáhtta guorrat 900-lohkui ovdal Kristusa. Dát lea okta dain guhkimus jotkkolaš hávdádanvieruin maid mii diehtit Eurohpás, ja lei gitta 16/1700-logu rádjai. Oslo universitehtas lea dál stuorámuš bázahusčoakkáldat sámi hávddiin - sihke ovdal risttalašvuoda juovvahávddit ja risttalaš hávdádusain. Juovvahávddiid bázahusat, oktan gullelaš hávdeoktavuođaiquin ja geográfalaš lávdademiin, dahket stuorra máhttopotensiála sámi leahkima ja eallinvugiid birra.

Earenoamážit risttalaš girkogárdiin čohkken bovtii dan áigge morraša ja garra reakšuvnnaid, ja dat dáhpáhuvai sámi báikegottiid miediheami haga. Sámedikkis ja Oslo universitehtas lea dál sierra šiehtadus sámi olmmošlaš bázahusaid hálddašeami birra De Schreinerske Samlinger bokte, mii dál lea molson namas ja gohčoduvvo De bioantropologiske samlinger, Oslo universitehtas. Šiehtadus bohtá ovdan ahte Oslo universitehtas lea beaivválaš hálddašanovddasvástádus sámi bázahusain ja ahte Sámediggi dahká loahpalaš mearrádusaid buot áššiin mat gusket sámi bázahusaide.

"Áimmahuššan - Sámediggedieđáhus sámi kulturmuitosuođjaleami birra" čielggada sámi bázahusaid hálddašeami ulbmiliid ja strategijaid. Dieđáhus nanne ahte sámi bázahusaid ja hávdegávdnosiid hálddašeapmi galgá vuodđuduvvot viiddis máhttovuđđui mii váldá vuhtii ovttaskas bázahusaid gávdnanoktavuođa ja čoagginhistorjjá, agi ja hárvenašvuoda ja sámi historjjá erenoamáš gáldoárvvuid. Viidáseappot galgá gáibádus máhcaheamis čovdojuvvot gulahallama ja buriid proseassaid bokte mas guoskevaš bealit lea mielde. Danne áigu Sámediggi ovddidit buriid mielváikkuhanproseassaid mat gieđahallet oaivilriggodaga ja vuodđuduvvo gulahallamii. Viidáseappot lea dárbu ráhkadit sierra stivrendokumeanttaid sámi bázahusaid oktan gullelaš gullelaš gávdnosiid hálddašeapmái, ležžet dal vurken, gaskkusteapmi, máhtolašvuodabuvttadeapmi, mielváikkuhanproseassat, deponeren vai ođđasis hávdádeapmi.

10 Dearvvašvuohta, sosiála ja mánáidsuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi álbmogis lea buorre dearvvašvuohta ja oažžu ovttárvosaš bálvalusaid mat leat lámččojuvvon sin gielalaš ja kultuvrralaš duogáža, ja sin vuoigatvuođaid vuođul go lea álgoálbmot.

Sámedikki politihkka vuođđuduvvá dasa ahte sámi álbmogis lea vuoigatvuohta oažžut buriid ja ovttárvosaš dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaid ja mánáidsuodjalusbálvalusa seamma dásis go muđui álbmot. Dát čuovvu Norgga lágaid ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid. Dain daddjojuvvo ahte álgoálbmogiid dearvvašvuođabálvalusaid hábmen ja čadaheapmi galgá dáhpáhuvvat álgoálbmogiid iežaset ovddasvástádusain ja bearráigeahčuin, vai ožžot nu buori fysalaš ja mentála dearvvašvuođa go vejolaš. Dasto fertejit bálvalusfálaldagat lámččojuvvot pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža vuođul.

Sámediggi vásiha ahte jus sámi pasieanttaid dárbbut galget gozihuvvot, de ferte dat boahit ovdan čielgasit nationála láidestusain ja lámkateavttain. Dehálaš lea loktet ovddasvástádusa sámi dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaid sihkkarastimis ovttaskas olbmo dásis bajimuš dássái. Sámediggi eaktuda ahte sámi pasieanttaid vuoigatvuohta oažžut buori dearvvašvuođa- ja lámččojuvvon bálvalusaid, jerrojuvvo ja oainnusmahttojuvvo plánemis, čielggadusain ja dalle go mearrádušat dahkkojuvvojit.

Buori dearvvašvuođa ovddideapmi sámi álbmogiid ferte vuođđuduvvat duođastuvvon máhttui sámi álbmoga dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra, ja guđe lágan fáktorat váikkuhit dearvvašvuođadillái. Máhttu lea dehálaš sihke dearvvašvuođahástalusaid identifiseremii ja doaibmabijuid álggaheapmái. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama das mii váikkuha dearvvašvuhtii, ja dutkama bálvalusfálaldagain sámi pasieanttaide. Dasto lea dárbu buoridit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuođa buot dásiin dearvvašvuođabálvalusas.

Sámi mánáid vuoigatvuođat leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo sin riekti bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Dát guoská maiddái daid sámi mánáide geat leat mánáidsuodjalusa fuolahusas. Sámi mánáin lea iešheanalis riekti bálvalusaide ja doaibmabijuide mat váldet vuolgasaji sin etnikkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogážis.

Sámi mánáid identitehta, giela ja kultuvrra goziheapmi leat dehálaš eavttut dasa ahte sámi mánát ja sin bearrašat ožžot daid fálaldagaid maidda sis lea vuoigatvuohta mánáidsuodjalusas. Buorre mánáidsuodjalusfuolahus sámi mánáide eaktuda ahte buot osiin mánáidsuodjalusas lea máhttu sámi mánáid iežaset giella- ja kulturvuoigatvuođaid birra. Dál ii leat mis duođastuvvon máhttu sámi mánáid birra geat leat dahje leat leamaš mánáidsuodjalusa fuolahusas. Almmolaš eiseválddit čilgejit dán nu ahte máná sámi duogáža registreren váilu. Máhttu sámi mánáid birra geat leat mánáidsuodjalusa fuolahusas lea eaktun sámi mánáid vuoigatvuođaid goziheami sihkkarastimii go lea álgoálbmot.

10.1 Áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuohta, fuolahus ja mánáidsuodjalus

Sámediggi háliida olahit váldomihttomeari dearvvašvuođa ja sosiála hárrái nu ahte deattuha čuovvovaš áŋgiruššansuorggiid:

- Spesialistadearvvašvuođabálvalusat
- Dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalus
- Álbmotdearvvašvuohta
- Mánáidsuodjalus
- Sosiála dilít ja buresveadjinbálvalusat

10.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuolta, fuolahus ja mánáidsuodjalus

(duháhiid mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	3 825	3 349	476	14,2 %
Submi	3 825	3 349	476	14,2 %

10.2 Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid main sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážiis lea lunddolaš sadji, ja sámegeiela sáhtá geavahit divššu oktavuodas.

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mas sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážiis lea lunddolaš sadji, ja sámegeiela sáhtá geavahit dikšuma oktavuodas.

Sámi pasieanttain lea vuoigatvuolta oažžut ovttáarvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid seamma dásis go muđui álbmot. Ovttáarvosaš bálvalusat eaktudit dearvvašvuoda bálvalusaid mat leat heivehuvvon pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogážiis. Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusa organiseren ferte speadjalastit sámiid sierrasajádaga álgoálbmogin. Bajitdási organisašuvdnastruktuvrras ferte sámiid iešmearridanvuoigatvuolta dohkkehuvvot dearvvašvuoda bálvalusaid hábmemis, stivremis ja bearráigeahččamis sámi pasieanttaide. Sámediggi dadjá ahte dálá organiseren mas sámi dearvvašvuoda bálvalusat leat organiserjuvvon vuollásaš dearvvašvuodadoaimmahaga vuollásažžan, ii ollašuite sámiid iešmearridanvuoigatvuoda ja dasto dat rihkku ILO 169 § 25.

Sámediggi áigu bargat duohta sámi mielmearrideami ja mielváikkuheami ovdii dearvvašvuoda bálvalusaid hábmemis ja čadaheamis sámi álbmogii. Earret eará bargat organisašuvdnamálla ovdii mas sámiid vuoigatvuolta dearvvašvuoda bálvalusaid plánemii, hábmemii ja organiseremii gozihuvvo. Sámediggi maiddái áigu sihkarastit duohta mielmearrideami sámi ovddastusa bokte eará dearvvašvuodadoaimmahagaid bajitdási orgánain.

Davvi Dearvvašvuolta ja eará regionála doaimmahagat leat guovddáš eiseváldiid bargogohččuma mielde ráhkadan plána dearvvašvuoda bálvalusaid strategalaš viidáseappot ovdánahttimii sámi álbmoga várás. Sámediggi áigu searvat dearvvašvuoda bálvalusaid viidáseappot ovdánahttinbargui sámi pasieanttaid várás dainna lágiin ahte váldá vuolggasaji sámi pasieanttaid vuoigatvuodain ja dárbbuin.

Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusat fertejit huksejuvvo meroštallojuvvon hástalusaid ja dárbbu mielde sámi servodagas, ja váldit vuolggasaji dálá ášahuvvon sámi ášahusain nugo Sámi klinihkas. Dasto fertejit maiddái eará regionála ja vuollásaš dearvvašvuodadoaimmahagat geatnegahttojuvvo láhčit kultuvrralaččat ja gielalaččat heivehuvvon bálvalusfálaldagaid sámi pasieanttaide. Sámediggi áigu veahkkin nannet Sámi klinihka, vai dat ain lea olámuttus sámi pasieanttaide nátionálaččat, ja muđui Sámis. Sámediggi lea duhtavaš go leat álggahuvvon doaimbajut buoridan dihte gelbbolašvuoda sámegeiela ja sámi kultuvrra birra spesialistadearvvašvuoda bálvalusas.

Sámediggi oaivvilda ahte fertejit maiddái ovddiduvvot doaibma- ja doaibmabidjoplánat sámi álbmoga dikšunfálaldaga várás, lágas ovttasbarggus sámi dearvvašvuodafágabirrasiiquin ja Sámedikkiin.

Sámi mánát ja nuorat vásihit dávjá rasismma iežaset árgabeaivvis. Sámi pasieanttat dávjá deaivvadit spesialistadearvvašvuoda bálvalusain mas lea unnán máhttu sámegeielas ja sámi kultuvrras, ja gos lea unnán

vejolašvuohta geavahit iežas giela. Sámediggi oaidná ahte lea dehálaš ahte gávdnojit sámi fáldadagat olbmuid geat vásihit váttis diliid ja dárbbasit muhtuma geainna háleštit. Covid-19 pandemiija lea váikkuhan olbmuid, ja erenoamážit nuoraide ja nuorra rávisolbmuid. Sámediggi oaivvilda ahte dát dahká áigequovdilin dárbbu oažžut olahahtti fáldadaga, ja áigu bargat dán lágan fáldadagaid ásaheamiin.

10.3 Dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ja geavaheaddjit, beroškeahhtá gos orrot, ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dikšun- ja fuolahusbálvalusa.

Sámi pasieanttain ja geavahedjiin miehtá riikka lea riekti oažžut gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon bálvalusa. Vuoddearvvašvuođabálvalusas ii leat leamaš systemáhtalaš ángiruššan sámi pasieanttaid dearvvašvuođafáldadagaide. Doaimbajut mat leat čađahuvvon vuoddearvvašvuođabálvalusas, eai leat mielde plánejuvvon ángiruššamis, muhto leat ovttaskas suohkaniid, institušuvnnaid ja fágolbmuid vuolggahemist. Sámediggi áigu bargat sámi álbmoga vuoddearvvašvuođabálvalusa ollislaš ángiruššama ovdii, earret eará dainna ahte ovddidit ođđa nationála doaimmaplána sámi álbmoga dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusa várás. Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte sámi pasieanttaid vuoigatvuođat ja dárbbut gozihuvvojit fuolahussuorggis.

Sámediggi oaivvilda ahte dárbbasuvvojit sámi fágabirrasat fuolahusbálvalusain sámi pasieanttaid várás miehtá riikka. Sámi álbmoga buhccidruovttuid ja fuolahusbálvalusaid ovddidanguovddáža ulbmil lea váikkuhit ahte sámi álbmogii leat ovttaárvosas dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusat sihke báikkálaččat, regionálaččat ja nationálaččat. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte guovddáš nannejuvvo.

Dasto lea Sámediggi ovttasbarggus dearvvašvuođadirektoráhtain váikkuhan sámi dearvvašvuođafágabirrasiid ásahepmái iešguđet sámi ássanguovlluin. Dearvvašvuođafágabirrasat galget veahkehit suohkaniid ovdánahttit sámi gielalaš ja kultuvrralaš bálvalusaid, lasihit sámi giella- ja kulturmáhtu ja váikkuhit dasa ahte sámi vuorasolbmot ja earát ožžot geavaheaddjivuđot fáldadagaid. Sámediggi áigu gulahallama bokte guovddáš eiseválddiiguin váikkuhit dasa ahte sámi dearvvašvuođafágabiras nanosmahttojuvvo ja šaddá bissovaš.

Sámedikki ovttasbargošiehtadusaid bokte gávpotsuohkaniiguin bidjá Sámediggi fuomášumi dearvvašvuođabálvalusaid heivehepmái sámi geavahedjiide gávpogiin. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte sámegeielat dearvvašvuođabuohccidivššár goziha dearvvašvuođastašuvdnafáldadaga sámegeielat mánáide, erenoamážit sámi mánáid giellaovdáneami dáfus. Dasto váillahit sámi vuorasolbmot gávpogiin deaivvadanbáikkiid gos sáhttet deaivvadit eará sámiiguin, ja fuolahusbálvalusaid mat gozihit sin sámi giela ja duogáža. Sámediggi áigu ovttasrádiid gávpotsuohkaniiguin, bargat dan ala ahte ásahepmái sámegeielat fuolahusbálvalusat sámegeielat vuorasolbmuid várás.

10.3.1 Čoahkketabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
40001 Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaide - Várdobáiki Sámi guovddáš - njuolggodoarjja	720	677	43	6,4 %
40101 Sámi doaktáriid searvi - njuolggodoarjja	323	304	19	6,3 %
40201 Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarjja	438	412	26	6,3 %
40301 Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaide - Oslo sámi viessu - njuolggodoarjja	491	112	379	338,4 %
40401 Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára - njuolggodoarjja Aajegii - Trøndelága fylkkasuohkan	153	144	9	6,3 %
42001 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus- ja mánáidsuodjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	1 700	1 700	0	0,0 %
Submi	3 825	3 349	476	14,2 %

10.3.2 Geavaheaddjivuđot fáladat sámi álbmogii, eallingearde- ja álbmotdearvvašvuodaperspektiivvas - njuolggodoarjja Várdobáikái

Doarjjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fáladat sámi álbmogii, eallingearde- ja
álbmotdearvvašvuodaperspektiivvas:

- Rávvet ja bagadallat olbmuid ja organisašuvnnaid geat/mat háliidit čadahit eaktodáhtolaš geavaheaddjivuđot
doaimbajuid sámi vuorasolbmuid.

Dán ortnega bokte Várdobáiki bagadallá ja rávve olbmuid ja organisašuvnnaid geat/mat háliidit čadahit eaktodáhtolaš
doaimbajuid sámi vuorasolbmuid.

Várrejuvvo 720 000 ru ulbmilii jagis 2024.

10.3.3 Sámi doaktáriid searvi - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi doavttersearvi:

- Sámi doaktáriid searvi sáhtá fágalaš veahki ja diehtjuohkindoaimma bokte váikkuhit dasa ahte sámi álbmogis
lea dearvvašvuodafáladat mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii.

Sámi doaktáriid searvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahtun, ideála organisašuvdna mii bargá sámi álbmoga
dearvvašvuodafáladaga buoridemiin ja dieđiha sámegeillii dearvvašvuoda birra. Sámi doaktáriid searvi lea hui dehálaš

ovttasbargoguoibmi Sámedikki dearvvašvuoda politihka ovdánahttimis. Das lea dávjá vealtameahtun dehálaš rolla Sámedikki politihka čadaheamis, ja dat lea maiddáa dehálaš resursa Sámediggái.

Sámi doaktáriid searvi áigu veahkehit rekrutteret sámi dearvvašvuodabargiid sámi guovlluin.

Várrejuvvo 323 000 ru ulbmilii jagis 2024.

10.3.4 Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Áarjelsaemien healsoeviermie:

- Váikkuhit ja nannet barggu ovttárvosaš dearvvašvuodafálaldaga hárrái sámi álbmogii lullisámi guovllus.

Fierpmádagas Áarjelsaemien healsoeviermie leat lullisámi guovllu dearvvašvuodabargit, ja dan ulbmil lea bargat ovttárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid ovdii lullisámi guovllu sámi álbmogii. Fierpmádat bargá etáhtaid, suohkaniid, fylkkaid ja riikarájiid rastá.

Várrejuvvo 438 000 ru ulbmilii jagis 2024.

10.3.5 Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaide - Oslo sámi viessu - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fálaldagat vuoras sápmelaččaide:

- Ovddidit geavaheaddjivuđot fálaldaga sámi vuorasolbmuid várás guovlluin gos sámit leat unnitlogus.

Dán ortnega bokte lágida Oslo sámi viessu dearvvašvuodadeaivvadeami sámi vuorasolbmuide. Doaibmabidju oažžu lasáhusa 2024 bušeahtas nannen dihte barggu dearvvašvuodadeaivvademiiguin ja dearvvašvuoda- ja fuolahusáššiiguin, ja vai sáhtta stuoridit bargi virgeproseantta.

Várrejuvvo 491 000 ru ulbmilii jagis 2024.

10.3.6 Lullisámi dearvvašvuodakonferánsa - njuolggodoarjja

Konferánssa mihttomearri - Lullisámi dearvvašvuodakonferánsa:

- Eanet gelbbolašvuotta dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja sámi pasieanttaid hástalusaid ja dárbbuid birra lullisámi guovllus.

Dán ortnega bokte láchčá Aajege dili nu ahte sámi fágaolbmot, sámi geavaheaddjit ja earát sáhttet juohkit gelbbolašvuoda ja vásihusaid mat sáhttet váikkuhit dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovddideapmái ja láchčimii lullisámi guovlluin.

Várrejuvvo 153 000 ru ulbmilii jagis 2024.

10.3.7 Dearvvašvuoda-, fuolahus- ja mánáidsuodjalusprošeavttat - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
42001 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	1 700	1 700	0	0,0 %
Submi	1 700	1 700	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Dearvvašvuoda-, fuolahus- ja mánáidsuodjalusprošeavttat:

- Buorre dearvvašvuolta ja ovttáárvosaš dearvvašvuoda-, fuolahus- ja mánáidsuodjalusbálvalusat.

Vuoruheamit - Dearvvašvuoda-, fuolahus- ja mánáidsuodjalusprošeavttat

- Metodaovddidanprošeavttat.
- Prošeavttat maiguin buoridit sámi pasieanttaid mielváikkuheami ja geavaheadjistivrema.
- Prošeavttat maiguin sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut sihkkarastojuvvojit dalle go sii leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.
- Prošeavttat mat buvttihit duodaštuvvon máhtu sámi mánáid birra go leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.
- Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuoda.
- Prošeavttat mat sáhtášedje eastadit ja geahpedit iešsorbmemiid, iešsorbmengeahččalemiid ja iežas skáidnemiid meari.
- Prošeavttat mat ovdánahttet buori dearvvašvuoda boazodoalus.
- Prošeavttat mat láhčtet deaivvadanbáikkiid sámi vuorasolbmuid várás.
- Prošeavttat mat láhčtet gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa.

Várrejuvvo 1 700 000 ru ulbmilii jagis 2024.

10.4 Álbmotdearvvašvuolta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi álbmogis buorre dearvvašvuolta ja loaktin.

Buorre álbmotdearvvašvuolta sámi servodagas eaktuda ahte lea máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis. Dat lea mearrideaddji dehálaš sihke dearvvašvuoda hástalusaid identifiseremii ja buriid álbmotdearvvašvuoda doaibmabijuid álggaheapmái. Gávdno hui unnán duodaštuvvon máhttu sámi álbmoga álbmotdearvvašvuoda birra. Mii diehtit unnán sámi álbmoga álbmotdearvvašvuoda birra go veardida norgalaš álbmogiin. Dasto diehtit mii unnán vejolaš erohusaid birra sámi álbmogis siskkáldasat. Ovdal leat čađahuvvon dutkamat nugo Finnmarksundersøkelsen, dutkamat mat čatnasit jagi 1970 olmmošlohkamii, Ung i Nord, ja dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmi guovlluin gos orrot sihke sámit ja dáččat (SAMINOR-dutkan). Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama sámi diliid birra, vai mii sáhttit háhkat eanet čoavddadieđuid maid sáhtta geavahit eastadeaddji barggus ja álbmotdearvvašvuodadoaibmabijuin.

Sámediggi vuordá ahte Stuoradiggedieđáhus álbmotdearvvašvuoda ja eallindili birra sámi guovlluin mii almmuhuvvo jagis 2024, váldá ovdan doaibmabijuid sámi álbmoga álbmotdearvvašvuoda buorideami várás.

Sámediggi lea duhtavaš go dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmi SAMINOR 3 lea ožžon ruhtadeami ja lea bargagohtán lullisámi guovllus. SAMINOR 3 lea dehálaš sámiid dearvvašvuoda- ja eallindiliid identifiseremis ja kártemis, ja maiddái dutkamis go dutká sámi álbmoga dearvvašvuoda.

Stuoradiggediedáhusa álbmotdearvvašvuoda ja eallindili birra olis, ja maiddá Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raportta olis lea dehálaš ahte dearvvašvuoda- ja eallindilleiskkadeapmi čadahuvvo miehtá Sámi. Dat eaktuda ahte SAMINOR 3 ruhtadeapmi lea sajis, ja Sámediggi vuordá guovddáš eiseváldiin jahkásaš ruhtadeami dán iskkadeapmái. Sámediggi lea duhtavaš go sámi álbmotdearvvašvuodaaprofiila lea mielde álbmotdearvvašvuodaikkademiin Romssa- ja Finnmárku ja Nordlándda fylkkain. Álbmotdearvvašvuodaikkadeapmi čujuha earret eará dasa ahte leat erohusat etnikkalašvuoda vuodul dan dáfus maid olbmot ieža leat diedihan iežaset dearvvašvuoda birra, ja ahte leat muhtun muddui erohusat nisssonolbmuid ja dievdoolbmuid gaskkas. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte maiddá eará fylkkat gos sámit ássat geatnegahttojuvvojit váldit mielde sámi dearvvašvuodaaprofiilla álbmotdearvvašvuodaikkademiin.

Sámediggi áigu nannet sámi vuorasolbmuid rievtti oažžut árvvolaš vuorasvuoda. Sámi vuorasolbmuid álbmotdearvvašvuodas lea sáhka vuorasvuodas mas sámi giella ja kultuvra leat oassin beaivválaš eallimis.

Sámediggi ohcala dearvvašvuodadutkama dáruiduhttinpolitihka čuvvosiid birra. Sámit diedihit ollu dávjit go muđui álbmot ahte sii gillájit vealaheami. Vásihuvvon vealaheami viidodaga ja psyhkalaččat čuohcama sturrodaga gaskka lea oktavuoha. Sámi servodagas leat maiddá stuorra hástalusat, erenoamážit sámi árbevirolaš ealáhusain. Hástalusat nugo areálaid gáržun, boraspireválttisvuodát, go rámmaeavttut dávjá rivdet, ja maiddá negatiiva guottut servodaga bealis muđui váikkuhit ovttaskas olbmo dearvvašvuhtii sihke psyhkalaččat ja fysalaččat. Sámediggi fuomášuhtá man duodalaš dát lea, ja oaidná ahte lea dárbu giddet eambo fuomášumi vealaheapmái, rasismii ja sámiid cielaheapmái, ja dasa movt dát čuhcet mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuide.

Sámediggi oaivvilda ahte dárbbášuvvojit doaimbajut maiguin eastadit iešsorbmemma sámi álbmoga gaskkas. Muhtun dutkamát čájehit ahte sámiid gaskkas lea stuorát riskka iežas sorbmet, ja dat addá vuoda leat fuolas. Dárbu lea oažžut buoret máhtu sivvaoktavuodaid ja iešsorbmemma riskafáktoriid birra, ja maiddá eastadeaddji doaimbajuid birra. SÁNAG ja Sámiráđđi ovddidedje jagis 2017 plána iešsorbmemiid eastadeami várás sámiid gaskkas Norggas, Ruoŋas ja Suomas. Sámediggi áigu čuovvulit dán barggu.

10.5 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut leat sihkkarastojuvvon go deaivvadit mánáidsuodjalusain.

Sámi mánáid vuoigatvuodát leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo sin riekti bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Veahkkefálaldagaid ovddideamis galgá dohkálaččat vuhtiiváldit sin etnikkalaš, oskkoldatlaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáža. Máhttu sámi mánáid rivttiid, giela ja kultuvrra birra lea dehálaš eaktu go galgá addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda dan fálaldaga masa sis lea vuoigatvuoha.

Guovddáš eiseválddit leat čadahan stuora proseassaid mánáidsuodjalussuorggis, earret eará lánkarievdadusaid, strukturievdadusaid ja mánáidsuodjalusfágalaš proseassaid. Sámediggi lea bargan sámi mánáid vuoigatvuodaid ja dárbbuid gozihemiin ja čalmustahttimiin dán proseassain, ja lea duhtavaš go sámi mánáid vuoigatvuoha sámi gillii, kultuvrii, etnisitehtii ja oskui váldojuvvojit vuhtii mánáidsuodjaluslága ulbmilkahttalas. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte sámi mánáid vuoigatvuodát vuhtiiváldojuvvojit ja oainnusmahttojuvvojit maiddá lánkaásahusain ja eará proseassain mat gusket mánáide. Earret eará Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte sámi mánáid giella, kultuvra ja identitehta oainnusmahttojuvvo ja čuovvu máná go máná lea mánáidsuodjalusa fuolahusas. Sámediggi maid áigu ohcalit ja vuolggahit barggu dokumenterejuvvon máhtu hárrái sámi mánáid geat leat leamaš dahje geat leat mánáidsuodjalusa fuolahusas dearvvašvuoda ja eallindili birra.

10.6 Sosiála dilli ja buresveadjinbálvalusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buresveadjinbálvalusat leat heivehuvvon sámi geavaheddjiide.

Mánáidgeafivuohta lea váttisvuohta mii stuorru sámi guovlluin. Haddegoargnun, reanttuid lassáneapmi, dálkkádatrievdamat ja váilevaš gánnáhahttivuohta vuodđoealáhusain dagahit fuolastumi das ahte dát váttisvuohta stuorru. Sámediggi áigu systemáhtalaččat bargat sosiála áššiiguin, earret eará bargat dan ovdii ahte buresveadjinbálvalusat leat sihke heivehuvvon ja olámuttos sámi geavaheddjiide.

11 Álgoálbmogiid vuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuoigatvuodát mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuoigatvuodajulggaštusas leat implementerejuvvon láhkadahkosii ja geavatláš politihkkii.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuodaid. Álgoálbmogin ovtta máilmmi riggámus riikkain lea sámiin solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji dehálaš min vuoigatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus. Min riikkaidgaskasaš barggus ja ánggirdeamis lea njuolga ja konkrehta mearkkašupmi min servodagas, gitta báikkálaš dássái.

Álgoálbmogiid vuoigatvuodaid oktavuodas lea sáhka vuđolaš olmmošvuoigatvuodain, vuoiggalašvuodas, demokratijias, ovttaárvosašvuodas, vealaheami eastadeamis, buriid stivrengeaskaomiin ja buori jáhkus. Mii galgat sáhttit searvat mearridanproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret minguin juksan dihtii min friija ja dieđihuvvon ovdagihtii miehtama ovdal go lágat ja doaibmajut mat váikkuhit midjiide mearriduvvojit. Mis lea vuoigatvuohta friija ovdánahttit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

Rájárásttideaddji barggus leat ángiruššansuorggit nugo sámi ovttasbargu, davviguovllut, álgoálbmot- ja olmmošvuoigatvuodát, solidaritehtabargu ja máilmmiviidosas hástalusat. Sámediggi searvá árijjalaččat nationála ja riikkaidgaskasaš foraide ja arenaide nugo Sámi Parlamentáralaš Ráđđái, Davviriikkalaš ovttasbargui, Barentsovttasbargui, Árktalaš ráđđái, EO:i ja ON:i.

Sámediggi konstatere ahte muhtun áššiin rihkkovuvvojit sámi vuoigatvuodát, ja politihkalaš čovdosat eai leat šat das. Dasto oaidnit mii ahte ovttaskas olbmot ja joavkkut fertejit birget okto riekteáššiiguin stáhta vuostá, maiguin politihkalaš proseassat eai leat lihkestuvvan.

11.1 Ángiruššansuorggit - álgoálbmotvuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Sámedikki ángiruššansuorggit álgoálbmotvuoigatvuodaid, riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja dásseárvvu siskkobealde:

- Sámi ovttasbargu.
- Davviguovllut,
- Álgoálbmotvuoigatvuodát.
- Ovttaárvosašvuohta ja solidaritehta.
- Dásseárvu.

11.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit – álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

(duháhiid mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Sámi ovttasbargu	5 258	5 258	0	0,0 %
Álgoálbmotvuoigatvuođat	2 789	1 783	1 006	56,4 %
Dásseárvu	1 750	1 488	262	17,6 %
Submi	9 797	8 529	1 268	14,9 %

11.2 Sámi ovttasbargu

11.2.1 Čoahkketabealla – Sámi ovttasbargu

(duháhiid mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Sámi Giellagáldu - šiehtadus	5 258	5 258	0	0,0 %
Submi	5 258	5 258	0	0,0 %

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarájaid rastá.

11.2.2 Sámi Giellagáldu

Sámi Giellagáldu ásahuvvo doaibmaovttadahkan 2022 rájes, mas lea gullevašvuohta Norgga Sámediggái. Dát golbma sámedikki leat 2020:s mearridan njuolggadusaid ja dasto organiserema ja ruhtadeami. Sámi Giellagáldu lea iešheanalisa doaibma maid Suoma, Ruoŋa ja Norgga sámedikkit leat ásahan. Geavatlaččat ja hálddahaslaččat lea Sámi Giellagáldu Norgga sámedikki vuollásaš, muhto dan jođiha sierra stivra mas buot golmma sámedikkis lea seamma váikkuhanfápmu.

Sámediggi lea jahkásaččat šiehtadallan Suoma ja Ruoŋa beale sámedikkiiguin Sámi Giellagáldu ruhtadeamis Giellagáldu mearrádusaid mielde. Sámi Giellagáldu ruhtadanšiehtadus lea Sámedikki deháleamos gaskaoapmi sámegeielaid terminologijja ja čállinnjuolggadusaid normeremis.

Sámi Giellagáldu lea sámi álbmoga oktasaš davviriikkalaš fágaorgána sámi giellaáššiin. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus davviriikkalaš sámi giellaovttasbarggu oktiordnemis, nannemis ja ovddideames. Sámi Giellagáldu ulbmiliin lea suodjalit ja ovddidit sámi čállingielaid ja hállangielaid kulturárbbi, ja suodjalit, nannet ja ovddidit sámegeielaid seammás go válidojuvvojit vuhtii sierra sámegeielaid dárbbut, hástalusat ja resurssat. Davviriikkalaš

giellaovttasbargu lea dehálaš giellageavaheami lasiheami dáfus. Sámi Giellagáldu ásaheami bissovaš oktasaš fágaorgánan sámi giellaássiin Norgga beale Sámedikki oktavuhtii 2022:s. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus sámegeielaid gielladikšumis. Sámi Giellagáldu galgá doaimmat oktasaš ássiidovdi fágaorgánan ássiin mat gusket sámi čállingielaid normeremii. Dát guoská terminologijja ja čállinnjuolggadusaid normeremii.

Várrejuvvo 5 258 000 ru ulbmilii jagis 2024.

11.2.3 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámit leat sihke álbmot ja álgoálbmot sin árbevirolaš guovlluin Suoma, Norgga, Ruota ja Ruošša stáhtarájaid siskobealde. Mis lea oktavuhta oktasaš historjjá, kultuvrra ja sámegeielaid bokte, ja min árbevirolaš eana-, vuotna- ja riddoguovlluide geavaheami bokte daidda gullevaš resurssaiguin. Oktavuhta sámiid gaskka riikarájaid rastá lea mearrideaddji dehálaš árbevieruid bisuheapmái ja sámi oktasašvuoda ja girjáivuoda ovddideapmái. Dát bargu dahkkojuvvo earret eará Sámi Parlamentáralaš Ráđi (SPR) bokte mii lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasaččat ja mii galgá gozihit sámiid beroštumiid riikarájaid rastá. Mihttomearrin lea ahte Sámi Parlamentáralaš Ráđis galgá lea institušuvnnaš ovttasbargu ássiin mat gusket sámiide mángga riikkas, dahje sámiide go lea okta álbmot.

Dán ráđis leat Norgga beale Sámedikkis 7 delegáhta.

Guhkesáiggi mihttomearri lea boahktevaš oktasaš sámi álbmotválljen orgána. Oanehisáigge perspektiivvas boahtit mii vuoruhit doaimmaid mat harmoniserejit válgaohtnegeid, nu dego ovdamearkka dihtii oktasaš válgabeaivi.

Okta bargojoavku SPR:s maid Norgga Sámediggi jodiha lea buktán raportta rádjahethtehusa birra Sámis. Das ovddiduvvot konkrehta árvalusat čovdosiidda daidda hástalusaid mat leat. Sámediggi lea maid mearridan sierra dievasčoahkkinnássi (SP 10/22) mas leat árvalusat čovdosiidda ja rávvemat mat bohtet čuovvuluvvot.

11.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvi ássi álbmogiidda.

Sihkarastin dihtii ceavzilis ahtanuššama davviguovlluin lea dehálaš bargat ovttas sihke álgoálbmotásahusaid, beroštupmiorganisašuvnnaid, ealáhuseallima ja almmolaš eiseválddiid gaskka. Danne lea Sámediggi árrjalaš arenain gos lea sáhka davviguovlopolitihka birra, sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat, earret eará Davviguovloforumii ja riikkaidgaskasaš konferánssaide searvama bokte gos fáddán lea davviguovlopolitihka.

11.4 Álgoálbmotvuoigatvuodát

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuoigatvuodájulgaštus lea implementerejuvvo láchkadahkosiin ja geavatalaš politihkas.

Álgoálbmotvuoigatvuodát lea iešmearridanrieki. Dán rievtti olis mearridit sii friija sin politihkalaš sajádaga ja ovdánahttet friija sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama. Iešmearrideapmái gullet maiddái vuoigatvuodát mat čatnasit álgoálbmotvuoigatvuodát, ohppui, oahpahussii iežas gillii ja iežaset kultuvrra birra, mediaide, vuoigatvuodát ja oskkodat árbevieruide, vuoigatvuodát suodjalit ja ovddidit sin kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Dasto eana- ja čáhcevuogitvuodát, vuoigatvuodát guovlluide ja resurssaide mat leat álgoálbmotvuoigatvuodát kultuvrra luondduvuodát. Sámedikkis bargá earret eará dan ala ahte oččodit dan ahte álgoálbmotvuoigatvuodát ovddastuslaš iešstivrenorgánat beasašedje iešheanalit searvat ON-čoahkkimiin mat gusket álgoálbmotvuoigatvuodát ja ON álgoálbmotvuoigatvuodát 2014 máilmmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi.

11.4.1 Čoahkketabealla – Álgoálbmogiid vuoigatvuođat

(duháhiid mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
48701 Duohtavuoda- ja seanadankommišuvnna raportta čuovvleapmi - prošeakta	250	100	150	0,0 %
Riikkaidgaskasaš barggu - njuolggadoarjja	1 046	1 383	-337	-24,4 %
48501 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	600	300	300	100,0 %
48801 Eamiálbmogiid biebmovuogádagat – prošeakta	500	0	500	0,0 %
45003 Jevgenij Jushkova foanda - njuolggadoarjaga Sámeráđđái Norgga bealde	393	0	393	0,0 %
Submi	2 789	1 783	1 006	56,4 %

11.4.2 Duohtavuoda- ja seanadankommišuvnna raportta čuovvleapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Dáhkát ahte Sámedikkis lea vejolašvuohta dustet vuordámušaid mat leat duohtavuoda- ja soabahankommišuvnna bargui

Kommišuvdna lea geigen raporttas geassemánu 1.beaivvi 2023:s Stuorradikki presideantagoddái. Kommišuvdna lea árvalan doaimmaid maiguin buhtadit dáruiduhttima vahágiid, ja Sámediggi áigu bargat dainna ahte árvaluvvon doaimmat čađahuvvojit. Sámediggi vuordá ahte Stuoradiggi ráhkada čuovvolanplána. Prošeakta čadnojuvvot raporttii ja doaimbajuide mat galget váikkuhit viidáset soabadeapmái.

Várrejuvvo 250 000 ru ulbmilii jagis 2024.

11.4.3 Riikkaidgaskasaš bargu – njuolggodoarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
45002 Sámiráđđi - Norgga beale juogus	728	684	44	6,4 %
45003 Mama Sara Education Foundation	205	193	12	6,2 %
45004 Docip	113	113	0	0,0 %
45001 Barentsčállingoddi IKS	0	393	-393	-100,0 %
Submi	1 046	1 383	-337	-24,4 %

Sámiráđđi - Norgga beale juogus - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovdánahttit sámi vuoigatvuodaid, nu ahte sámi álbmot dohkkehuvvo oktan álbmogin mas leat politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuoigatvuodát mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láchadahkosiin.

Sámiráđđi lea Norgga, Ruoŋa, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorgána. Sámiráđi váldomihttomearriin lea ovdánahttit sámi beroštumiid ja vuoigatvuodaid, ja ahte sámit dohkkehuvvojit oktan álbmogin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuoigatvuodaiguin mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láchadahkosiin. Sámiráđđi bargá maid sámi oktiigullevašvuoda nannemiin oktan álbmogin riikarájaid rastá. Dasa lassin searvá Sámiráđđi riikkaidgaskasaš proseassaide mat gusket álgoálbmogiidda, olmmošvuoigatvuodaide ja birrasii Ártkatis. Sámiráđđi lea organiserejuvvon nu ahte juohke riikkas lea sierra juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráđđi - Norgga beale juhkosii.

Várrejuvvo 728 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Mama Sara Education Foundation – njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Leat veahkkinn solidaritehta- ja humanitára barggus ja nannet dan Mama Sara Education Foundation bokte.

Mama Sara Education Foundation lea eaktodáhtolaš veahkkeorganisašuvdna Guovdageainnus. Organisašuvdna veahkeha árrjalaččat masaimánáid Tanzanias beassat skuvlla vázzit fáttarortnega bokte, ja čohkke ruđaid masaimánáid skuvlavistái. 2017:s gárvánii skuvlavisti Loliondos mii geigejuvvui skuvlaeiseválddiide Loliondos. Organisašuvdna áigu joatkit ovttasbarggu Loliondoin ja lea plánemin odđa proševtta Engarukas. Organisašuvnna solidaritehtabargui juolluda Sámediggi danne njuolggodoarjaga dán barggu nannemiin.

Várrejuvvo 205 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Docip – njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Doarjjaortnet galgá nannet veahki álgoálbmogiidda iešgudege čoahkkimiid oktavuodas ON-vuogádagas.

Indigenous Peoples' Center for Documentation, Research and Information – Docip lea riikkaidgaskasaš álgoálbmotorganisašuvdna Geneves. Docip lea diehtjuohkin- ja dokumentašuvdnaguovddáš, mii maid bargá álgoálbmogiidda guoski dutkamiin.

Doarjjaortnega ulbmil lea nannet dan veahki maid ásahus addá álgoálbmogiidda iešguđege čoaikkimiid oktavuodas ON-vuogádagas.

Várrejuvvo 113 000 ru ulbmilii jagis 2024.

Barentsčállingoddi IKS – njuolggodoarjja

Go BIPO doaibma lea heaittihuvvon dili geažil mii Ruoššas lea, de sihkkojuvvo Barentsčállingotti doarjja. Sámediggi árvvoštallá doarjaga dán ulbmilii fas dalle go dat vejolaččat lea áigequovdil.

11.4.4 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta

ON jahkásaš válđočoahkkimis mearridii válđočoahkkin resolušuvnna mii celkkii jagiid 2022-2032 áigodahkan Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid logijahkái (IDIL 2022-2032), eamiálbmotáššiid bistevaš foruma ávžžuhusa vuodul. Ulbmil riikkaidgaskasaš logijagi álgoálbmotgielaid 2022-2032 (IDIL 2022-2032 lea IYIL2019 barggu viiddidit, ja joatkkit čalmustahhtit álgoálbmotgielaid kritihkalaš dilálašvuoda, ja maiddá mobiliseret eiseválddiid ja eará berošteaddjjoavkkuid suddjet, ealáskahttit ja ovddidit eamiálbmotgiela.

Sámediggi áigu ain bargat sámegiela ja eará álgoálbmotgielaid ovddidemiin IDIL 2022-2032 oktavuodas. Sámediggi áigu čuvvolit *Mijá Tekno* – Sámedikkiid oktasaš njunušprošeavtta ovttas Ruota ja Suoma sámedikkiiguin. Sámediggi áigu maiddá čuvvolit barggu Našunála ovttasbargoforumiin ovttas Gielda- ja guovlodepartemeanttain (KDD), ja áigu ovttas KDD:in lágidit oktasaš giellakonferánssa jagis 2024.

Várrejuvvo 600 000 ru ulbmilii jagis 2024

11.4.5 Eamiálbmogiid biebmovuogádagat – prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannet eamiálbmogiid biebmosityemaidda

Sámedikki mielas lea dárbu nannet barggu eamiálbmogiid biebmovuogádagaiguin. Bargu dahkkojuvvo dan oktavuodas go ON biebm- ja eanandoalloorganisašuvdna (FAO) lea almmuhan lihtu eamiálbmogiid biebmovuogádagaid várás, mas Sámediggi juo lea mielde stivrenjoavkkus.

Ruđat galget geavahuvvot dasa ahte systemáhtalaččat lahkoniit movt sámi biebmosityemaidda sáhtttá nannet, dás maiddá vuodđoealáhusat, árbevirolaš máhttu, biebmosiikarvuolta, biebmokultuvra, dearvvašvuolta ja biebmodilli, fidnenvjolašvuolta ođasmuvvi luondduressaide ja vuoigatvuodas eatnan čáziide. Sámedikkis lea áigumuš boahhtevas jagiid mielde lágidit biebmokonferánssa ártkalaš eamiálbmogiidda. Lea dárbu háhkat eambo máhtu biebmovuogádagaid birra, erenoamážit Árttisa eamiálbmogiid gaskkas. Eanet máhttu lea dárbbaslaš vai oazžut buoret ipmárdusa konseptii ja vai sáhttit hábmet strategiijaid ja doaibmabijuid mat nannejit dan. Regionála davviguovloforum áigu ovttasrádiid Sámedikkiin álggahit čielggadanbarggu eamiálbmogiid biebmovuogádagaid máhttovuodu birra.

Várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

11.4.6 Jevgenij Jushkova foanda - njuolggadoarjja Sámeráđđái - Norgga bealde juhkosii

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Jevgenij Jushkov muitfoanda lea nannejuvvon.

Sámiráđđi ásahii Jevgenij Jushkov muitfoandda jagi 2022. Muitfoandda ulbmil lea doarjut Ruošša beale sápmelaččaid geat váldet sámegieloahtu.

Várrejuvvo 393 000 ru ulbmilii jagis 2024.

11.5 Dásseárvu ja solidaritehta

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Čujuhuvvo solidaritehtii eará álgoálbmogiiguin.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuođaid. Álgoálbmogin ovttá máilmmi riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji dehálaš min vuoigatvuođaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus.

11.6 Dásseárvu

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuoigatvuođaiquin ja vejolašvuođaiquin buohkaide.

Vuolggasadjii dán mihttomearrii lea ahte dásseárvu guoská buot servodatsurggiide ja galgá leat integrerejuvvon oassi min barggus, beroškeahtta earret eará sohkaheamis, doaimanávccain, etnalašvuođas ja seksuála sojus. Danne lea dásseárvu bealli mii guoská buot politihkkasurggiide Sámedikkis, ja dásseárvu galgá danne leat integrerejuvvon oassi juohke fágasuorggis.

Álgoálbmotnissonat leat hárvve mielde mearrádusproseassain. Áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda, dávjá dahkkojit oaidnemeahttumin riikkaidgaskasaš riekteproseassain. Dasa lassin šaddet áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá oaidnemeahttumin doppe gos álgoálbmotáššit váldojit ovdan. Álgoálbmotnissoniin bohtet dađistaga nannoseappot gáibádusat dan birra ahte sii fertejit searvvahuvvot mearrádusproseassain ja arenain mat gusket álgoálbmogiidda.

Viidát ipmárdus dála sámi historjjás ja dilálašvuođas lea eaktun jus sápmelaččat ja norgalaččat galget bohtit duohta soabadeapmái. Dat mielddisbuktá ahte servodagas ii galgga leat sámevašši. Sámevaši vuosttaldeami bargu lea vuoruhuvvon suorgi Sámedikkis, ja dat bargojuvvo Sámedikki doaimaplána vuodul. sámevaši vuosttá. Doaimaplána sámevaši vuosttá lea okta oassi čuovvuleamis Sámedikki dásseárvodieđáhusas Sábme Jállu. Dat bohtet ráhkaduvvot doaimaplánat daid bohttevaš jagiid eará kapihttaliidda dieđáhusas

11.6.1 Čoahkketabealla – Dásseárvu

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
48601 Sámedikki dásseárvodieđáhusa sámevaši vuosttá ja doaibmaplána čuovvoleapmi - prošeakta	1 350	1 350	0	0,0 %
45103 Garmeres – norgga beale juogus – njuolggodoarjja	400	0	400	-
Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja a)	0	138	-138	-100,0 %
Submi	1 750	1 488	262	17,6 %

a) Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna ii leat raporteren movt ruđat leat geavahuvvon ortnega njuolggadusaid mielde.

11.6.2 Sámedikki dásseárvodieđáhusa sámevaši vuosttá ja doaibmaplána čuovvoleapmi - prošeakta

Veahkaváldi lagaš oktavuodain lea servodatválttisvuohta maiddái Sámis, ja gáibida eanet dihtomielalašvuođa fáttá birra ja ulbmillaš doaibmabijuid eastadeami siskkobealde, bálvalusfálaldaga guoskevaččaide ja fágaolbmuid gelbbolašvuođa buoridaemi. Mii háliidat bidjat eavttuid stáhta doaibmabijuid hábmemii dán suorggis. Lea dehálaš oažžut eanet dutkama dán suorggis, eanet gelbbolašvuođa ja kapasitehta buot lađđasiin, ja váikkuhit miellaguottuid rievdadeami. Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus Dásseárvo- ja vealahanáittardedjiiin (DVÁ) ja ovttasbarguin DVÁ:in lea álggahuvvon dutkanprošeakta neahttavaši birra mánáid ja nuoraid ektui boazodoalus.

Sámediggi lea maiddái álggahan golmma jagáš prošeavtta man mihttomearrin lea unnidit givssideami iešguđege doaibmabijuid bokte. Prošeakta lea kapihttalis 5.10.3.

Sámediggi lea jagi 2022 geigen doaibmaplána sámevaši vuostá mas galgá leat lagas ovttasbargu givssidanprošeavttain ja leat oassin dán prošeavttas.

Sámediggi lea ráhkadan doaibmaplána veahkaválddi vuostá 2023:s mii galgá leat oassin dán prošeavttas.

Lea áshuvvon 2-jagáš prošeaktavirgi mii čatnasa diedáhusa ja doaibmaplánaid čuovvoleapmái.

Várrejuvvo 1 350 000 ru ulbmilii ii jagis 2024.

Garmeres – njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Nannejuvvon vuoigatvuođat queer-sápmelaččaide

Garmeres lea organisašuvdna queer-sápmelaččaide riikarájiid rastá. Sii barget queer-sápmelaččaide vuoigatvuođaiguin, vejolašvuođaiguin ja oinnolašvuođain miehtá Sámi. Doarjja addo maid Sápmi Pride lágideapmái.

Várrejuvvo 400 000 ru ulbmilii jagis 2024.

12 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Suohkanat leat okta Sámedikki deháleamos ovttasbargoguimmiin. Suohkanat dat vuosttažettiin lánččet bálvalusaid sámi álbmogii giela, bajásšaddama ja oahpahusa, dearvvašvuoda ja sosiála áššiid, kultuvrra, ealáhusa ja areálageavaheami dáfus.

Sámediggi bargá dan ala ahte lánččojuvvojit dilin nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, lea vejolašvuhta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje hálitge okto guoddit. Sámediggi háliida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Dat galgá dahkkojuvvot searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte suohkaniiguin ja fylkkasuohkaniiguin, ja eará guovddáš ásaheamiiguin jos daid doaibma guoskkaha sámi beroštumiid.

Sámediggi áigu jagis 2024 bargat erenoamážit dálá guoibmevuodabargguid nannemiin ja odđa guoibmevuodabargguid ásaheamiin báikkálaš ja regiovnalaš eiseválddiiguin, mas mihttomearri lea searválagaid loktet sámi ásaheamiiguin.

12.1.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Ovttasbargošiehtadusat

(duháhiid mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
Regionála ovttasbargu	2 000	2 000	0	0,0 %
Interreg	500	500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

12.2 Regionála ovttasbargu

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Árijalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi lea ovttasbarggus sorjavaš eará oasebeliin bohtosiid olaheames barggustis. Sámediggi áigu maiddá jagis 2024 aktiivvalaččat bargat fylkkasuohkaniiguin ja suohkaniiguin čuovvulan dihte ovttasbargošiehtadusaid vai sihkkarastá ahte sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit buoremus lági mielde fylkkasuohkaniin ja suohkaniin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid mánggain gávpotsuohkaniin. Ovttasbargošiehtadusaid áigumuššan lea gozihit sámi giela ja kultuvrra sámi álbmoga várás dán suohkaniin. Dasto lánččojuvvo ovttasbargošiehtadusaid bokte eanet rabas ja luohhtevaš gulahallan diliid birra mat gusket sámiide. Šiehtadusaid čuovvuleapmi dáhpáhuvvá doaibmajuid bokte iešguđege fágakapihttaliid siskkobealde bušeahas.

12.2.1 Regionálaovddidanprošeavttat - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
52001 ̈ - ohcanvuđot doarjja	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Regionálaovddidanprošeavttat:

- Árrjalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Vuoruheamit - Regionálaovddidanprošeavttat:

- Prošeavttat mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima dain fylkkasuohkaniin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
- Prošeavttat mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima dain gávpotsuohkaniin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

Várrejuvvo 2 000 000 ru ulbmilii jagis 2024.

12.3 Interreg

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buoret árvoháhkkan Sámis ja eanet ovttasbargu riikarájaid rastá Sámis.

Odđa Interreg áigodat álggahuvvui jagis 2021 ja bistá jahkái 2027. Sámediggi galgá váldit stuorat ovddasvástádusa oažžumis johtui rádjerasstideaddji sámi prošeavttaid. Dál leat unnán sámi prošeavttat mat álggahuvvojit riikarájiid rastá, ja lea stuora vejolašvuohta buoridit árvoháhkama sihke Norgga, Ruođa ja Suoma beale Sámis. Leat unnán Interreg-prošeavttat mat mañemus áigodagas leat ruhtaduvvon mat čatnasit bastevaš bargosajiid ásaheapmái.

Sámediggi lea nannen ángiruššama Interreg hárrái, dál álggos vuos nu ahte váldá eambo ovddasvástádusa čállinbarggus ja nu ahte dán poastta bokte váikkuha prošeavttaid searveruhtadeapmái. Dáinna leat háliidan ángiruššat, ja dát ángiruššan dávista dasa maid sámedikkis leat háliidan mánga jagi ovttasbarggu bokte Sámi parlamentáralaš rádis. Stuoradiggedieđáhus giela, kultuvrra ja servodateallima birra maiddá váldá Interreg ovdan dehálaš reaidun sámi rádjerasstideaddji ovttasbarggu nannemis. Sámi mátkeealáhusat, hutkás ealáhusat, dáidda ja kultuvra ja sámegealla leat dehálaš ángiruššansuorggit.

Sámediggi háliida veahkehit doarjjaortnegiin nu ahte sámi aktevrain Norgga bealde lea buoret vejolašvuohta ieža ruhtadit iežaset prošeavttaid. Dát galgá dahkat ahte dán Interreg-áigodaga čađahuvvojit eambo sámi Interreg-prošeavttat Norgga bealde.

12.3.1 Interreg – ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 - 2023	% erohus
52101 Interreg - Ohcanvuđot doarjja	500	500	0	0,0 %
Submi	500	500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Interreg:

- Buoret árvoháhkkan Sámis ja eanet ovttasbargu riikarájaid rastá Sámis.

Doarjjaortnega vuoruheamit jagis 2024 – Interreg:

- Prošeavttat njealji ángiruššansuorggis Interreg Auroras.
- Dutkan ja innovašuvdna.
- Ealáhusutkan.
- Kultuvra ja biras.
- Oktasaš bargomárkan.

Várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

13 Eará doaibmabijut

13.1 Čoahkketabealla - Eará doaibmabijut

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 - 2023	% erohus
85001 Noereh! - njuolggodoarjja	248	233	15	6,4 %
87001 Doarjja sámi válldoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	3 898	3 664	234	6,4 %
87010 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	621	584	37	6,3 %
88001 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	375	375	0	0,0 %
88101 Sámediggeválggaid dutkan - šiehtadus	800	800	0	0,0 %
Politihkalaš dási doaibmagolut	7 281	6 843	438	6,4 %
Submi	13 223	12 499	724	5,8 %

13.1.1 Noereh! – njuolggodoarjja

Noereh lea sámi nuoraidorganisašuvdna Norgga beale Sámis mii vuodduuvvui 2009:s. Noereh galgá bargat buot sámi nuoraid ovddas, ja áššiiguin mat leat hui dehálaččat sámi nuoraide. Noereh galgá láchčit diliid nu ahte buot sámi nuorain lea deaivvadanbáiki mii váikkuha sámi identitehtadovddu nannemii geografii ja rájiid rastá. Noereh lea bellodatpolitihkalaččat ja eallinoainnu dáfus bealátkeahces organisašuvdna.

Várrejuvvo 248 000 ru ulbmilii jagis 2024.

13.1.2 Sámi válдоorganisašuvnnat - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 - 2023	% erohus
87001 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	3 898	3 664	234	6,4 %
Submi	3 898	3 664	234	6,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi válдоorganisašuvnnat.

- Bisuhit mánggalágan organisašuvdneallima ja sihkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuodu.

Várrejuvvo 3 898 000 ru ulbmilii jagis 2024.

13.1.3 Doarjja bellodagaide ja joavkkuid organisašuvnnaide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 - 2023	% erohus
87010 Doarjja bellodagaide ja joavkkuid organisašuvnnaide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	621	584	37	6,3 %
Submi	621	584	37	6,3 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis – ohcanvuđot doarjja:

- Sihkarastit ruhtadanvuodu organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis.

Doarjjaortnega ulbmiljoavku:

- Bellodagaide ja joavkkuid organisašuvnnat main lea ovddastus Sámedikkis.

Várrejuvvo 621 000 ru ulbmilii jagis 2024.

13.1.4 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain (SGD) sámi guoski statistihka buvttadeamis. Ruhta manná Sámi statistihka publikašuvnna buvttadeapmái mii almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Sámedikki vuodđooaidnu lea ahte sámi guoski statistihkka galgá buvttaduvvot SGD bokte.

Várrejuvvo 375 000 ru ulbmilii jagis 2024.

13.1.5 Sámediggeválggaid dutkan - šiehtadus

Máhttu sámiid politihkalaš searvamis ja guorraseamis sámediggeválggain lea dán oktavuodas vealtameahttun dehálaš. Danne lea stuorra dárbu čađahit sámediggeválggaid vuogádatlaš válgadutkama. Dutkanproševtta ulbmil sámediggeválgga birra lea buoridit máhtu sámi válgadutkangelbbolašvuoda birra ja ovdánahttit dan, man oktavuodas deattuhuvvojit sámi kultuvrralaš ja gielalaš bealit.

Várrejuvvo 800 000 ru ulbmilii jagis 2024.

13.2 Politihkalaš dási doaimmagolut

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 – 2023	% erohus
87101 Sámedikki politihkalaš joavkkut	5 545	5 211	334	6,4 %
87110 Opposišuvnna bargoeavttut	1 736	1 632	104	6,4 %
Submi	7 281	6 843	438	6,4 %

13.2.1 Sámedikki politihkalaš joavkkut

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja ulbmiljoavku:

Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievadan 28.11.07.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi.

Várrejuvvo 5 545 000 ru ulbmilii jagis 2024.

13.2.2 Opposišuvnna bargoeavttut

Opposišuvnna bargoeavttut:

Doarjjaortnega ulbmiljoavku: Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievadan 28.11.07, ja mat leat meroštallan ahte gullet opposišuvdnii.

Sihkarastin dihtii opposišuvdnii buriid bargoeavttuid Sámedikkis, várrejuvvojit jahkásaččat ruđat politihkalaš opposišuvdnajoavkkuid doibmii.

Várrejuvvo 1 736 000 ru ulbmilii jagis 2024.

14 Dievasčoahkkin

14.1 Doaibmagolut parlameanta

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 – 2023	% erohus
1010 Sámedikki dievasčoahkkin	17 061	14 625	2 436	16,7 %
1110 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	3 139	2 950	189	6,4 %
1111 Sámedikki fágálávdegottit	1 333	783	550	70,2 %
1120 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	1 158	1 088	70	6,4 %
1310 Sámi parlamentáralaš ráđđi	859	807	52	6,4 %
1930 Sámedikki váiddalávdegoddi	337	317	20	6,3 %
1130 Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta	350	350	0	0,0 %
Submi	24 237	20 920	3 317	15,9 %

14.1.1 Sámedikki dievasčoahkkin

Sámedikki dievasčoahkkinis leat álbmotválljen áirasat. Sámedikki dievasčoahkkin addá juolludusaid mat biddjojuvvot geavahussii juolludusreivve bokte dávistettiin láidestusaide mat leat biddjojuvvon Stuorradikki bušeahttamearrádušas ja árvalusain. Sámediggi dahká mearrádušaid mat gáibidit sámediggeráđi čuovvuleami, earret eará láhkaásahusaid ja njuolggadusaid bokte Sámelága, eaŋkilássiid mearrádušaid, doaibmaplánaid ja strategiijadokumeanttaid vuodul. Sámedikki dievasčoahkkin lea maiddáa kulturmuitalága, oahpahušlága ja báikenammalága hálddašanorgána.

Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid vuodul ožžot Sámedikki politihkkárat ja Sámedikki nammadan lávdegottiid miellahtut buhtadusa seamma ládje go dat buhtadus maid Stuoradiggi lea mearridan ahte Ráđđehusas galgá leat. Buhtadusa sturrodát ođasmahttojuvvo automáhtalaččat Stuoradikki mearrádušas vuodul. Koronapandemijja áiggi mearridii Stuoradiggi lásset Ráđđehusa bálkágoargnuma, muhto jagis 2022 leat heivehan dan buhtadan dihte dán áigodaga haddegoargnuma. Politihkalaš dási lassáneapmi proseanttaid mielde jagis 2023 vuhtiiváldá sihke buhtadusa lassáneami, ja maiddáa vurdojuvvon haddegoargnuma doaimma ovddas dán jagi.

Sámediggeáirasiid jahkásaš buhtadus rehkenastojuvvo sámediggepresideanta jahkebuhtadusa vuodul. 01.05.23 rájes ožžot sámediggeáirasaš 82 170 ruvdnosaš jahkebuhtadusa. Bearráigeahččanlávdegotti jodiheadđji ja fágálávdegottiid jodiheadđjit ožžot lassin 31 604 ruvnno buhtadusa. Sámedikki joavkojodiheadđjit ožžot 69 528 ruvdnosaš jahkebuhtadusa ja 4 425 ruvnno buhtadusa juohke áirasa nammii.

Várrejuvvo 17 061 000 ru ulbmilii jagis 2024.

14.1.2 Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi

Dievasčoahkkinjodihangoddi ráhkada áššelisttu, bovde Sámedikki dievasčoahkkimiidda ja jodiha daid Sámedikki bargoortnega njuolggadusaid mielde. Dievasčoahkkinjodihangoddi fuolaha ahte čállojuvvo beavdegirji dievasčoahkkimiin ja vuolláičállá beavdegirjji juohke čoahkkimis.

Dievasčoahkkinjodihangotti bušeahas várrejuvvojit ruđat dievasčoahkkinjodiheadji bálkái, čoahkkinjodihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide go leat eará čoahkkimiin go dievasčoahkkimiin, ja dievasčoahkkinjodiheadji mátkegoluide dan oktavuodas go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjodiheadji buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki ášši 17/06 mearrádusa vuodul Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki politihkalaš joavkkuide, maid dievasčoahkkinjodiheadji hálddaša, várrejuvvo 50 000 ru. joavkoruđaid revisoradohkkeheapmái ja ruhtan opposišuvvna bargoeavttuide.

Sámedikki ášši 20/16 ja ášši 25/18 mearrádusaid vuodul várrejuvvo 292 000 ru. sámezielkurssaide Sámedikki áirasiid várás. Ruđaid hálddaša dievasčoahkkinjodihangoddi.

Ruđain mat leat várrejuvvon dievasčoahkkinjodihangodái lea mielde buhtadus Sámedikki nammadan lahttui ja várrelahttui Finnmárkkuopmodaga bearráigeahččanlávdegottis, 45 000 ru.

Várrejuvvo 3 139 000 ru ulbmilii jagis 2024.

14.1.3 Sámedikki fágálávdegottit

Mihttu: Nannet politihkalaš barggu Sámedikkis.

Fágálávdegottiid bargonjuolggadusain boahá ovdan ahte lávdegottit sáhttet vuolgit mátkái dahje dutkanmátkái oahpásmuvvan dihte áššiide maid lávdegoddi giedahallá dahje mat leat dan fágasuorggis. Dasto čuožžu ahte lávdegottit sáhttet searvat čoahkkimiidda/semináraide/konferánssaide oahpásmuvvan dihte áššiide maiguin lávdegoddi bargá.

Fágálávdegottit dárbbasit buoret rámmaeavttuid vai sáhttet čadahit iežaset demokrátalaš doaimma. Buoret oktavuodas sámi servodagain ja guoskkahuvvon joavkkuiguin buorida áššemeannudeami kvalitehta ja nanne sámi demokratiija. Danne lea dárbbaslaš nannet fágálávdegottiid bušeaha. Postii lasihuvvo dan dihte 500 000 ru., lassin bálká- ja haddegoargumii.

Várrejuvvo 1 333 000 ru ulbmilii jagis 2024.

14.1.4 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čadahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeaha bokte. Dasa gullá maiddá bearráigeahččat Sámedikki jahkerekhetdoalu ja Riikarevišuvvna vejolaš mearkkašumiid rehketdollui. Lávdegoddi sáhtta čadahit iskkademiid Sámedikki hálddahas, jos dan gávnna dárbbaslašžan.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii áššiin maid lávdegoddi meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkedieđáhusas.

Sámediggi oastá bálvalusaid olggobealde Sámedikki bearráigeahččanlávdegodái. Bálvalusaide gullá earret eará veahkki ráhkadit doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuodul, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkaneapmi ja veahkki diehtujuohkin- ja gulahallangažaldagain.

Várrejuvvo 1 158 000 ru ulbmilii jagis 2024.

14.1.5 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea Ruoŧa, Suoma ja Norgga sámedikkiid parlamentáralaš ovttasbargoorgána, mas Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkiit mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii.

Várrejuvvo 859 000 ru ulbmilii jagis 2024.

14.1.6 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásehii jagis 2011 váiddalávdegotti doarjjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkkarastit ahte Sámedikki doarjjahálddašeapmi doahttala hálddašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra.

Várrejuvvo 337 000 ru ulbmilii jagis 2024.

14.1.7 Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ođđa bargoortnet mii lea heivehuvvon dálá Sámediggái.

Lea nammaduvvon lávdegoddi Sámedikki bargoortnega ollislaš revideremii. Lávdegoddi galgá evttohit rievdadusaid Sámedikki čoahkkinnortnegis, ja sáhtá maiddá evttohit rievdadusaid Sámedikki vuođdonjuolggadusain. Lávdegoddi galgá buktit iežas rávvagiid Sámedikki áirasiidda ovdal jagi 2023 loahpa. Rávvagat leat vuođđun dievasčoahkkinnáššái maid dievasčoahkkinjodihangoddi ovddida ovdal go dát sámediggeáigodat nohká.

Várrejuvvo 350 000 ru ulbmilii jagis 2024.

15 Sámediggeráđđi

15.1.1 Čoahkketabealla - Sámediggeráđđi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 - 2023	% erohus
Sámediggeráđđi	16 444	14 792	1 652	11,2 %
Submi	16 444	14 792	1 652	11,2 %

15.2 Sámediggeráđđi

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 - 2023	% erohus
1510 Sámediggeráđđi	13 944	13 105	839	6,4 %
1910 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)	498	468	30	6,4 %
1920 Sámedikki vuorasolbmuidráđđi	552	519	33	6,4 %
1940 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuodadutkama várás	700	700	0	0,0 %
1501 Molssaevttolaš bušeahttamodeallaid čielggadeapmi - prošeakta	500	0	500	-
1502 Diehtovuodđu Sámedikki válgaortnet - prošeakta	250	0	250	-
Submi	16 444	14 792	1 652	11,2 %

15.2.1 Sámediggeráđđi

Sámediggeráđđi doaimmaha beaivválaš, politihkalaš jodiheami Sámedikkis. Sámediggeráđđi hálddaša Sámedikki bušeahhta ja sáhtta nammadit stivrraid, ráđiid ja lávdegottiid hálddašit Sámedikki váikkuhangaskaomiid.

Sámediggeráđđi mearrida Sámedikki ekonomiijanjuolggadusaid, mat galget sihkkarastit dan ahte Sámedikki árvvut hálddašuvvojit etihkalaš ja beaktilis vuogi mielde dāvistettiin plánaide ja mihttomeriide maid Sámediggi lea mearridan. Sámediggeráđđi addá njuolggadusaid bokte hálldahussii mearrádusaid ekonomijahálddašeamis.

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráđđelahttui ja golmma politihkalaš ráđđeaddái, ja das lea ruhta sámediggeráđi mátkegoluide ráđđečoahkkimiid ja eará doaimmaid oktavuodas Sámedikki ovddas.

Sámedikki presideantta buhtadus čuovvu ráđđehuslahtuid buhtadusa, ja lea 80 % das.

Sámediggeráđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas.

Várrejuvvo 13 828 000 ru ulbmilii jagis 2024.

15.2.2 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul) lea ásahuvvon nannen dihte sámi nuoraid vejolašvuoda váikkuhit Sámedikki politihkkii. SáNul lea maiddái áŋgiruššan riikkaidgaskasaččat sámi ja álgoálbmot nuoraid politihkain. SáNul:s leat vihtta bistevaš lahttu maid Sámediggeráđdi nammada. SáNul lea ožžon bistevaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis.

Várrejuvvo 498 000 ru ulbmilii jagis 2024.

15.2.3 Sámedikki vuorasolbmuidráđđi

Vuorasolbmuidráđđi lea sámediggeráđi ráđđeaddi orgána ja galgá sámediggeráđđái leat veahkkin Sámedikki vuorasolbmuidpolitihka hábmemis, ja áššiin mat gusket sámi vuorasolbmuide.

Várrejuvvo 552 000 ru ulbmilii jagis 2024.

15.2.4 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás

Sámediggi lea ásahan Áššedovdi etihkalaš komitea sámi dearvvašvuodadutkama várás, ja buot dutkanprošeavttat main lea sáhka sámi dearvvašvuoda dutkamis galget viežžat sámi oktasaš miehtama dán komiteas.

Várrejuvvo 7000 000 ru ulbmilii jagis 2024.

15.2.5 Molssaevttolaš bušeahttamodeallaid čielggadeapmi - prošeakta

- Prošeavtta mihttomearri:

- Bušeahttamodealla man vuodul Sámediggi oažžu stabiila vuodđojuolludusa jahkásaččat ja jahkásaš duohta bušeahttaproseassaid.

Sámediggi lea áššis 45/23 bivdán ahte bušeahttaortnet mii ásahuvvui jagis 2019 árvoštallojuvvo, ja ahte ásahuvvo ortnet mii sihkarastá sihke stabiila vuodđojuolludusa Sámediggái juohke jagi ja jahkásaš duohta bušeahttaproseassaid. Dán barggus galgá earret eará árvoštallat galgá go sirdit Sámediggái olles dahje oasi stáhta oasis Sámedikki jienastuslohkui dieđihuvvon olbmuid sisabohtovearus, ásahit teknikkalaš meroštallanlávdegotti suohkansuorggi modealla vuodul, ásahit Sámedikki hálddašeami vuollásaš foandda ja ásahit doaimmanjuolggadusa das ahte mearriduvvon oassi stáhtabušehtas galgá mannat Sámediggái.

Várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii jagis 2024.

15.2.6 Diehtovuodđu Sámedikki válgaortnet - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Guorahallat Sámedikki válgaortnega

Maŋemus go Sámedikki válgaortnet geahčaduvvui lei jagis 2007. Sámedikki válgajienastuslohku lea sakka sturron, ja Sámedikki dievasčoahkkin lea juovlamánus 2022 mearridan ášši 056/22 Sámediggeválgá – nannet válgabarggu. Árvoštallamis ja doaimmaplánas giedahallojuvvui válggaid čadaheapmi ollislaččat. Oassi dievasčoahkkinášši ráhkkanahhtimis, man fáddá lea válgaortnega geahčadeapmi, lea dárbu háhkat dieđuid.

Várrejuvvo 250 000 ru ulbmilii jagis 2024.

16 Sámedikki hálddahus

16.1 Čoahkketabealla – Sámedikki hálddahus

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 – 2023	% erohus
Giellaossodat	15 970	15 411	559	3,6 %
Bajásšaddan-, oahpahuš-, alitoahppo- ja dutkanossodat	14 550	15 318	-768	-5,0 %
Kulturmuito-, areála- ja birasossodat	18 064	16 718	1 346	8,1 %
Ealáhuš-, kultur- ja dearvvašvuodaossodat	25 720	24 396	1 324	5,4 %
Vuoigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat	10 220	8 908	1 312	14,7 %
Politiikkaš čállingoddeossodat	13 250	12 409	841	6,8 %
Hálddahusossodat	55 750	58 834	-3 084	-5,2 %
Sámedikki direktivra ja gulahallanstába	9 320	0	9 320	-
Submi	162 844	151 994	10 850	7,1 %

Sámedikki hálddahus doaibmá Sámedikki politiikkáriid fágalaš čállingoddin, ja hálddahusa váldobargu lea čuovvulit ja čadáhut politiikkalaš dinggojumiid ja mearrádusaid, ja daid vuodul sealluhit ja ovdánahttit sámegeielaid, sámi kultuvrra ja servodateallima.

Sámedikki hálddahus meannuda njuolggodoarjjaáššiid ja ohcanvuodot doarjjaáššiid, lassinsasa ahte bearráigeahččá doarjagiid, doallá gulahallančoahkkimiid njuolggodoarjjavuostáváldiiguin ja bagadallá doarjjaohcciid oppalaččat.

Sámedikki hálddahus lea jagis 2022 mearridan bajitdási strategiiijaplána áigodahkii 2022–2025. Das meroštallojuvvojit bajitdási bargamuš, árvvut, višuvdna ja vihtta váldomihtu:

Hálddahusa višuvdna lea:

- Ovttas nannet Sámi

Hálddahusa árvvut leat:

- Sámi vuohki
- Verddevuohta
- Rabasvuohka
- Ovttaráđálašvuohka
- Oskkáldasvuohka

Min vihtta váldomihtu leat:

- Mis leat čeahpes ja ángiris bargit.
- Sámejiella lea min váldogiella.
- Birgejupmi lea vuodđun min vuoruhemiide ja doaimmaide.
- Mii leat njunnošis sámi servodatovdánahttimis.
- Mii leat bivnnuhis bargosadji.

Váldohálddahuš lea Kárášjogas, ja oktiibuot leat ovcci kánturbáikki Finnmárkkus, Romssas, Nordlánddas ja Trøndelágas. Hálddahuš jodiha direktvevra, das leat čieža ossodaga ja okta stába. Olles hálddahuš leat oktiibuot sullii 150 jahkedoaimma. Ossodagat meannudit áššiid ja fáallet bálvalusaid sihke politihkalaš eiseválddiide ja olbmuide.

16.2 Giellaossodat

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	(duháhiid mielde) % erohus
Doaibmaboađut	-24	0	-24	-
Báلكá ja sosiála golut	14 207	13 824	383	2,8 %
Eará doaibmagolut	1 787	1 587	200	12,6 %
Submi	15 970	15 411	559	3,6 %

Giellaossodagas leat guokte juhkosa. Giellahálddašan- ja politihkkajuogus mas leat logi fásta bargi ja báikenamma- ja gielladiššunjuogus mas leat ovcci fásta bargi. Ossodagas lea váldoovddasvástáduš 4. kapihttalis – Giella.

Giellaossodagas lea ovddasvástáduš čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet gillii; giellaovdánahttin ja ovddasvástáduš hálddašit Sámedikki doarjjaortnegiid giela siskkobealde. Ossodagas lea ovddasvástáduš čuovvulit Sámedikki siskkáldas jorgalanveahki lulli-, julev- ja davvisámegillii. Dasa lassin Sámedikki giellaossodagas lea ovddasvástáduš sámi báikenammanevvohagas mii hálddaša sámi báikenamaid báikenammalága vuodul.

16.2.1 Sámi báikenammanevvohat

Sámi báikenamat leat suddjejuvvon báikenammalága bokte, seamma ládje go buot báikenamat Norggas.

Sámi báikenammanevvohat hálddaša sámi báikenamaid báikenammalága ja láhkaásahusa mielde báikenamaid birra, ja meannuda nammaáššiid lága ja láhkaásahusaid vuodul. Sámi báikenammanevvohat rávve sámi báikenamaid geavaheami ja riektáčállima birra, vrd. báikenammalágain. Sámediggi čuovvula ja lokte nammaáššiid ja gulahallá earret eará suhkaniiguin, fylkkaiguin, Kártadoaimmahagáin, departemeanttaiguin, geaidnodoaimmahagáin ja earáiguin.

Sámi báikenammanevvohat galgá fállat buriid fágalaš arenaid báikenammaáššiid sihkkaris čuovvuleapmái báikenammalága ja dan láhkaásahusa vuodul. Sámi báikenammanevvohat maiddá atná olggobeale fágaolbmuid fágalaš doarjjan báikenammabarguin.

16.3 Bajásšaddan-, oahpahus-, alitoahppo- ja dutkanossodat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Doaibmaboađut	-23	0	-23	-
Báلكá ja sosiála golut	12 919	13 739	-820	-6,0 %
Eará doaibmagolut	1 654	1 579	75	4,7 %
Submi	14 550	15 318	-768	-5,0 %

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas (BOA) leat golbma juhkosa, mánáidgárdejuogus mas leat vihtta fásta bargi, vuodđooahpahusjuogus mas leat logi fásta bargi ja alitoahpu ja dutkama juogus mas lea okta fásta bargi. Ossodagas lea válđoovddasvástádus 5. kapihttalas – Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppo ja dutkan.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas lea ovddasvástádus sihke politihkkaovdánahttimis ja hálddašanbargguin. Ossodat čuovvula barggus earret eará gulahallamiin, ovttasbargguin ja konsultašuvnnaiguin eiseválddiiguin joksan dihte servodatmihttomeari. Ossodat hálddaša doarjjaruđa Sámedikki vuoruhemiid ja sámediggeráđi njuolggadusaid vuodul,

Sámedikkis lea oahpahuslága § 6-4 olis válđi revideret ja mearridit oahppoplánaid vuodđo- ja joatkkaoahpahussii. Stuora oassi ossodaga barggus gullá dán bargui. Ossodagas lea maid ovddasvástádus Sámedikki oahpponeavvoguovddáža doaimmaheamis.

16.4 Kulturmuuto-, areála- ja birasossodat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Doaibmaboađut	-1 650	-1 896	246	-13,0 %
Báلكá ja sosiála golut	16 613	15 605	1 008	6,5 %
Eará doaibmagolut	3 100	3 009	91	3,0 %
Submi	18 064	16 718	1 346	8,1 %

Kulturmuuto-, areála- ja birasossodagas leat golbma juhkosa, areála- ja birasjuogus mas leat vihtta fásta bargi, kulturmuutojuogus mas leat 11 fásta bargi ja vistegáhtten-, seailuhan- ja kultureanadatjuogus mas leat njeallje fásta bargi. Kulturmuutojuhkosis maidái leat mánga áigodatbargi geat barget kulturmuittuid registreremiin geassejahkebealis. Ossodagas lea válđoovddasvástádus 6. kapihttalas – Areála, biras ja dálkkádat ja 9. kapihttalas – Kulturmuittut.

Areála- ja birasjuhkosis lea ovddasvástádus Sámedikki plána- ja huksenlága § 3-1 hálddašeamis ja dan vuodul dat addá gulaskuddancealkámušaid gielddaplánaide ja muddenplánaide ja bagada gielddaid plánejeddiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuodas. Areálaáššiid geográfalaš hálddašanguvlui gullet fylkkat Romsa ja Finnmárku, Nordlánda ja suohkanat mat gullet boazodoallolága ja Trollheimen-lága vuollái, ja suohkanat Engerdal, Flatanger, Follidal, Frosta, Grong, Holtålen, Høylandet, Inderøy, Indre Fosen, Leka, Levangke, Lierne, Meråker, Midtre Gauldal, Namsskogan, Njåvmesjenjaelmie, Nærøysund, Oppdal, Orkland, Os, Osen, Overhalla, Rendalen, Rennebu, Rindal, Rosse, Raarvihke, Selbu, Snåase, Steinkjer, Stjørdal, Sunndal, Surnadal Tolga, Tydal, Tynset, Verdalen, Ørland og Åfjord, sullii 40 proseantta Norgga eananareálas. Mearas rehkenastojuvvo hálddašanguovlu ovttá nautalaš miilla rádjái eanalinjjás olggos. Juhkosis lea maid ovddasvástádus konsultašuvnnain buot energiija-, areála- ja birasáššiin.

Dán barggus Sámedikkis lea oktavuohhta sihke stáhta eiseválddiiguin, suohkaniiguin, doaibmabiddjiiguin ja vuogitvuodalaččaiguin. Eará eiseválddiid ektui Sámedikkis leat unnán hálddahuslaš návccat, ja dasto maiddá eai nu ollu resursat. Danne Sámediggi dárbbasa buori oktavuoda sámi báikegottiiguin. Sámediggi maiddá dárbbasa buori gulahallama ja ipmárdusa sámi areálageavaheami hárrái eiseválddiin geat mearridit movt min areálat galget adnojuvvot.

Sámediggi lea kulturmuittolága lánkaásahusaid vuodul sámi kulturmuittuid hálddašaneiseváldi. Bargui gullá sámi arkeologalaš kulturmuittuid, sámi visteárbbi ja fanassuodjaleami hálddašeapmi, gaskkusteapmi ja dokumenteren. Njálmmálaš árbevieruid, árbevirolaš eanangeavaheami ja sámi kulturbirrasiid dokumenteren maiddá gullá bargui. Barggus galgá gulahallat olbmuiiguin, čadahit geahčademiid ja jearahallamiid, heivehit ja dikšut kulturbirrasiid, raporteret ja registreret kulturmuittodieđuid nationála diehtovuđđui Askeladdenii. Dasa lassin ráhkaduvvojit dikšunplánat sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.

Ossodat maiddá hálddaša ohcanvuđot doarjaortnegiid kulturmuittuid, vistegáhttema ja fanassuodjaleami várás. Dasa lassin ossodat addá gulaskuddancealkámušaid suohkaniid ja regionála plánaide. Sámedikkis lea oktavuohhta 114 suohkaniin, viđain regiovnnain/fylkkain, 3 arkeologalaš riikaoassemuseain, sámi museaiguin ja eará museaiguin guovllus. Dasa lassin ossodagas maiddá lea váldoovddasvástádus Ceavccageađggi kulturmuittoguovllu ja Sää'msiidd kulturbirrasa man Sámediggi oamasta dikšumis ja hálddašeamis. Sámediggi dasa lassin maiddá bargá plánalaš čuovvulemiin nu ahte dikšu, mátasdoallá ja ođasmahttá heivehuvvon kulturbirrasiid.

16.5 Ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuodaoossodat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Doaibmaboađut	-35	0	-35	-
Báلكá ja sosiála golut	22 014	21 156	858	4,1 %
Eará doaibmagolut	3 741	3 240	501	15,5 %
Submi	25 720	24 396	1 324	5,4 %

Ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuodaoossodagas leat njeallje juhkosa. Ealáhusjuogus mas leat 12 fásta bargi, kulturjuogus mas lea ovcci fásta bargi, girjeráđjojuogus mas leat vihtta fásta bargi ja dearvvašvuodajuogus mas leat golbma fásta bargi. Ossodagas lea váldoovddasvástádus 7. kapihttalas – Ealáhusat, 8. kapihttalas – Kultuvra ja 10. kapihttalas Dearvvašvuohhta, sosiála ja mánáidsuodjalus.

Ealáhusjuhkosis lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet ealáhuspolitihkalaš suorgái. Dasa gullet vuodđoealáhusat, meahcástan-/lotnolasealáhusat ja oppalaš ealáhusovddideapmi vuodđun bargoglašvuhtii ja ássamii. Juhkosis maiddái lea ovddasvástádus hálddašit Sámedikki doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid, sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

Kulturjuhkosis lea ovddasvástádus hálddašit njuolggodoarjagiid sámi kulturviesuide, festiválaide, valáštallamii, teáhterii, museaide, diehtočálloside ja mediaide, ja ohcanvuđot doarjagiid kulturprošeavttaide, doarjaga sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide, ja maiddái dáiddáršiehtadusa.

Girjerádjjuhkosis lea ovddasvástádus doaimmahit Sámedikki girjeráju lassin girjjálašvuodagaskkustanovddasvástádussii. Sámi girjerádjjobálvalusa mihttomearri lea ahte olles sámi álbmogis galgá leat dohkálaš girjerádjofálaldat.

Sámedikki girjerádjju galgá ovttasbargat eará girjerájuiguin, ásahusaiguin ja aktevrraiguin sámi girjjálašvuoda ovdánahttimis ja gaskkusteamis. Sámedikki girjerájus lea erenoamáš čoakkáldat mas lea sámi girjjálašvuoha ja girjjálašvuoha sámi diliid birra mángga gillii. Čoakkáldat galgá leat olámuttus ja dovddus eará girjerájuid ja ovttaskas luoikkaheddjiide. Girjerádjju oastá mángga seammalágan girjji vai eará girjerájut sáhttet iežaset geavaheddjiide fállat dáid girjjiid, nu gohčoduvvon vuorkáluokkaheapmi.

Girjjálašvuodagaskkusteampi lea sámi girječálliid ja girjjálašvuoda oainnusmahttin, servodagas oppalaččat, ja sámi servodagas erenoamážit. Sámi servodahkii lea dehálaš ahte girjjálašvuoha lea olámuttus, juohkelágan ja ahte dan jearahit olahusjoavkkut. Girjjálašvuodagaskkusteadji galgá bargat háhkát alit stáhtusa sámegielaide ja sámi girjjálašvuhtii. Áigeguovdilis ja relevánta fáttáid galgá loktet servodatdigaštallamis, ja lea dárbu doaibmabijuid mat movttiidahttet sihke čállit ja lohkat sámegillii. Buot doaibmabijuid ii sáhte álo mihtidit ulbmilolahusa ektui. Fierpmáduksen ja ovttasbargu, čujuhit dasa man muddui doaibmabijuiquin leat lihkestuvvan, ja sáhttá mannat mángga jagi ovdal go oaidnit daid bohtosiid. Girjjálašvuodagaskkusteadjit galget oassálastit sihke báikkálaš, regionála, nationála ja muhtun muddui riikkaidgaskasaš lágidemiide, ja sáhttet maiddái doallat iežaset bihtáid.

Dearvvašvuodajuhkosis lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet dearvvašvuoda- ja fuolahuspolitihkalaš suorgái ja mánáidsuodjalussii. Juhkosis maiddái lea ovddasvástádus hálddašit Sámedikki doarjjaruđaid dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide, Sámedikki vuoruhemiid, sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

16.6 Vuoigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat

(duháhiid
mielde)

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2024 – 2023	% erohus
Doaibmaboađut	-13	-500	487	-97,5 %
Báلكá ja sosiála golut	9 191	8 369	822	9,8 %
Eará doaibmagolut	1 042	1 039	3	0,3 %
Submi	10 220	8 908	1 312	14,7 %

Vuoigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas leat guokte juhkosa. Vuoigatvuodaid juogus mas leat vihtta fásta bargi, ja riikkaidgaskasaš áššiid juogus mas leat vihtta fásta bargi. Ossodagas lea válđoovddasvástádus 11. kapihttalis Álgoálbmotvuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu. Dasa lassin ossodat hálddaša 6. kapihttala – Areála, biras ja dálkkádat ohcanvuđot doarjaortnega.

Ossodagas lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet riikkaidgaskasaš bargui. Juhkosis maiddái lea ovddasvástádus hálddašit Sámedikki doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid, sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

Buot fágasurggiid mat ovdanbuktojuvvojit sámediggebušehta bokte sáhtttá čatnat riikkaidgaskasaš bargui, ja dain lea rievttálaš vuolggasadjii álbmotrievttis. ON álgoálbmotvuogiatvuodajulggastusa vuodđooaidnu vuodđuduvvá prinsihpaide mat gusket rievttálašvuhtii, demokratiijai, olmmošvuogiatvuodaid árvvusatnimii, ovttárvosašvuhtii, vealaheami eastadeapmái, buriide stivregaskaomiide ja buori jáhkku.

16.7 Politihkalaš čállingoddeossodat

	Bušeahhta 2024	Bušeahhta 2023	Erohus 2023 – 2023	(duháhiid mielde) % erohus
Doaibmaboađut	-15	0	-15	-
Báلكá ja sosiála golut	11 791	10 960	831	7,6 %
Eará doaibmagolut	1 475	1 449	26	1,8 %
Submi	13 250	12 409	841	6,8 %

Politihkalaš čállingoddeossodagas leat guokte juhkosa, dokumentašuvdna- ja parlameantahálddašanjuogus mas leat 12 fásta bargi ja politihkalaš ovttastahttin- ja láchčinjuogus mas leat vihtta fásta bargi.

Politihkalaš čállingoddi heiveha, goziha ja áimmahuššá iešguđet fágaossodagaid ja hálddahuslaš ja politihkalaš ovttadagaid gaskasaš áššejođu. Ossodat veahkeha nannet politihkalaš čállingoddedoaimma sámediggeráđi ja muđui politihkalaš jodiheami várás.

Sámedikki politihkalaš čállingottis lea ovddasvástádus ja bargu gozihit parlamentáralaš doaimma Sámedikkis, áššemeannudit dievasčoahkkinjodihangotti ovddas ja plánet dievas- ja lávdegoddečoahkkimiid. Dasa lassin ossodagas lea ovddasvástádus hálddašit arkiivva, Sámedikki jienastuslogu, plánet ja čadahit sámediggeválgga ja ođđa Sámedikki rahpama, meannudit váiddaáššiid maid sámediggeráđđi sádde Sámedikki váiddalávdegoddái doarjjaáššiid várás ja maiddái áššemeannudan- ja čállinbarggut Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái.

16.8 Hálddahasossodat

(duháhiid
mielde)

		Bušeahtha 2024	Bušeahtha 2023	Erohus 2023 – 2023	% erohus
Doaibmaboađut	a)	-5 261	-240	-5 021	2092,0 %
Báلكá ja sosiála golut	a)	22 706	27 099	-4 393	-16,2 %
Eará doaibmagolut	a)	38 305	31 975	6 330	19,8 %
Submi		55 750	58 834	1 937	3,3 %

a) 2023 bušeahtha lea Sámedikki direktivra ja Gulahallanstába.

Ossodagas leat njeallje juhkosa. Bušeahtha- ja ovttahttinjuogus mas leat vihtta fásta bargi, HR-juogus mas leat vihtta fásta bargi, DGT- ja doaibmajuogus mas leat logi fásta bargi ja Ekonomijajuogus mas leat gávccii fásta bargi.

Hálddahasossodagas lea earret eará ovddasvástádus DGT:s ja dihtorvuogádagain, ekonomijjas, báلكkás, bargiin, oastimis, siskkáldas dárkkisteamis, parlameantavisti ja eará láigovisttiid hálddašeamis, diehtosihkarvuodas ja fysalaš sihkarvuodas, ja das lea maiddáii bajitdási ovddasvástádus Sámedikki bušeahtha, jahkedieđáhusas, dieđáhusbarggus, doarjjahálddašeamis, doarjjanjuolggadusain ja digitaliseremis Sámedikkis.

16.9 Sámedikki direktivra ja gulahallanstába

(duháhiid
mielde)

		Bušeahtha 2024	Bušeahtha 2023	Erohus 2023 – 2023	% erohus
Doaibmaboađut	a)	-884	0	-884	-
Báلكá ja sosiála golut	a)	7 202	0	7 202	-
Eará doaibmagolut	a)	3 002	0	3 002	-
Submi		9 320	0	10 204	-

a) Jus áiggu oaidnit 2023 bušeahtha, geahča 16.8 Hálddahasossodat.

Sámedikki váldohálddahas lea Kárášjogas ja dan jodiha direktivra oktan bargojoavkkuin. Dasa gullá gulahallanstába mii lea mielde direktivrra jodihanjoavkkus. Sin doaibma lea fállat bálváhusaid sihke politihkalaš jodiheapmái ja siskkáldasat organisašuvnnas.

Gulahallanstábas lea ovddasvástádus gulahallamis ja diehtujuohkimis Sámedikki doaimma birra. Dasa gullá earret eará gulahallanfágalaš ráđdeaddin politihkalaš jodiheapmái ja muđui organisašuvnnii, ovddasvástádus Sámedikki visuála identitehtas, gráfalaš profiillas, govavuorkkás, profilerenávdnasiin, ovdánahttimis ja ovddasvástádus doaimmahit Sámedikki neahttasiidduid ja sosiála kanálaid, ovddidit ja doaimmahit Sámedikki intraneahttasiidduid, hábmet gulahallanstrategiijaid ja kampánjjaid lagas ovttasbarggus fágaossodagaiguin, ja maiddáii leat servodat- ja mediaoktavuohta ja hábmet preassadieđáhusaid, kronihkaid, sáhkavuoruid ja eará. Dás leat oktiibuot čieža virggi.

17 Mearkkašumit ášši 57/23 meannudeamis

Plána- ja finánsalávdegoddi

Mearkkašupmi 1

Mearkkašupmi ovddiduvvon Nordkalottfolket (NORD) Vibeke Larsen bokte. Lávdegotti miellahtut Nordkalottfolket (NORD) Toril Bakken Kåven, Øyvind Lindbäck, doarjuba.

Dát lávdegoddelahtut áicet ahte sámedikki eanetlohku áigu geavahit 10 miljovna nuvttá sámi mánáidgárdesajiide, dainna ákkain ahte ovddidit sámegiela.

Dát lávdegoddelahtut áigot čujuhit dasa ahte eai váillo váhnemat geat háliidit sámegielat fálaldagaid mánáideaset mánáidgárdiin, muhto ahte váilot sámegielat fálaldagat mánáidgárdiin. Sámedikki eanetlogu vuoruheapmi ii leat mielde lasiheame giellageavaheddjiid boahtteáiggis, muhto bálkkaša sin guđiin lea juo nu lihku ahte ožžot sámegielat fálaldagaid. Dat ahte leat unnán sámegielat mánáidgárdeoahpaheadjit, lea duođalaš ášši go jurddaša ahte ain viiddidit sámegielat mánáidgárdefálaldagaid buohkaide geat dan háliidit.

Jus mihttomearri lea eanet sámegielgeavaheadjit boahtteáiggis, de berrešii dáiguin ruđaiguin rekrutteret eanet sámegielagiid mánáidgárdeohppui dahje oahpahit mánáidgárdeoahpaheddjiide mat juo leat, sámegiela.

Dát lávdegoddelahtut čujuhit maiddái dasa ahte lagabui 50 % dain mánáidgárdesajiin leat Romssas, Bådádjos, Troanddimis ja Oslos. Ii sáhte dadjat ahte lea guovlopolitihkalaš ánggiruššan. Sámi kultuvra ceavzá buorebut jus kultuvra ja giella geavahuvvo beaivválaččat sámi guovlluservodagain. Dáinna lágiin sirdašuvvá ánggiruššan guovllusámis gávpostsápmái, ja dát politihka ii leat mielde bisuheame álbmotstruktuvrra boaittoealbáikkiin.

Mearkkašupmi 2

Mearkkašupmi ovddiduvvon Nordkalottfolket (NORD) Vibeke Larsen bokte. Lávdegotti miellahtut Nordkalottfolket (NORD) Toril Bakken Kåven, Øyvind Lindbäck, doarjuba.

Viessoláigoruhtadeapmi, ovttasbarggu bokte gaskal Sámedikki, Kulturdepartemeantta ja Statsbyggga, čájehuvvo leat buorre čoavddus sámi kulturvistiid ollašuhttimii. Ortnega bokte geatnegahttiiba Sámediggi ja Kulturdepartemeanta iežaska ruhtadit ásahusaid viessoláiggu Statsbyggii, ja Statsbygg fas hukse ja doaimmaha vistiid.

Dát lea ortnet mii eanas lea einnostahtti ja oadjebas ortnet sámi ásahusaide ja Sámediggái. Dattetge dagaha Statsbygg viessoláiggu indeaksaheivehallan veahá eahpesihkarvuoda, danne go dat heivehallan ii almmuhuvvo ovdal go juovlamánus boahtte jagi. Soaitá leat várra ahte sámi ásahusat šaddet unnidit doaimmaid vai sáhttet máksit Statsbyggga viessoláigoheivehallamiid jus dábálaš bušeahttagieđahallan Sámedikkis ii ollásit govčča dán indeaksaheivehallama.

Dát miellahtut dáhttot sámediggeráđi ovddidit buhtadeaddji šiehtadusa gaskal Sámedikki ja Kulturdepartemeantta. Dákkár šiehtadus ferte sihkkarastit ahte viessoláigoruhtadeami indeaksaheivehallamat buhtaduvvojit ollásit, vai viessoláiggu lassáneapmi ii guđege láhkái headuš ásahusaid aktivitehtaid.

Sámedikki dievasčoahkkin

Mearkkašupmi 3 - Sámeálbmotbellodat, áirras Ann-Elise Finbog

Sámeálbmot Bellodat vállje ahte ii ovddit sierra bušeahttaevttohusa, dahje rievdat bušeahta poasttaid. Ovdeš bušeahttašiehtadallamiin leat mii vásihan ahte opposišuvvna rievdadusevttohusain leat heajos eavttut bušeahttašiehtadallamiin. Sámeálbmot Bellodat vállje danne kommenteret bušeahta ja buktit mearkkašumiid Sámedikki 2024 bušehttii.

Ovdanbiddjon bušeahtta lea buotdivnnat ja čájeha ekonomalaš ruhtadárbbu hukset odđa Sámi odđaáigásaš ja

buresdoaimbi servodahkan. Dán dáfus lea ovdanbiddjon dokumeanta buorre dokumeanta vaikko dárbu lea stuorát go ruđat maid sáhtta disponeret.

Dattetge gávnojit maiddá poasttat ja vuoruheamit maidda mis lea vuosteháhu. Okta dain doaimbajui lea 4. váldokapihttala vuolde. Kapihttalis 4.4.3 Rekruteren ja gelbbolašvuodálokten čállá Sámediggeráđđi čuovvovačča;

Lulli- ja julevsámegiela ovdánahttima oktan stuorámu hástalusain lea dat go váilot oahpaheaddjit, mánáidgárdepedagogat ja giellabargit. Lea áibbas dárbbášlaš ollislaččat ánggiruššat sámegiela bargiid oččodemiin, ja lulli- ja julevsámegiela oahppofálaldagain studeanttaide ja fágabargiide, jus galggaš gokčat servodaga boahtevaš dárbbuid.

Dása mii leat áibbas ovttamielalaččat.

Dattege gávdná sámediggeráđđi dušše saji addit 400 000,00 ru alit oahpu giellastipeanddaide. Seamma go dán jagáš bušeahas – 0 ru lassáneapmi.

Seammás gávdná saji 10 miljovna ruvno nuvttá mánáidgárdesajiide.

Sii geat čuvvot sámpolitiha dihtet ahte fágabargi- ja gelbbolašvuodavátni lea okta dain stuorámu eastagiin sámegiela ealáskahttimii.

Dás lea dárbbášlaš čujuhit ahte eai váillo váhnemat geat háliidit sámegiela fálaldaga mánáidasaset, muhto váilot sámegiela fálaldagat mánáidgárddiin.

Sámedikki eanetlogu vuoruheamit eai lassánahte boahtevaš giellageavaheaddjiid logu, muhto lea bálkkašupmin sidjiide geain lea leamaš nu lihku ahte sii leat ožžon sámegiela fálaldaga.

Lea duodalaš ášši go sámegiela mánáidgárdeoahpaheaddjit váilot go jurddaša sámegiela mánáidgárdefálaldaga viiddideami buohkaide geat háliidit dan. Dás berrešii nannet vuoruheami sakka.

Jus mihttomearri lea eanet sámegiela geavaheaddjit ovddas guvlui berrešii daid ruđaid atnit rekruteret eanet sámegiela giid mánáidgárdeohppui dahje dahkat mánáidgárdeoahpahedjiid main juo lea oahppu sámegiela gin.

Sámeálmot Bellodat áigu maiddá čujuhit vuodđoealáhusaide ja guolástussii earenoamážit.

Mearredolaš dáruiduhttipolitiikka sápmelaččaid vuostá nogai formálalaččat birrasiid 1960:s, muhto dan sadjái bohte ealáhuspolitiikkalaš doaimbajut mat buohkanassii nannejedje dáruiduhttima mii juo lea dáhpáhuvan. Dás ledje váikkuhusat, ja dát mielddisbuvttii vuostaldemiid dáhpáhusaide.

Okta dain ealáhusurggiin mas dáruiduhttipolitiikka nannejuvvui lea mearrasámi guolásteapmi ja guolástanpolitiikka. Jus geahččá maŋás 100-jagi perspektiivvas de várra sáhtta dadjat ahte dat lea vearránan, ja dadistaga industrialiserejuvvo, mii lea oidán gávpogiid ja stuorát guollebivdohápmániid.

Dát lea áššesuorgi mas Sámeálmot Bellodat lea beroštan ja berošta, ja mas mii mángga ášševuodideamis sámedikki sárdnevuolu lea duodástan rihkkuma mearrasámi álbmoga vuostá ja meara lahka guolástusaid vuostá.

Danne leat mii ilus go sorjjasmeahttun riikkaviidosaš organisašuvdna Bivdu lea ožžon saji bušeahas. Bivdu han leage juste organisašuvdna mii áimmahuššá daid olbmuid beroštumiid mat ellet ja doibmet guovlluin mearragátti lahka.

Min mielas lea danne positiivvalaš ahte Bivdu bohtá bušehtii 500 000 ruvno njuolga mávssuin. Almmatge, jus geahččat daid stuorra váttisvuodaid mat sámi guolástusain ja earáin geain lea birgejuvvo guovlluin mearragátti lahka leat leamaš guolástuspolitiikka geažil maid stáhta lea čadahan, livččii Sámediggi galgan lasihit muhtun čuohteduháha Bivdui. Dás sáhtášii buhtastahttit Bivdu ovdamearkka dihte Protect Sápmi vuodđudusain. Muđui lea beavttálmahttin sátni mii geardduhuvvo otná servodagas, maiddá sámi servodagas.

Dan oktavuodas guoská dát politiikkalaš dási beavttálmahttimii, earenoamážit demokrátalaš proseassaid nannemii ja earenoamážit opposišuvna vejolašvuodaid deattuheapmái bargat ja ovddidit áššiid dievasčoahkkimis.

Jus geahččá ovdanbiddjon bušeahas de stuorra dušše ekonomalaš gaska gaskal NSR/posišuvna ja daid eará bellodagaid.

Lea veadjemeahttun ahte Sámediggi ja servodat olggobealde sáhttet leat duhtavaččat dainna diliin.